

T.C.
BİRÜNİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI
MAHREMİYET ALGISI ÖLÇEĞİ GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

Zehra Nur DEMİR

DANIŞMAN
Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU

İstanbul, 2021

T.C.
BİRÜNİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

MAHREMİYET ALGISI ÖLÇEĞİ GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

Zehra Nur DEMİR

DANIŞMAN
Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU

Mayıs, 2021

T.C.
BİRÜNİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEKLİSANS TEZ ONAY SAYFASI

Anabilim Dalı : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Program : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Öğrencinin;

Adı ve Soyadı : Zehra Nur DEMİR

Öğrenci No : 180901003

Danışman : Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU

Biruni Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında Zehra Nur DEMİR tarafından hazırlanan "Mahremiyet Algısı Ölçeği Geliştirme Çalışması" adlı tez çalışması jüri tarafından YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 05 /05 /2021

Jüri Üyesinin Unvanı, Adı, Soyadı	Çalıştığı Kurum	İmza
Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU	Biruni Üniversitesi	
Doç. Dr. Ebru KUŞÇU	Biruni Üniversitesi	
Doç. Dr. Müge AKBAĞ	Marmara Üniversitesi	

Biruni Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca bu tez jüri tarafından onaylanmış ve Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Leman ŞENTURAN
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

BEYAN

Bu tezin bana ait olduğunu, tüm aşamalarında etik dışı davranışımın olmadığını, içinde yer alan bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, kullanmış olduğum bütün bilgilere kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin yürütülmesi ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

Zehra Nur DEMİR

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın en başından son anına kadar desteğini ve değerli görüşlerini esirgemeyen bilgi, deneyim ve tecrübelerini benimle paylaşan Tez Danışmanım Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞU'na; özellikle istatistiksel analiz sürecinde desteklerini esirgemeyen ve ölçek geliştirme konusundaki bilgi ve deneyimlerini paylaşan kıymetli hocam Doç. Dr. Ebru KUŞÇU'ya içtenlikle ve minnetle teşekkür ediyorum.

Ölçek geliştirme çalışmamda uzman görüşlerini esirgemeyen Uludağ Üniversitesi lisans eğitiminden hocam Doç. Dr. Filiz GÜLTEKİN'e, aile dostumuz Dr. Öğr. Üyesi Meryem ŞAHİN'e, Biruni Üniversitesi yüksek lisans eğitiminden hocam Dr. Öğr. Görevlisi Fatih USTA'ya, atölye ve eğitimlerine katılmış olduğum Hacettepe Üniversitesi'nden Dr. Öğr. Üyesi Özlem HASKAN AVCI'ya, Prof. Dr. Bülenç DİLMAÇ'a, Prof. Dr. Mehmet Mehdi ERGÜZEL'e, Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ERDEM'e, ve Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk SÖYLEV'e içtenlikle teşekkürlerimi sunuyorum.

Hayatımın her anında yanımda olan, ilgi ve fedakârlıklarını eksik etmeyen, başarılı olacağıma inanarak beni motive eden kıymetli anne-babam Emine ve Osman DEMİR'e; yüksek lisans sürecimde bana destek olan kuzenlerim Nursel KUTLU YILDIZ ve İsmail Safa YILDIZ'a ve lise yıllarımdan itibaren bilgi ve tecrübeleriyle bana her daim ışık tutan, yol gösteren Değerli Edebiyat Hocam Selçuk YEŞİLBAĞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

İç Kapak	-
Onay Sayfası	-
Beyan	iii
Teşekkür	iv
İçindekiler	v
Simge/Sembol ve Kısaltmalar Listesi	vii
Tablo Listesi	viii
Şekil Listesi	ix
Türkçe Özet ve Anahatar Kelimeler	x
İngilizce Özet ve Anahtar Kelimeler	xi
1. Giriş ve Amaç	1
1.1. Problem	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Sayıtlılar	3
1.5. Sınırlılıklar	3
1.6. Tanımlar	3
2. Genel Bilgiler	4
2.1. Mahremiyet Kavramı	4
2.2. Özel Alan ve Kamusal Alan Kavramları	6
2.3. Mahremiyetin Türleri	7
2.3.1. Bireysel Mahremiyet	8
2.3.2. Bilgi Mahremiyeti	9
2.3.3. Mekânsal Mahremiyet	10
2.4. Mahremiyet Kuramları	11
2.5. Mahremiyetin Önemi ve İşlevleri	14
2.6. Dini ve Kültürel Açıdan Mahremiyet	16
2.7. Mahremiyet Hakkı	19
2.8. Mahremiyet Eğitimi	21
2.9. Dijital Mahremiyet	24
2.10. Modernleşme ve Mahremiyet Algısı	28
3. Yöntem	31
3.1. Araştırma Modeli	31
3.2. Çalışma Grubu	31
3.3. Verilerin Toplanması	34
3.4. Veri Toplama Araçları	34

3.4.1.	Kişisel Bilgi Anketi.....	35
3.4.2.	Mahremiyet Algısı Ölçeği.....	35
3.5.	Verilerin Analizi	35
4.	Bulgular.....	37
4.1.	Kapsam Geçerliği Çalışmasına İlişkin Bulgular	37
4.2.	Yapı Geçerliği Çalışmalarına İlişkin Bulgular.....	40
4.2.1.	Açımlayıcı Faktör Analizi.....	40
4.2.2.	Doğrulayıcı Faktör Analizi	44
4.3.	Güvenirlilik Çalışmasına İlişkin Bulgular.....	46
4.4.	Araştırmanın Sorularına İlişkin Bulgular.....	47
4.4.1.	Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular	48
4.4.2.	Yaş Grubu Değişkenine İlişkin Bulgular	49
4.4.3.	Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular	52
4.4.4.	Medeni Durum Değişkenine Dair Bulgular	53
4.4.5.	Çalışma Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular	55
4.4.6.	Dinin İnanç Değişkenine İlişkin Bulgular.....	57
4.4.7.	İbadet Yapma Değişkenine İlişkin Bulgular.....	57
5.	Sonuç, Tartışma ve Öneriler	59
5.1.	Sonuç ve Tartışma.....	59
5.1.1.	Ölçek Geliştirme Sürecinin Sonuç ve Tartışması	59
5.1.2.	Araştırma Sorularına İlişkin Sonuç ve Tartışma	62
5.2.	Öneriler	66
6.	Kaynakça.....	67
7.	Ekler	75
	EK-1. Kişisel Bilgi Anketi.....	75
	EK-2: Mahremiyet Algısı Ölçeği.....	76
	EK-3: Etik Kurul Onayı	78
8.	Özgeçmiş.....	79
9.	İntihal Raporu	80

SİMGE/SEMBOL VE KISALTMALAR LİSTESİ

AFA: Açımlayıcı Faktör Analizi
AGFI: Adjusted Goodness of Fit Index
AMOS: Analysis of Moment Structures
CFI: Comparative Fit Index
DFA: Doğrulayıcı Faktör Analizi
GFI: Goodness of Fit Index
IFI: Incremental Fit Index
Kareler Ort.: Kareler Ortalaması
KGO: Kapsam Geçerlik Oranı
KMO: Kaiser Mayer Olkin
MAÖ: Mahremiyet Algısı Ölçeği
N/n: Katılımcı Sayısı
p: Anlamlılık Düzeyi
RMR: Root Mean Square Residuals
RMSEA: Root Mean Square Error of Approximation
sd: Serbestlik Derecesi
Sıra Ort: Sıra Ortalaması
SPSS: Sosyal Bilimler İçin İstatistiksel Paket Programı
SS: Standart Sapma
TDK: Türk Dil Kurumu
 $\bar{X}$: Aritmetik Ortalama
 X^2 : Ki Kare Değeri

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1.Ölçek Geliştirme Çalışmasının Birinci Çalışma Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	32
Tablo 3.2. Ölçek Geliştirme Çalışmasının Birinci Çalışma Grubunun Yaş Değişkenine İlişkin Veriler.....	33
Tablo 3.3. Ölçek Geliştirme Çalışmasının İkinci Çalışma Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	33
Tablo 3.4. Ölçek Geliştirme Çalışmasının İkinci Çalışma Grubunun Yaş Değişkenine İlişkin Veriler	34
Tablo 4.1. MAÖ Maddelerinin Uzman Görüşlerine Dayalı Kapsam Geçerlik Oranları	38
Tablo 4.2. KMO ve Barlett Küresellik Testi Tablosu	40
Tablo 4.3. Açıklanan Varyans Değerleri	42
Tablo 4.4.Ölçekte Yer Alan Maddelerin Faktör Yük Değerleri	43
Tablo 4.5.Uyum İndeksleri Kritik Değerleri.....	45
Tablo 4.6.Uyum Ölçütü Değerleri	46
Tablo 4.7.Ölçek Güvenirliğinin Yapısal Değerlendirilmesi	47
Tablo 4.8.Mahremiyet Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Güvenirlik Analizi Sonuçları	47
Tablo 4.9.Mahremiyet Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Çarpıklık ve Basıklık Değerleri ..	48
Tablo 4.10.Mahremiyet Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre T Testi Sonuçları	48
Tablo 4.11. Mahremiyet Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Yaş Grubuna Göre ANOVA Sonuçları	49
Tablo 4.12. Mahremiyet Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları	52
Tablo 4.13. Mahremiyet Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Medeni Duruma Göre ANOVA Sonuçları	54
Tablo 4.14. Mahremiyet Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Çalışma Durumuna Göre ANOVA Sonuçları.....	55
Tablo 4.15. Mahremiyet Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarının İbadet Yapma Değişkenine Göre T Testi Sonuçları.....	57

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 4.1. AFA Sonucu Elde Edilen Yamaç-Birikinti Grafiği	41
Şekil 4.2. DFA Sonucu Ölçek Modelinin Son Hali	45

TÜRKÇE ÖZET VE ANAHATAR KELİMELEER

Demir, Z. N. (2021). Mahremiyet Algısı Ölçeği Geliştirme Çalışması. Yüksek Lisans Tezi, Biruni Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Modernleşmeyle insanların yaşam biçimlerinde meydana gelen değişiklikler bireylerin mahremiyet algılarında da değişim ve dönüşümlere neden olmaktadır. Bu tez çalışmasının amacı 18 yaş ve üstü bireylerin mahremiyet algısını ölçecek geçerliği ve güvenilirliği olan kapsamlı bir ölçek geliştirmek ve daha sonra ölçekle bireylerin mahremiyet algılarını ölçmektir. Çalışmanın ilk aşamasını 4'lü likert türünde bir ölçek geliştirme, ikinci aşamasını geliştirilen ölçeğin uygulanmasından elde edilen verilerin analizi oluşturmaktadır. Geliştirilen ölçeğin birinci uygulamasına 451 kişi katılım sağlamıştır. Birinci uygulamadan elde edilen veriler SPSS 24 programı kullanılarak Açımlayıcı Faktör Analizi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi neticesinde nihai ölçeğin 5 faktör altında toplanan 25 maddeden oluştuğu görülmüş ve faktörlerin isimlendirmesi yükleme yapan maddelerin özelliklerine göre yapılmıştır. Ölçek 280 kişilik ikinci çalışma grubuna ye uygulanmış ve elde edilen veriler SPSS AMOS 26 programı kullanılarak Doğrulayıcı Faktör Analizi yapılmıştır. DFA'dan elde edilen uyum istatistiklerine göre beş faktörlü 25 maddeden oluşan ölçek yapısı doğrulanmış ve ölçeğin güvenirlik çalışması sonucu Cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır. Ölçek maddelerinden 11 tanesinin ters puanlanması gerekmekte olup ölçekten alınan yüksek puan bireyin mahremiyet algısının yüksek olduğunu göstermektedir. İkinci aşamada mahremiyet algısının cinsiyet, yaş grubu, eğitim durumu, medeni durum, çalışma durumu, dini inanç ve ibadet yapma değişkenlerine göre istatistiksel analizleri yapılmıştır. Mahremiyet algısı sadece ibadet yapma değişkenine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Bireysel mahremiyet algısı yaş ve eğitime göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Dijital mahremiyet algısı cinsiyet, yaş ve medeni duruma göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Mekânsal mahremiyet algısı yaş medeni durum ve ibadete göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Başkalarına ilişkin mahremiyet algısı ve çift ilişkilerinde mahremiyet algısı ise cinsiyet, yaş grubu, eğitim durumu, medeni durum, çalışma durumu ve ibadet yapma değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mahremiyet, Mahremiyet Algısı, Ölçek Geliştirme

İNGİLİZCE ÖZET VE ANAHTAR KELİMELER

Demir, Z. N. (2021). Perception Of Privacy Scale Development Study. Post Graduate Thesis , Biruni University, Post Graduate Institute Of Educational Sciences, İstanbul.

Changes in people's lifestyles with modernization cause changes and transformations in the privacy perceptions of individuals. The aim of this thesis is to develop a comprehensive scale with validity and reliability to measure the privacy perception of individuals aged 18 and over, and after to measure the privacy perceptions of individuals with the developed scale. The first stage of the study consists of developing a 4-point Likert type scale, the second stage is the analysis of the data obtained from the application of the developed scale. 451 people participated in the first implementation of the developed scale. Exploratory Factor Analysis was performed using the data obtained from the first application, using the SPSS 24 program. As a result of the exploratory factor analysis, it was seen that the final scale consisted of 25 items under 5 factors, and the naming of the factors was made according to the properties of the loading items. The scale was applied to the second study group of 280 people and Confirmatory Factor Analysis was performed using the SPSS AMOS 26 program with the obtained data. According to the compliance analysis obtained from CFA, the scale structure consisting of 25 items with five factors was verified and as a result of the reliability study of the scale the Cronbach Alpha internal consistency reliability coefficient was calculated. 11 of the scale items need to be scored in reverse, and the high score obtained from the scale indicates that the individual has a high perception of privacy. In the second stage, statistical analysis of privacy perception was made according to the variables of gender, age group, educational status, marital status, employment status, religious belief and worshipping. The perception of privacy differs significantly only according to the variable of worshipping. It has been found that individual privacy perception differs significantly according to age and education. It has been found that the digital privacy perception varies according to gender, age and marital status. Spatial privacy perception was found to differ significantly according to age, marital status and worship. It was found that the perception of privacy regarding others and the perception of privacy in couple relationships differ significantly according to the variables of gender, age group, educational status, marital status, working status and worshipping.

Keywords: Privacy, Perception Of Privacy, Scale Development

1. GİRİŞ ve AMAÇ

1.1. Problem

Her çağda önemini muhafaza eden mahremiyet kavramı psikoloji, sosyoloji, din, ahlak, mimari ve tıp gibi alanların ilgi alanına giren çok boyutlu bir kavramdır. İnsanlığın var oluşundan beri tartışılan ve insanların yaşam içerisinde sınırlarını belirlemede bir ihtiyaç olan mahremiyet kavramı kültüre ve içinde bulunulan çağa göre farklı şekillerde tanımlanmıştır. Mahremiyet bir anlamda diğer bireylerin kişi hakkında ne kadar bilgi sahibi olabileceği, onunla ne düzeyde ilişki kuracağını belirleyen kişisel sınırlardır.

Diğer insanlarla kurulan sosyal ilişkilerin niteliğini kişilere verilen özel bilginin içeriği ve derinliği belirlemektedir. Bu sebeple başkalarıyla kurulan sosyal ilişkilerde çeşitliliği sağlamak için mahremiyet oldukça gereklidir. Arkadaş, çalışan eş, ya da anne-baba olarak çeşitli rollerimiz ve ilişkilerimiz vardır. Bu ilişkilerde karşılıklı olarak paylaşımda bulunduğumuz bilgiler ve tarafların birbirlerine olan ilgisi farklı olmaktadır. Eğer ilişkilerimizde verdiğimiz bu bilgilerin arasında bir farklılık bulunmazsa, kurulan ilişkiler arasındaki çeşitlilik de sağlanamaz (Çelikoğlu, 2007).

Levent'e (2015) göre mahremiyet, insan için en özel ve dokunulmaz olanı ifade eder ve dolayısıyla kişiye has olan bu alanın korunması aynı zamanda kişinin özgürlük alanının da korunması anlamına gelir. Teknoloji çağına geçmeden önce evler, kapılar ve duvarlar insanın özel hayatı için sınır oluştururken teknolojiyle birlikte sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla bu sınır belirsiz bir hale gelmiştir. Değişen ve dönüşen dünyayla birlikte insanların mahremiyet algılarında da değişim olmuş ve bu değişim insan ilişkilerindeki davranışlara, ilişkilerdeki sınırlara etki etmiştir.

Literatür taraması yapıldığında yabancı literatürde Marshall (1974) tarafından 56 maddeden oluşan Mahremiyet Tercihi Ölçeği'nin geliştirildiği, Pedersen'in (1979) 30 maddeden oluşan Mahremiyet Anketi geliştirdiği, Harrison'ın (1993) 25 maddeden oluşan Gizlilik Arzusu Ölçeği'ni geliştirdiği, Haans ve Kaiser'in (2007) Ofis Ortamlarında Gizlilik İhtiyaçları: İki Davranış Temelli Ölçek isimli çalışmasında iş ortamında mahremiyet ihtiyacını ve sosyalleşme ihtiyacını ölçecek iki ölçeği geliştirdiği görülmüştür. Ülkemizde ise mahremiyet kavramı ile ilgili altı

ölçek geliştirme çalışmasının yapıldığı görülmüştür. Bunlardan Hemşirelikte Hasta Mahremiyeti Ölçeği (Öztürk ve diğerleri, 2014) ve Mahremiyet Bilinci Ölçeği (Öztürk ve diğerleri, 2019) çalışmalarının hemşirelik alanını kapsadığı, Çevrimiçi Mahremiyet Kaygısı Ölçeği (Alakurt, 2017), Mahremiyet Ölçeği (Kalaman, 2017), Çevrimiçi Mahremiyet Ölçeği (Mıhçı ve Kılıç Çakmak 2017) ve Ergenler İçin Sosyal Medya Mahremiyeti Koruma Becerileri Ölçeği (Odabaş, 2019) çalışmalarının ise çevrimiçi ağlar üzerindeki mahremiyet algısını belirleme amaçlı olduğu görülmüştür.

Ülkemizdeki 18 yaş ve üstü bireylerin bireysel, ilişkisel, mekânsal ve dijital alanlardaki mahremiyet algısını ölçecek kapsamlı bir ölçek çalışmasının literatürde mevcut olmaması bu çalışmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Yapılan literatür çalışmasında yetişkinlerin mahremiyet algısını ölçecek nitelikte kapsamlı bir ölçeğin olmadığı fark edilmiş olup bu çalışmayla 18 yaş ve üstü bireylerin mahremiyetin bireysel, ilişkisel, mekânsal ve dijital alanlardaki mahremiyet algısını ölçecek geçerliği ve güvenilirliği olan kapsamlı bir ölçek geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Araştırmanın genel amacına bağlı olarak, aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

1. Mahremiyet Algısı Ölçeği geçerli bir ölçme aracı mıdır?
2. Mahremiyet Algısı Ölçeği güvenilir bir ölçme aracı mıdır?
3. Mahremiyet algısı cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
4. Mahremiyet algısı yaş grubuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
5. Mahremiyet algısı eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
6. Mahremiyet algısı medeni duruma göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
7. Mahremiyet algısı çalışma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
8. Mahremiyet algısı dini inancın var olup olmamasına göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?
9. Mahremiyet algısı dini inancı olup ibadet yapıp yapmamaya göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Dünyadaki modernleşme süreciyle birlikte teknolojik alandaki gelişmeler hız kazanmıştır. Modernleşmeyle insanların yaşam biçimlerinde meydana gelen değişikliklere teknolojiye gelişmelerin de farklı bir boyut kattığı görülmektedir. İnsanların hayata bakışlarının, yaşam biçimlerinin değişmesiyle birlikte mahremiyet algılarında da değişimler olmaktadır. Bu sebeple soyut bir kavram olan bireylerin mahremiyet algılarını ölçmek amacıyla kapsamlı bir ölçme aracının varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Ülkemizdeki 18 yaş ve üstü bireylerin bireysel, ilişkisel, mekânsal ve dijital alanlardaki mahremiyet algısını ölçecek kapsamlı bir ölçek çalışmasının literatürde mevcut olmaması bu çalışmayı önemli kılmaktadır.

1.4. Sayıtlar

1. Çalışmaya katılan bireylerin ölçek maddelerine gerçekçi yanıtlar verdikleri,
2. Ölçek geliştirme çalışmasının kapsam geçerliği konusunda başvuru uzman görüşlerinin yeterli olacağı varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma sürecinde aşağıda belirtilmiş olan sınırlılıklar dikkate alınmıştır. Bu kapsamda çalışma;

1. 2020 yılı Mart ve Aralık ayında yapılan veri toplama çalışmalarında ölçeği yanıtlayan katılımcılar ve
2. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçme aracı ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Mahremiyet: TDK sözlüğünde anlamı gizlilik olan mahremiyet insanların bazen kendilerini başkalarına açık ve erişilebilir hale getirdikleri ve bazen kendilerini başkalarına kapattıkları bir sınır kontrol sürecidir (Altman, 1977)

Özel Alan: Bireyin istediği kişilerle, ailesiyle paylaşımda bulunduğu herkese açık olmayan alandır.

Kamusal Alan: Kamusal alan kavramı en genel anlamıyla özel, kişisel ya da mahrem alana karşıt olarak kamuyla, meslekler ve siyasi alanla ilgili olan alandır (Cevizci, 1999).

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Mahremiyet Kavramı

Mahremiyet kavramı kültür, din ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle toplumdan topluma içerdiği anlam bakımından değişim göstermiş fakat insanların sosyal yaşamlarını düzenleyen, çağlar boyunca geçirdiği değişimlere rağmen insan hayatındaki yerini muhafaza eden ve insan için önemli ihtiyaçlardan biri olan bir kavramdır. Bu sebeple öncelikle mahremiyet kavramını daha iyi irdeleyebilmek ve sınırlarını bir nebze de olsa çizebilmek için mahrem ve mahremiyet kavramlarıyla ilgili yapılmış olan tanım ve açıklamalar üzerinde durmak yararlı olacaktır.

Mahremiyet kavramı Warren ve Brandes'in (1890) "The Right Privacy" isimli çalışmasında "yalnız bırakılma hakkı" olarak tanımlanmıştır. Mahremiyet üzerine daha sonra yapılan akademik çalışmalarda mahremiyetin tanımlanmasında bu tanımın temel bir tuğla taşı görevi gördüğü ve sıklıkla kullanıldığı görülmüştür.

Latince privatus sıfatından üretilmiş olan privacy, aleni olmaya, herkes tarafından bilinmeye karşı kapalı olmayı, uzak kalmayı içermektedir. Algılama açısından bakıldığında ise, söz konusu yer, kişi ve olayların mümkün olduğu kadar az bilinmesi veya belirli kişiler tarafından bilinmesine işaret ettiği görülmektedir. İngilizce-Türkçe sözlüklerde privacy kelimesi; özel olan, bireysel olan, kamu ile paylaşılmayan anlamına gelen "private olma" anlamında bir kelime olarak tarif edilmektedir. Kelime yabancı bakışlardan uzak kalma isteğini ifade eden "yalnızlık, inziva, uzlet, halvet, kişisel dokunulmazlık, gizlilik ve mahremiyet" kelimeleriyle de karşılandığı anlaşılmaktadır (Yörükhan, 2012: 271).

Şen, mahremiyet sözcüğünün Latince kökeninde 'en iç', 'en derin iç' anlamına geldiğini ve günlük dilde de, 'iç bilinç ya da bir kişinin en gizli gerçekliğinin bilgisi' gibi anlamlar taşıdığını, genel olarak mahremiyetin bir kişinin en derinliğinde var olan şeyler olarak tanımlanabileceğini, bazı yazarların da mahremiyeti 'kişisel kontrol', 'kişiler arası etkileşimleri düzenleme süreci' olarak da tanımladığını belirtmiştir (2019: 31).

Mahrem kelimesi Arapça "haram" kelimesinden gelmekte olup "mahrum", "tahrir", "muharrem", "hürmet" gibi kelimelerle de aynı kelime kökünden türemişlerdir. Kelime anlam olarak mahrum etmek, men etmek, mümkün olmamak, el sürmemek; kişinin namusunu koruduğu yakınları, saygı gösterilecek şey; kadın ve

kendileriyle evlenmenin haram olduğu yakın akraba gibi anlamları içerir (Bağlı, 2011: 184). Mahremiyet kelimesinin kökü olan ve sözlükte «haram, haram kılmak ve haram kılınmış anlamlarına gelen mahrem, dini bir kavram olarak genelde Allah'ın yasakladığı, haram kıldığı şeylere, özelde ise evlenilmesi ebedi olarak haram olarak belirtilen kişilere denir (Karagöz, 2007).

TDK ise mahrem kelimesini yakın akrabadan olduğu için nikâh düşmeyen kimse ve başkalarına söylenmeyen, gizli olarak; mahremiyet kelimesini ise gizlilik olarak tanımlamıştır. Bağlı, mahrem kökünden gelen mahremiyetin bir şeyin gizli hali, bir şeyin gizli yönü anlamına geldiğini, Türkçede buna karşılık olarak kullanılan “özel alan” kavramından daha kapsamlı olduğunu belirtmiştir (2011: 185).

Giddens, mahremiyeti iki eşit insanın aralarındaki kişisel bağları müzakere etme olarak tanımlamakta ve mahremiyetin kamusal alandaki demokrasiyle tümüyle uyumlu bir şekilde kişiler arası alanın toptan demokratikleşmesini içerdiğini belirtmektedir (2018: 9). Çelikoğlu'nun (2007) çalışmasında mahremiyeti “tek başına olma ile diğer insanlarla birlikte bulunma arzuları arasındaki diyalektik bir karşılıklı oyun alanı” olarak tanımladığı görülmüştür.

Cihan Aktaş ise mahremiyeti, bireyin kendine ait özellikleri tanınması ve varlığını sürdürebilmesi, duygu ve düşüncelerini, sahip olduğu yetenekleri istediği şekilde kullanabilmesi ve bunları geliştirebilmek için maddi ve manevi açıdan gerekli asgari düzeyde sınırların korunması olarak tanımlamıştır (1995: 12).

Levent'e (2015) göre mahremiyet, birey için en özel ve dokunulmaz olanı ifade eder ve dolayısıyla kişiye özel olan bu alanın korunması aynı zamanda kişinin özgürlük alanının da korunması anlamını taşımaktadır.

Bağlı'ya göre bireylerin kendilerine özgü alanlarını bir başkası ile paylaşması sadece bireyin iradesine bırakılmamıştır. Yani mahrem kelimesinden kast olunan özel durumlar, yalnızca bireyin kendisi için egemenliğe sahip olduğu alanlar değildir. Bu durumlar, aynı zamanda ilahi belirleyiciliğin de egemen olduğu alanlardır. Bağlı, mahremiyet kavramının zaman ve mekân mefhumuna bağlı olarak oluşturulduğu takdirde mahremiyetin alanının belirlenmesi de tamamen bireylerin kendi konumlarına bağlı olarak ortaya çıkacağını, bu nedenle mahrem alanın belirlenmesinde metafiziki temele bağlı olarak tartışmaların yürütülmesi gerektiğini savunmaktadır (2011: 185-187).

2.2. Özel Alan ve Kamusal Alan Kavramları

Özel alan ve kamusal alan kavramları Antik Çağ Yunan'da karşımıza çıkmaktadır. Yunan düşüncesine göre insanın örgütlenebilen bir varlık olması nedeniyle, merkezinde evin ve ailenin yer aldığı doğal birliğe karşıt olarak kent devleti doğmuş, böylelikle insanın özel yaşamının yanında ikinci bir yaşam tarzı yani kamusal alan ortaya çıkmıştır (Arrent, 1994).

Arendt (1994) kamu teriminin birbiriyle yakından ilişkili fakat aynı zamanda birbiriyle tamamen özdeş olmayan iki fenomene işaret ettiğini belirtir. Bu fenomenlerden ilkinde kamu alanında gözüken her şey herkes tarafından görülebilir ve duyulabilir anlamına gelmektedir. İkinci fenomende ise "kamu" teriminin kendi içinde özel olarak bize ait olandan ayrı, herkes için ortak olan bir dünyayı ifade etmektedir. Ancak ortak olan bu dünyanın, insanların üzerinde hareket ettikleri sınırlı bir mekân ve doğal yaşamın genel durumunu oluşturan yer ile aynı değildir. Daha çok insan eseri bir dünyada birlikte yaşayanlar arasında olup biten meselelerle ve insan elinden çıkma şeylerle ilintilidir.

Kamusal kavramı, kendi kendisine verilen şahsi görev ya da işle uğraşan bir kişiyi tanımlayan özeli karşıtıdır. En genel anlamda kamusal alan kavramı mahrem, kişisel ya da özel alana karşıt olarak devlet organları, meslekler ve siyasi alanla ilgili olan alandır. Kamusal alan, liberal politik düzenin, feodal düzenin yerini aldığı sırada oluşmuş olan, yurttaş ya da bireylerin toplulukla ilgili sorunları ve konular üzerinde tartışıp düşüncelerini beyan etme imkânı buldukları, sosyo-politik sorunların çözülmesinde kişilerin değerler, amaç ve normlar üzerinde uzlaşma ve katkıda bulunma şanslarının olduğu politik muhalefet alanının adı olarak tanımlanmıştır (Cevizci, 1999: 486).

Habermas, özel alan ve kamusal alan ayrımının temelinde Avrupa'da 13. yüzyıl itibarıyla gelişmekte olan kapitalizmin bulunduğunu düşünmektedir (Aktaran: Yüksel, 2003). Ekonomik etkinliklerin kamu alanına çıkmasıyla ev idaresi ve ailenin özel alanı içerisinde olan meseleler kolektif bir mesele haline gelmiştir. Aslında modern toplumda özel ve kamu alanı yaşam sürecinin dur durak bilmeyen akışı içinde sürekli olarak birbirine karışmaktadır (Arrent, 1944: 53-54).

Özel hayat genellikle gizli alan, özel alan ve ortak alan olmak üzere üç alana ayrılmaktadır. Gizli alan, kişinin kimseyle paylaşmadığı, yalnız kendisine ayırdığı

alandır. Özel alan, kişinin istediği kişilerle, yakın akrabalarıyla paylaştığı alandır. Ortak alan ise herkese açık kamusal alan anlamındadır (İzgi, 2009).

Bireylerin bazı hallerde kendisi dışında kimseyle paylaşmadığı, bazen ise en yakınında bulunan eşiyle paylaşımında bulunduğu bir hayat alanı vardır ve bu alan özel hayat alanı olarak adlandırılmaktadır. Bu sebeple özel alana “sır alanı” veya “mahremiyet alanı” da denilmektedir. Bireyler kendilerine sakladıkları özel durumları en yakını olan eşiyle paylaşmayı kendi psikolojisi ya da aile huzuru açısından uygun bulmayabilir. Bu durumlar kişiden kişiye değişiklik arz eder. Bazı durumlar ise sadece eşlerin birbiriyle paylaşabileceği hallerdir ve bu haller ya da mahrem yaşantılar üçüncü kişilerle asla paylaşılmaz ve paylaşılmaması hususunda azami özen gösterilir (Kahraman, 2015).

Özel alan başka insanların vereceği tepkilerden, yani bireyin özel alanına girmesine izin verdiği kişilerin dışında kalanlardan çekinmeden, istediği şeyleri yapabileceği bir alandır. Ayrıca özel alan başka insanların muhtemel eleştirel bakışlarından kaçtığı bir alan değil, bu bakıştan kurtulduğu için bireyin kendisini de gözlemlemeye gerek duymadığı bir alandır. Hayatın bazı yönleri, kesinkes ve tamamen bireyin yalnızca kendi kendine kaldığı koşullar altında var olabilir. Bu noktada esas mesele, bireyin saklayacak bir şeyinin olması değil, sakladığı bir şeyi olup olmadığını düşünmeye hiç gerek duymadığı alanlarının olmasıdır (Lokke, 2018: 21-22).

Yılmaz’a göre kamusal alanın en ayırt edici tarafı, mahremiyetin tam tersine aleni ve izlenebilir olmasıdır. Doğal olarak böyle bir özelliği barındıran bir alan, kişiye mahsus olan özel alanı tehdit etmekten geri kalmayacaktır. Mahremiyetin kişisel olanı mümkün olduğunca dışarıya kapatma özelliği, kamusal alanın herkese açık olma ve aleni kılma özelliği tarafından kontrol edilmeye müsaittir (2000: 93).

2.3. Mahremiyetin Türleri

Rosenberg (1992) ve Holvest (1993), mahremiyet kavramını üç açıdan ele almıştır;

- Bireyi çevreleyen yakın fiziksel alan, ev, işyeri veya kamusal alan gibi diğer ortamların korunmasını kapsayan mekânsal mahremiyet,
- Bireye yönelik fiziksel aramaları ya da bireyin özel hayatının ihlal edilmesine yönelik müdahaleleri engellemeyi kapsayan bireysel mahremiyet,

- Kişisel verilerin toplanması, işlenmesi, saklanması ve seçici olarak dağıtılmasının kontrolünü kapsayan bilgi mahremiyeti (Aktaran: Fischer-Hubner, 2001).

Belsey ve Chadwick (2011) de çalışmasında üç tip mahremiyet tanımlaması yapmıştır;

1. Bedensel ya da fiziksel mahremiyet: Bedenin, fiziksel müdahalelerden olduğu kadar, bakışlar ve kameralarla gözlenme yoluyla yapılacak müdahalelerden de uzakta varlığını sürdürebileceği, işlevlerini yerine getirebileceği bir alan sağlanmasıyla ilişkilidir.
2. Zihinsel ya da iletişimsel mahremiyet: Bireyin kendi duygu, düşünce ve istekleriyle baş başa kalabilmesini, bu süreçte herhangi gizlice dinlenme ve herhangi bir müdahaleye uğramamasını, duygu, düşünce ve isteklerini yazılı veya elektronik kayıtlarını tutabileceğini ve kendi seçtiği insanlarla iletişimde bunları kullanabileceğini belirtir.
3. Bilgi mahremiyeti: Kişisel bilgilerin korunmasıyla ilgili olan bu mahremiyet türü, bireylerin özel veya kamusal kuruluşların dosyalarında yasal olarak tutulmuş olan bilgilerinin üçüncü şahıslarla paylaşılmasını önlemektedir. Banka hesapları, vergi raporları, sosyal güvenlik kayıtları, eğitim, çalışma ve sağlık kayıtları gibi bilgiler bu kapsamdaki bilgilerin bir kısmıdır.

Bu çalışmada bireysel(kişisel) mahremiyet, bilgi mahremiyeti ve mekânsal mahremiyet türlerine detaylı olarak değinilecektir.

2.3.1. Bireysel Mahremiyet

Kişinin kendi özel alanı üzerinde denetimi olması anlamındaki bir özel hayat, yetkin bir vatandaş olarak katılımı mümkün kılan temeldir. Özelimiz, bireysel alanı tanımlar, bir vatandaş olarak senin birisi hakkındaki hangi bilgi, hangi duygu, düşünceler ve kişisel özellikleri başkalarıyla paylaşmayı dilediğini tanımlar (Lokke, 2018: 19).

Bireysel mahremiyet dengeleri, kişinin aile yaşamının, eğitiminin, sosyal sınıfının ve psikolojik yapısının bir fonksiyonudur. Bu mahremiyet boyutu, her bireyin özel ihtiyaçlarını ve arzularını yansıtmakla birlikte yaşam döngüsü ilerlemesiyle ve durumsal olaylarla sürekli olarak değişime uğrayacaktır. Bireysel mahremiyeti kapsayan dört psikolojik koşul vardır: yalnızlık, samimiyet, anonimlik

ve ihtiyat. Bu mahremiyet koşullarında, bireyin ihtiyaçları sürekli olarak değişmektedir. Örneğin bireyler, boş zamanlarında tamamen yalnız kalmak isteyebilir. Başka bir anda bireyler yakın bir arkadaşın arkadaşlığını veya yakınlığını isteyebilir veyahut problemleri veya durumları sorunlarını dinleyecek, ancak bir daha karşılaşmayacak, üzerinde yargılama yetkisi kullanmayacak olan tamamen yabancı bir kişiye açmak isteyebilirler (Westin, 2003).

Westin (1966), teknolojik ilerleme beklentileri ile bireysel mahremiyete nüfuz etmek için yapılan faaliyetleri fiziksel gözetim, veri gözetimi ve psikolojik gözetim olmak üzere üç kategoriye ayırmıştır. Fiziksel gözetim, bir kişinin yeri, eylemleri, konuşmaları veya özel kayıtları hakkında bilgisi veya rızası olmadan dinleme veya izleme cihazları yoluyla gözlemlemeyi; veri gözetimi, bilgisayarlar ve diğer veri işleme sistemleri aracılığıyla bireyler ve gruplar hakkında kapsamlı belgesel bilgilerin toplanmasını, depolanmasını, değiş tokuşunu ve entegrasyonunu; psikolojik gözetim, bireyin kişiliğine özgü özelliklerin farkında olarak ya da olmadan açığa çıkarmasını sağlayacak zihinsel testlerin, kişilik testlerinin, ilaçların, duygu ölçüm cihazlarının ve diğer süreçlerin kullanılmasını kapsamaktadır.

2.3.2. Bilgi Mahremiyeti

Kişinin, kişisel bilgilerini denetleyebilmesi ve bu bilgilerin akıbetine mümkün olduğunca kendisinin karar vermesi, ayrıca başkalarının kendisi hakkında hangi bilgilere sahip olduğunu bilme hakkı, mahremiyetin önemli bir unsurudur (Lokke, 2018: 24).

Bilgi mahremiyeti; paylaşımı istenmeyen her türlü özel bilginin istek dışı elde edilme ve ifşa edilmesinden korunmasıdır. Mahrem yani özel bilgilerimizin istek dışı elde edilmesi ve ifşa edilmesi ise bilgi mahremiyeti ihlalidir. İnsanların sırlarına gizlice ulaşmak ve sır tutmamak da bilgi mahremiyeti ihlallerindendir. İslam'daki tecessüs, iftira, söz taşıma yasağı gibi birçok şey bilgi mahremiyetini oluşturur (Çınar, 2019: 67).

Dijital dünyada, tüm bilgiler çevrimiçi süreçlerde takip edilebilmektedir. Yaşadığımız toplumda mevcut durumda, akıllı cep telefonları, akıllı ev sistemleri, güvenlik kameraları, akıllı şehirler, RFID (Radyo Frekansı Tanımlama) sistemleri, GPS(konum bilgisi), giyilebilir teknolojik cihazlar (akıllı saatler, akıllı bileklikler, akıllı giysiler vb.), sağlık izleme cihazları gibi birçok sistem ve uygulama kişisel

verilere her an erişim sağlayabilmektedir. Bahsi geçen bu sistemler kamu hizmetleri ve planlamalarında, trafik kontrollerinde, kamu güvenliğinin sağlanmasında, sağlık hizmetlerindeki verimliliğin artırılmasında, ekonomik kalkınmada ve insanların günlük yaşamında büyük avantajlar sağlamasına karşın, kişisel bilgilerin mahremiyeti noktasında da büyük riskler barındırmaktadır (Tan ve Pivot, 2015).

Kişisel bilgilere kötü niyetli üçüncü taraflarca erişildiğinde, gizlilikle ilgili ek riskler gerçek hale gelir. Riskin niteliği, sağlanan bilginin türüne ve miktarına bağlı olmaktadır. Kimlik hırsızlığı, hem çevrimiçi hem de fiziksel taciz, şantaj, utanç, ayrımcılığa maruz kalma çevrimiçi gizlilik risklerinden bazılarıdır (Gross ve Acquisti, 2005). Mahremiyet ve kişisel bilgiler üzerindeki kontrolün kaybedilmesi, sosyal olarak onarılamaz zararlara neden olabilir: arkadaşlar arasında görünürlüğünü kaybetmek, gizli bilgilerin ifşa olması, sosyal hatalar yapmak veya yanlış bir izlenim bırakmak bunlara örnek olarak verilebilir. Bu tehditleri ciddi kılan şey, genellikle bireyin fiziksel dünyada her gün etkileşimde olmak zorunda olduğu kişileri içermesidir. Bu açıdan bakıldığında bu risklerin birey için çok ciddi sonuçları olabilir. Örneğin; bireyin meslektaşları arasında itibarını kaybetmesi, kredi kartı bilgilerinin ele geçirilmesinden çok daha kötü olabilir (Tuunainen, Pitkänen, Hovi, 2009).

2.3.3. Mekânsal Mahremiyet

Mahremiyet ile belli bir mekâna sahip çıkma ve mekânın sınırlarını koruma davranışları, çevre sosyolojisi ve çevre psikolojisi açısından büyük öneme sahip konulardır (Yörükhan, 2012: 132). Mekânsal mahremiyet denildiğinde özellikle özel hayatın korunmasında önemli bir unsur olan evin mahremiyeti akla gelmektedir.

Mahremiyet anlayışının en yoğun olarak temsil edildiği mimari yapılar şüphesiz evlerdir. Geleneksel mimari anlayışında kapı ve pencerelerin hangi yöne açılacağı, komşu evlerin insan yoğunluk kısmına bakıp bakmadığına, yola ve güneşe göre konumuna kadar pek çok etken mahremiyetin mimari anlayışına etki ettiğini göstermektedir. Osmanlı zamanındaki kapı tokmakları günümüzdeki diyafonlu kapı zillerinin yerini tutmaktadır. Kapı tokmakları kadın ve erkek kullanımı için farklı şekil ve büyüklükte tasarlanmıştır. Böylelikle tokmağın çıkardığı sestten gelen misafirin kadın mı erkek mi olduğu anlaşılabilmiştir (Özkurt, 2015: 339).

Konut inşasında mahremiyetin görsel ve işitsel özellikleri önem kazanmaktadır. Binaların birbirine çok yakın yapılmaması, pencerelerin başkalarının mahrem alanını ihlal etmeyecek biçimde inşa edilmesi görsel özelliklerden olup ses yalıtım malzemeleri ile seslerin duyulmasını engellemek de işitsel özelliklerdendir (Yıldız, 2019: 58).

Modernleşmeyle birlikte konut mahremiyetinde var olan sınırlarda değişimlerin olduğunu gözlemlemek mümkündür. Özellikle gençler arasında evin mahrem bir alan olduğuna dair algının azaldığı ya da bu konuda daha esnek düşünölmeye başlandığı görölmektedir. Günümüzde insanlar çeşitli sebeplerle bir başkası tarafından evlerinin içinin görölməsinden rahatsızlık duymamakta, özellikle sosyal medya uygulamaları aracılığıyla kendi evlerini paylaşına açarak diğər kişilerin görmesine imkân sağlamaktadırlar. Gözetim toplumunda haremlık selamlık uygulamasının ve evlerde perdeleri kapatma alışkanlığının azaldığı, insanların evlerinin balkonlarında uygunsuz giysilerle oturmaları, samimi tavırlar sergilemeleri hiç garipsenmeyen davranışlar halini aldığı görölmektedir (Aydın, 2015). Çelikoğlu (2017) da günümüzde haremlık-selamlık uygulamasının yavaş yavaş ortadan kalkması ile mekânsal mahremiyetin sınırlarının değişmekte olduğunu dile getirmiştir.

Musevilik ve İslamiyet dinlerinde ibadet mekânlarının kullanımında mahremiyet ve konut mahremiyeti konularına dini ve kültürel açıdan mahremiyet başlığında değinilecektir.

2.4. Mahremiyet Kuramları

Teorik açıdan mahremiyet kavramının ele alınacağı bu bölümde Alan F. Westin, Irwin Altman, D. M. Pedersen, Daniel J. Solove'un ve Sandra Petronio'nun görüşlerine yer verilecektir.

Alan F. Westin (2003), mahremiyeti bir bireyin kendisi hakkında hangi bilgilerin başkaları tarafından bilinmesi gerektiğini belirleme iddiası olarak tanımlamış ve mahremiyetin aynı zamanda bu tür bilgilerin ne zaman elde edileceğini ve başkaları tarafından bu bilgilerden ne şekilde yararlanılacağını da içerdiğini belirtmiştir. Westin'e (2003) göre herhangi bir toplumda mahremiyet normlarının nasıl belirlendiğini incelemek için politik, sosyo-kültürel ve kişisel olmak üzere bu üç ortamın izlenmesi gerekir. Westin (1967) çalışmasında

mahremiyetin dört işlevi olduğunu belirtir: kişisel özerklik, duygusal rahatlama, kendini değerlendirme, korumalı ve sınırlı iletişim. Kişisel özerklik bireyin başkaları tarafından manipüle edilme ve kontrol altına alınma girişimlerine maruz kalmamasını sağlar. Duygusal rahatlama sosyal taleplerden kaynaklanan duyguları ve gerilimleri bırakmayı sağlar. Öz değerlendirme bireyin deneyimlerini anlamlı kalıplara aktarmasını ve bireysel olarak olayları değerlendirmesini sağlar. Sınırlı ve korumalı iletişim ise kişilerarası sınırlar koymak ve kişisel bilgileri güvenilir kişilerle paylaşılmasını sağlar. Westin (1967) ayrıca yalnızlık, samimiyet, anonimlik ve kendini sakınma olarak dört mahremiyet durumu tanımlamıştır.

Altman (1977), geleneksel olarak mahremiyetin insanların başkalarıyla etkileşimden kaçınmaya çalıştıkları tek yönlü bir "uzak durma" veya geri çekme süreci olarak görüldüğünü; bu nedenle, mahremiyetin insanların bazen kendilerini başkalarına açık ve erişilebilir hale getirdikleri ve bazen kendilerini başkalarına kapattıkları bir sınır kontrol süreci olduğunu belirtmektedir. Mahremiyet kavramsal çerçeve içinde üç işleve hizmet eder: (a) sosyal etkileşimin yönetimi, (b) başkalarıyla etkileşim için planların ve stratejilerin oluşturulması ve (c) öz kimliğin geliştirilmesi ve sürdürülmesi. Başkalarıyla etkileşimi başarılı bir şekilde kontrol edebilen bir kişinin yeterlilik ve öz değer duyguları, başkalarıyla temaslarını düzenlemekte başarısız olan bir kişiye göre daha fazla gelişmiştir. Mahremiyet mekanizmaları, benliğin sınırlarını belirlemekte ve bireyin kendisini tanımlamasına yardımcı olmaktadır. Ancak kendini bireyin kendini tanımlamasında önemli olan başkalarının dâhil edilmesi ya da dışlanması değildir; istendiğinde başkalarıyla teması düzenleme yeteneğidir (Altman, 1977).

Altman (1977) mahremiyetin evrenselliğinin ise bir kişinin veya bir grubun diğerleriyle etkileşimini düzenleme kabiliyetiyle, koşullara bağlı olarak bazen açık ve bazen kapalı olmakla ilgili olduğunu, diğer yandan mahremiyet düzenlemesinin onu düzenlemek için kullanılan belirli davranışsal ve psikolojik mekanizmalar açısından kültürel olarak benzersiz olabileceğini savunur. Dolayısıyla, mahremiyet düzenleme kapasitesi kültürel olarak evrensel olabilirken, etkileşimi kontrol etmek için kullanılan belirli davranışlar ve teknikler kültürden kültüre oldukça farklı olabilmektedir.

Pedersen (1979), başkaları tarafından kişinin kendisine veya bulunduğu gruba istenen düzeyde erişim sağlamak için çeşitli mahremiyet davranışlarının

uygulandığını belirtmiş ve altı tür mahremiyet tanımlamıştır. Bunlar; yalnızlık, izolasyon, anonimlik, ihtiyat, arkadaşlarla yakınlık ve aileyle yakınlık. Bu mahremiyet türlerinden her birinin temel psikolojik işlevleri ve karşıladıkları ihtiyaçlar vardır. Mahremiyet, günlük yaşamla yakından ilgili bir durumdur. İnsanların hem sosyal etkileşimlerini hem de kişisel faaliyetlerini yönetmelerine olanak sağlamada çok önemli bir rol oynar. Bu sebeple kişi-çevre etkileşimi hem mahremiyetin şeklini hem de destekleyebileceği yararlı işlevleri belirlediğinden, Pedersen (1997) mahremiyeti sosyo-çevresel bir yapı olarak görmektedir.

Petronio'nun (2004) İletişim Mahremiyet Yönetimi Teorisi'nde (Communication Privacy Management Theory) göre bireylerin her zaman mahremiyete ihtiyaç duyduğunu belirtir. Bu sebeple bireyler mahremiyete dair kurallar belirleyerek, mahrem ile ifşa etmek arasındaki diyalektik gerilimi düzenleme arayışına girmektedirler. Petronio mahremiyet yönetimi sürecini açıklamak için bir sınır metaforunu kullanır. Teoride mahremiyet sınırları açıklık ve kapalılık arasında değişmektedir. Açık sınırdaki birey kendisiyle ilgili bilgileri başkalarının görmesine ve kendisine erişim olmasına izin verme durumu söz konusuysa kapalı sınırdaki ise bilginin özel olduğu erişimin gerekli olmadığını ifade etmektedir.

Petronio'nun (2010) İletişim Mahremiyet Yönetimi Teorisi'nin 5 temel ilkesi bilgi mahremiyeti için oldukça önemli ilkelere;

1. Kişiler bilginin kendilerine ait olduğunu düşündüklerinde, özel bilgiyi mülkiyet ilkelerine göre tanımlayarak onu mahrem olarak görürler.
2. Kişiler özel bilgiyi sahip oldukları bir şey olarak tanımladıklarında bilginin paylaşımında denetim haklarının olduğuna inanırlar.
3. Kişiler özel bilginin dolaşımını kontrol etmek için kişisel önemlilik ölçütlerine göre mahremiyet kurallarını geliştirip kullanırlar.
4. Özel bilgi, başkalarıyla paylaşıldığında ortak mahremiyet sınırı oluşur ve özel bilgiyi alan diğer kişiler de bu bilginin ortak sahibi haline gelir.
5. Özel bilgilerin bilginin asıl sahibi ve ortak olan sahibi arasında koordine edilemediğinde sınır türbülansı olarak nitelenen sınırların alt üst oluşu söz konusudur.

Solove'e (2002) göre mahremiyet düşünce özgürlüğünü, kişinin vücudunu kontrol etmeyi, evinde yalnızlığı, kişinin kendisi hakkındaki bilgileri kontrol etmeyi, gözetimden özgürlüğü, itibarının korunmasını, aramalardan ve sorgulamalardan korunmayı kapsayan kapsamlı bir kavramdır. Solove mahremiyetin kavramsallaştırılmasının 6 başlık altında ele alır. Bu başlıklar şunları içerir: (1) yalnız bırakılma hakkı - Samuel Warren ve Louis Brandeis'in ünlü gizlilik hakkı formülasyonu; (2) kendine sınırlı erişim - kendini başkalarının istenmeyen erişiminden koruma yeteneği; (3) gizlilik - belirli konuların diğerlerinden gizlenmesi; (4) kişisel bilgiler üzerinde kontrol - kişinin kendisi hakkındaki bilgileri kontrol etme becerisi; (5) kişilik - kişinin kişiliğinin, bireyselliğinin ve itibarının korunması ve (6) samimiyet - kişinin yakın ilişkileri veya yaşamın yönleri üzerinde kontrol veya bunlara sınırlı erişim. Kavramlardan bazıları mahremiyete ulaşma yollarına odaklanır; diğerleri mahremiyetin amaçlarına odaklanır. Ayrıca kavramlar arasında örtüşme vardır ve farklı başlıklar altında tartışılan kavramlar hiçbir şekilde birbirinden bağımsız değildir. Örneğin, kişisel bilgiler üzerindeki kontrol, kendine sınırlı erişimin bir alt kümesi olarak görülebilir ve bu da yalnız bırakılma hakkı ile önemli benzerlikler taşır. 20 yılı aşkın süredir mahremiyet üzerine çalışmalar yürüten Daniel J. Solove 2008 yılında çıkardığı *Understanding Privacy* (Mahremiyeti Anlamak) isimli kitabıyla kendi mahremiyet teorisini ortaya koymuştur.

2.5. Mahremiyetin Önemi ve İşlevleri

Rachels (1975), mahremiyetin önemine ilişkin yapmış olduğu çalışmasında mahremiyet duygusuna sahip olduğumuzu ve bu mahremiyet duygusunun yalnızca utanma ve dezavantajlı duruma düşme korkusuyla yeterince açıklanamayacağını belirtir. Yeterli bir mahremiyet kavramı açıklamasının diğer bireylerin “kendilerini ilgilendirmeyen şeylere” dâhil olmasının “şey” ile ilgili birey için neden rahatsız edici olduğunu anlamaya yardımcı olması gerektiğini dile getirir.

İki arkadaş, karı-koca ya da işveren-işçi gibi insanların birbirleriyle olan çeşitli sosyal ilişkilerini sürdürmek için mahremiyetin gerekli olduğunu savunan Rachels'e (1975) göre diğer insanlarla olan ilişkilerimiz büyük ölçüde onlara nasıl davranacağımızı ve bize nasıl davrandıklarını belirlemekte ve farklı ilişkilerle ilişkili farklı davranış kalıpları bulunmaktadır. Bize kimin erişebileceği ve kimin kendimizle ilgili neyi bildiğini kontrol etme yeterliliğimiz, sahip olmak istediğimiz çeşitli

ilişkileri diğer insanlarla sürdürmemize imkân tanıdığı için mahremiyete önem verdiğimizizi savunan Rachels (1975), bunu iki örnek üzerinde açıklamaktadır:

Birinci örnekte iki yakın arkadaşı ele alır. Bu iki arkadaşın arasına samimi olmadıkları bir üçüncü şahsın katıldığını ve iki yakın arkadaşın bundan sonra yalnız vakit geçiremeyeceğini düşünmemizi ister. Böyle bir durumda grubun karakterinde değişiklik olacağını iddia eder. Ya üçüncü şahsa da güven duyarak özel alanlarıyla ilgili paylaşımında bulunabileceklerini ve aralarında bir sınır olmayacağını ya da samimi olmadıkları üçüncü bir şahıs etrafında yapmayı veya söylemeyi uygunsuz buldukları herhangi bir şeyi yapmaktan veya söylemekten kaçınabileceklerini belirtir. Bu durumların ilki sıradan tanıdıklar veya yabancıların etrafında nasıl davranmanın uygun olduğu konusundaki düşüncelerini ihlal etmek anlamına gelecektir. İkincisinde ise iki yakın arkadaşın üçüncü şahsın varlığından dolayı birbirleriyle yakın arkadaşların yaptığı paylaşımları yapamayacaklarını ve daha da ileri giderek sonunda artık yakın arkadaş olmayacakları anlamına geleceğini belirtir.

İkinci örnekte ise karı-kocanın yalnızken davranış biçimleri ile üçüncü şahıslarla birlikteken olan davranış biçimleri arasındaki farkların düşünülmesini ister. Yalnızken birbirlerine karşı sevecen, cinsel açıdan yakın ya da birbiriyle kavgalı vb. durumlar içerisinde olabilecekken diğer durumda kamuya açık bir yüz sergilerler. Eğer bir çift birlikte asla yalnız kalamazsa ya karı koca olarak sahip olacakları ilişkiyi terk etmek zorunda kalacaklar ya da başkalarının önünde artık uygunsuz gördükleri şekillerde davranacaklarını belirtir.

Rachels vermiş olduğu bu iki örnek durumla saklayacak hiçbir şeyin söz konusu olmadığı sıradan durumlar ve yaşantılar için bile mahremiyetin son derece önemli olduğunu ve sosyal ilişkilerimizi düzenlemede mahremiyetin büyük bir işlevi olduğunu ortaya koymaktadır.

Mahremiyetin, toplumsal yaşam içerisinde ve bireylerin sosyal hayatında birtakım önemli işlevleri mevcuttur. Her şeyden önce bireyler mahremiyet sayesinde kimlerle, ne zaman ve ne şekilde iletişime geçecekleri konusunda denetim gücü elde etmiş olurlar. Örneğin, arkadaşımız, öğretmenimiz, doktorumuz, avukatımız ve danışmanımız ile herkesin konuşmalara şahit olacağı bir alanda değil, özel bir mekânda konuşmak isteriz. Mahremiyetle birlikte bireyler iletişim sürecinde kontrol ve otonomi olanağına kavuşmaktadır. Yalnız kalmaya, başkalarıyla birlikte

bulunmaya, başkalarıyla ne tür ilişki kuracağı hakkında kendileri karar verme fırsatı kazanmaktadır. Bunun yanı sıra mahremiyet, bireyin kimlik duygusunun gelişmesi ve kimlik özdeşimi sağlamak bakımından önem taşıdığı gibi, kamusal alanlarda açığa çıkmayan duygu ve düşüncelerin açığa çıkmasına da olanak sağlar (Yüksel, 2003). Örnek verecek olursak birey kamusal alan olan iş ortamında ciddi ve mesafeli bir iletişim ve ilişki kurarken, özel alanı içerisinde olan arkadaş ortamında son derece eğlenceli, mizah anlayışı güçlü ve neşeli biri olabilir.

Lombardi ve Ciceri (2016), 18-50 yaş arasındaki 180 kişi üzerinde yaptığı araştırma sonucunda mahremiyetin “sosyal tehditlere karşı savunma” işlevinin ön plana çıktığı görülmüştür. Bu araştırma mahremiyetin bireylerin hayatlarındaki işlevine atfedilen önemi göstermiştir.

Mahremiyet bireylerin ilişkilerini düzenlemekle birlikte bireylerin sosyal ilişkileri ve davranışlarını etkilemektedir. Bireyin her türlü davranışında ve düşüncesinde az veya çok payı olan bir tavır takınma mekanizması olarak işlevde bulunmaktadır. (Yörükhan, 2012: 284).

Mahremiyetin önemli bir yanı da her vatandaşın toplum içindeki itibarının korunmasında ve özel bilginin denetlenmesinde kesinlikle elzem olmasıdır. Kamudaki itibarımız bizim kendimizi kanıtlama olanaklarımızı, diğerleriyle ilişkilerimizi ve ticari etkinliklerimizi büyük ölçüde etkileyecektir. Kişisel özgürlüğümüz önemli ölçüde resmi itibarımıza bağlıdır (Lokke, 2018: 20). Böylelikle mahremiyet kişilerin itibarını koruyarak onlara kişisel özgürlük alanları sunmaktadır.

2.6. Dini ve Kültürel Açıdan Mahremiyet

Cami mimarisinde mahremiyet kadın ve erkeklerin birbirlerine olan mahremiyeti şeklinde tezahür etmekte ve iki cinsin namaz kılacağı mekânın bir bölme ile ayrılması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Günümüzde ise cami mimarisinde genellikle bölme kullanmak yerine merdivenle çıkılan bir üst kat kadınların namazlarını kılmalarını için ayrılmaktadır. İzmir İli’nde bulunan havralarla ilgili yapılan araştırmada havraların kare veya dikdörtgen planda inşa edildiği ve genelde iki katlı olduğu, ana mekânına bir giriş bölümünden girildiği, giriş mekânından genellikle kadınların ibadet ettikleri yer olan Mehizah’a çıkan merdivenlerin olduğu belirtilmiştir (Tanaç, 2004). Hem Yahudilerde hem de Müslümanlarda ibadet

mekânlarında kadın ve erkeklerin ibadet edeceği kısımların ayrılmış olması mahremiyet kavramı ile yakından ilişkidir.

Katoliklerde kişinin ilelebet evlenemeyeceği kişiler, yakın kan bağının bulunduğu üstsoy-altsoy ve dördüncü dereceye kadar yansoy akrabalarıdır. Bu kişiler Katolik bireyin mahremleri olarak belirtilmektedir. Buna ek olarak diğer feshedici maniler yoksa o zaman da namahrem statüsündedirler denilebilir. Katolik literatürde mahrem veya namahrem şekillerde gruplara ayrıldığı için kişilerin diğer kişilerle olan davranışlarını cinsiyetlerin farklı olması belirlememektedir. Sosyal davranışları belirleyen ölçütler özellikle hayâ, terbiye, haysiyet, bağlılık, itidal, sabırlı olmak, ketum olmak, ahlaklılık, arılık ve iffet olarak sıralanabilirler. Bu değerlerden en çok vurgulanan ise hayâdır. Bunun sebebi ise hayânın kişinin mahremiyetinin koruyan ve gizlide kalması gerekeni örten en önemli erdem olması ve arılık için bir ön gereklilik olmasıdır (Karatosun, 2016).

Katolik Kilisesinin mahremiyet algısının en belirgin hali tövbe ve günah itirafı esnasında, tövbekâr ile onu dinleyen rahip arasında olan mahremiyettir. Bu mahremiyet özel bir bağ ile korunmuştur. Bu bağa “Sacramentale sigillum”, yani “sırlı mühür” adı verilmektedir. Katolik inancında sırlı mühür çiğnenemez; bu sebeple günah itirafını dinleyen rahibin itirafta bulunan tövbekâra hangi sebeple olursa olsun söz ve davranışlarıyla ihanet etmesi yasaklanmıştır (Karatosun, 2016).

Kişilerin gizli kalmasına özen gösterdiği, herkes tarafında bilinmeyen ve açıklanmamasından sahibinin menfaati bulunan hususlar veya bir kimsenin bir şekilde öğrendiği ve gizli tutması gerektiği bilgiler sır olarak tanımlanmaktadır (Kahraman, 2016). Sır kavramı gizli tutulması özelliğiyle mahremiyet kavramının içerisinde bulunmaktadır. Genel anlamda İslâm sır ve sır saklamaya büyük önem atfetmekte ve sır saklamak aynı zamanda ahlaki bir erdem olarak nitelendirilmektedir. İslam dinine göre sır, onu bilen kişiye emanet olarak sayılmakta ve bu kişi sırrı açık ettiği zaman hem sır sahibine ihanette bulunmuş hem de özel hayatın gizliliğini yani mahremiyeti ihlal etmiş sayılmaktadır.

Cahiliye dönemi Araplarında ev sahibinden izin almaksızın eve girme, girdikten sonra ev içine girdiğini sesli şekilde belirtme âdeti bulunmaktadır. Bu âdet nedeniyle Kur'an'da mahremiyetle özellikle de mekânın mahremiyeti ile ilgili ayetlerin yer aldığı görülmektedir. Mekânın mahremiyeti ile ilgili ilk olarak Nûr

suuresinin 27. ve 28. Ayetinde “Ey iman edenler! Kendi evinizden başka evlere, geldiğinizi fark ettirip ev halkına selam vermedikçe girmeyin Bu sizin için daha iyidir; herhalde (bunu) düşünüp anlarsınız. Orada kimse bulamadınızsa, size izin verilmeye kadar oraya girmeyin. Eğer size, ‘Geri dönün! Denilirse, hemen dönün. Çünkü bu, sizin için daha temiz davranıştır. Allah, yaptığınız bilir.” diye buyrulmaktadır. Bazı kaynaklarda sünnet açısından evlerin insanları sadece sıcak ve soğuğa karşı bir sığınma yeri olmadıkları, insanların fitri ihtiyaçları olan mahremiyeti sağlam yeri oldukları, bu nedenle haram olarak nitelendirilmiş oldukları, ev sahibinin izni ve bilgisi dâhilinde haneye girilebileceği, böylelikle ev halkının mahremiyetine zarar gelmeyeceği belirtilir (Sönmez, 2016).

Michael (1994), mahremiyetin kültüre özgü yönlerini ele alır ve toplumların her birinin mahrem olarak nitelendirdiği konuların geniş çapta farklılık gösterebildiğini iddia eder. Bununla birlikte çoğu toplumda insan yaşam ve aktivitelerinin bazı alanlarının herkes tarafından bilinmesi ve gözleme açık olmasının uygun görülmediği anlaşılmaktadır. Küçük tarımsal topluluklarda dahi mahrem olarak belirtilen fiziksel mekân sınırlarının keskin bir şekilde tanımlandığına ve bazı kişisel bilgilerin sıkı bir şekilde korunduğuna dair deliller mevcuttur (Aktaran: İzgi, 2009).

Cüceloğlu’nun kitabında yer alan bir örnek üzerinden de kültürel açıdan sınırların mahremiyet algısının farklılaştığını anlayabiliriz (2016: 96):

“Kaliforniya’da bir çocuk parkında üç buçuk yaşlarındaki kızının yaptığı bir şeyden çok etkilenen annenin kızını öpmek için ondan izin isteyişini hatırlıyorum. Annenin kızının önünde diz çöküşünü ve ona, “Kızım sen, kucaklamak, öpmek istiyorum, izin verir misin?” diye soruşuna çok hayret etmişim. Bireyselliğin ağır bastığı bir toplumda bu davranış normal olabilirdi. Oysa benim içinde yetiştiğim toplumda biz istediğimiz anda, çocuğu hiç sormadan kucaklar ve bazen çocuğun isteğinin tersine, onun karşı koymasına rağmen, onu şapur şapur öperdik. Bunun doğal sonucu olarak bu iki kültürde yetişen bireyler, bedenleri hakkında birbirlerinden farklı sınırlara ve sorumluluk bilincine sahip olacaklardır.”

Yazarın da belirttiği örneği dikkate alırsak bireysel normlar ya da geleneksel normlardan hangisinin toplumlarda daha baskın ya da kabul edilir oluşuna göre kişiler arası ilişkiler ve bu ilişkilerdeki sınırların söz konusu olduğu mahremiyet

kavramının kapsamı, mahremiyetin toplumdaki bireyler tarafından algılanması ve hayatlarındaki uygulama şekli değişim göstermektedir.

2.7. Mahremiyet Hakkı

Mahremiyet' kavramı, “özel hayat ve özel hayatın gizliliği” kavramında yer alan “dokunulmazlık ve “gizlilik” unsurlarını içermektedir. Özel hayatın gizliliği kavramını biraz daha detaylandırmak gerekirse gizlilik bir kimsenin başkasının bilgisinin dışında tuttuğu ve başkasından gizlemek istediği durumlardır. Gizli tutulan ya da tutulmak istenen şeylerin utanılacak hususlar olması şart değildir. Kişiler hissi sebeplerle kendilerine özel durumları başkalarıyla paylaşmak istemeyebilir, gizli kalmasını tercih edebilirler (Kahraman, 2015).

Demokratik rejimlerde, kamuya dair işlemlerin açık olması, bireylerin özel hayatının ise gizli olması temel ilkedir. Liberal demokratik teori bireyi en yüksek değer olarak görmekte ve kişinin onuruna saygıyı temel prensiplerden biri olarak kabul etmektedir. Bu sebeple kişilerin maddi ve manevi varlıklarını, üretme kabiliyetlerini özgürce geliştirebilmesi için kişilere devletin müdahalede bulunamayacağı özerk bir alan tanımaktadır. Tanınan bu özerk alan, kişiliğin gelişmesi ve bireysel özelliklerin korunması açısından gereklidir. Bireylerin davranışlarının gözetlenebileceği, konuşmalarının dinlenebileceği, sırlarının ve mahrem duygularının öğrenilebileceğine ilişkin kaygıları, kişilikleri üstünde son derece yıkıcı etkilere neden olabilir. Gözetleme uygulamasının sürekli ve yaygın bir şekilde devam etmesi, bu uygulamaya doğrudan hedef olmayan şahısların da olumsuz olarak etkilenmesine neden olur ve bu şahıslar da toplum içerisinde gözetlenme kaygısıyla duygu ve düşüncelerini açıklamaktan, sosyal ilişkilere girmekten korkan pasif bireyler haline getirebilir (Özbudun, 2005: 269).

Demokratik hukuk devletlerinin tümünde bireylere, maddi ve manevi varlıklarını geliştirmelerine olanak tanıyan özgür bir yaşam alanı tanınmaktadır. Bireylerin kişiliklerinin özgürce gelişmesi, düşünsel sağlıklarını ve toplum içerisindeki saygınlıklarını koruyabilmeleri için özel hayatın gizliliği ilkesi kabul edilmiştir. Bu ilke bireyin kendisiyle ve yakın olduğu kişilerle yalnız kalabileceği, devlet ve başkaları tarafından rahatsız ve tedirgin edilemeyeceği bir özel alan sağlamaktadır. İngilizcede “privacy” kelimesi, “mahremiyet” anlamına gelmektedir ve bu kavram, özel hayatın korunmasındaki “kişinin üzerinin, özel eşyasının

aranamaması ve bunlara el konulamaması”, “konutuna girilememesi” ve “özel haberleşmesinin gizliliğine dokunulmaması” şeklindeki üç unsuru kapsamaktadır (Özbudun, 1977: 265) .

1972 yılında Londra’da düzenlenmiş olan Mahremiyet Komitesi Raporu’nda göre mahremiyet hakkının iki yönü olduğu görüşüne varıldığı belirtilmiştir. Bunlardan birincisi, kişinin kendisi, evi, ailesi ve ilişkilerine bireyin izni olmadan dahil olunmaması özgürlüğüdür. İkincisi, bilgi mahremiyeti, yani kendisine ilişkin bilgilerin başka kişilere nasıl ve ne düzeyde aktarılacağına kendisi için karar verme hakkıdır. (Vincent, 2016: 184)

Mahremiyet yasal açıdan genel insan hakları, anayasal haklar ve özel olarak da veri koruma kuralları ile korunmaktadır (Tuunainen, Pitkänen ve Hovi, 2009). Kişilerin mahremiyet hakkı, özel hayatın gizliliği, kişisel verilerin korunması, mesken dokunulmazlığı gibi çeşitli düzenlemelerle ulusal ve uluslararası birçok anlaşmayla güvence altına alınmaya çalışılmıştır. Uluslararası ve ulusal düzenlemelere aşağıda yer verilmiştir:

- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin (1949) 12. Maddesi: “Hiç kimse özel hayatı, ailesi, meskeni veya yazışması hususlarında keyfi karışmalara, şeref ve şöhretine karşı tecavüzlere maruz bırakılamaz. Herkesin bu karışma ve tecavüzlere karşı kanun ile korunmaya hakkı vardır.” şeklinde düzenlenmiştir.
- Birleşmiş Milletler’in *Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi*’nin (1966) 17. maddesi “*Mahremiyet Hakkı*” olarak düzenlenmiştir. 17.madde “Hiç kimsenin özel ve aile yaşamına, konutuna veya haberleşmesine keyfi veya hukuka aykırı olarak müdahale edilemez; onuru veya itibarı hukuka aykırı saldırılara maruz bırakılamaz.” şeklindedir ve Türkiye sözleşmeyi 15 Ağustos 2000 tarihinde imzalamıştır.
- Avrupa Konseyi’nin *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*’nin 8. Maddesi özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı olarak tanımlanmıştır (Avrupa Konseyi, 1954).
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 20. Maddesiyle özel hayatın gizliliği güvence altına alınmıştır. 20.Madde, “Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının

gizliliğine dokunulamaz.” şeklindedir. 21. Maddeyle konut dokunulmazlığı, 22. Maddeyle ise haberleşme hürriyeti ve haberleşmenin gizliliği güvence altına alınmıştır.

- Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’nun (2016) 6. Maddesi “Kişilerin ırkı, etnik kökeni, siyasi düşüncesi, felsefi inancı, dini, mezhebi veya diğer inançları, kılık ve kıyafeti, dernek, vakıf ya da sendika üyeliği, sağlığı, cinsel hayatı, ceza mahkûmiyeti ve güvenlik tedbirleriyle ilgili verileri ile biyometrik ve genetik verileri özel nitelikli kişisel veridir. Özel nitelikli kişisel verilerin, ilgilinin açık rızası olmaksızın işlenmesi yasaktır.” şeklindedir ve bu maddeyle kişisel veriler güvence altına alınmaya çalışılmıştır.
- Bilgi Edinme Kanunu’nun 21 maddesi “Kişinin izin verdiği hâller saklı kalmak üzere, özel hayatın gizliliği kapsamında, açıklanması hâlinde kişinin sağlık bilgileri ile özel ve aile hayatına, şeref ve haysiyetine, meslekî ve ekonomik değerlerine haksız müdahale oluşturacak bilgi veya belgeler, bilgi edinme hakkı kapsamı dışındadır. Kamu yararının gerektirdiği hâllerde, kişisel bilgi veya belgeler, kurum ve kuruluşlar tarafından, ilgili kişiye en az yedi gün önceden haber verilerek yazılı rızası alınmak koşuluyla açıklanabilir.” şeklindedir ve 22. Maddesi “Haberleşmenin gizliliği esasını ihlâl edecek bilgi veya belgeler, bu Kanun kapsamı dışındadır.” şeklindedir. Kanun’da yapılan düzenlemeyle özel hayatın gizliliği ve haberleşmenin gizliliğinin güvence altına aldığı görülmektedir.

2.8. Mahremiyet Eğitimi

Mahremiyet eğitimi, çocukların kendisine ve diğer insanlara ait özel alanını - mahrem bölgelerini- fark etmesini, sosyal yaşam içerisinde kendi özel alanını korumasını, diğer insanların özel alanına saygı göstermesini, kendisi ile çevresi arasında sağlıklı sınırlar koymasını sağlar (Gençal, 2019). Her şeyden önce “Aile içerisinde her birey özeldir ve kendine ait özel bir alanı olmalı” ilkesinin aile içinde benimsenmesi, mahremiyet eğitiminin en önemli adımını oluşturmaktadır. Anne-babaların kendi mahrem alanlarını belirlerken çocuklarına bu konudaki sınır ve ölçüleri vermesi mahremiyet eğitiminin diğer önemli aşamasıdır (Levent, 2015).

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Mahremiyet Eğitimi Çalıştayı Sonuç Raporu'na göre çocuğa 4 temel gelişim dönemine göre mahremiyet eğitimleri verilmelidir (Ed. Erbay, 2017);

Bebeklik Dönemi (0-3 Yaş): Bebeğin bu dönemde kendini koruyabilecek ve mahremiyet konusunda eğitilecek durumda değildir fakat mahremiyet bilincinin bu dönemden itibaren bebeğe kazandırılması mümkündür. Bebekleri severken dudaktan öpme ve mahrem yerlerinin sevilmesi gibi cinsel içerikli kabul edilebilecek davranışlar çocuğa sevgi gösterme amaçlı kullanılmamalıdır. Bu dönemde çocuğun öz bakım becerilerini kazanmasını sağlamak, yabancı kişilerin çocuğun mahremiyet alanını ihlal etmesini kısıtlar.

Okul Öncesi Dönemde Mahremiyet Eğitimi (3-6 Yaş): Çocuğun sosyal çevresi bu gelişim döneminde genişlemekte ve çocuğun yabancı kişilerle iletişimi başlamaktadır. Çocuğun yabancı kavramını anlamlandırması güç olabileceği için yabancı kavramını çocuğa anlatmanın yanı sıra özellikle kendi vücut bütünlüğünün dokunulmazlığı ve sınırları üzerinden çocuğa bilgilendirme yapmak daha doğrudur. Bu dönemde çocukların yabancılarla birebir temasta bulunmasına (toplu taşıma aracında çocuğu yabancının kucağına vermeme, yabancı kişi aracılığıyla çocuğu tuvalete göndermeme vb.) izin verilmemesi gereklidir. Çocuğa iyi ve kötü dokunmanın arasındaki farkı fark etme ve istemediği durum ve davranışlara hayır diyebilme becerisi kazandırılmalıdır.

İlkokul Döneminde Mahremiyet Eğitimi (6-12 Yaş): Çocukların bu dönemde başka kişilerin mahremiyetine zarar verebilecek tutum ve davranışlar kazanması ve sergilemesi muhtemeldir. Bu sebeple çocuğa kendi mahremiyetini koruması kadar başkalarının mahremiyetine de saygı göstermesi gerektiği öğretilmelidir. Çocuğun sosyal medya kullanım süresi ve bazı sitelere erişimi sınırlandırılmalı, hem aileye hem de çocuğa kişisel bilgilerin sosyal medyada paylaşılmaması gerektiği konusunda eğitim verilmelidir. Kız ve erkek çocukların odalarının/uyku mekânlarının ayrılmasına dikkat edilmelidir ve çocuğun aidiyet duygusunun gelişmesi açısından çocuğa mümkünse oda oluşturulmalıdır.

Ortaöğretim Düzeyinde Mahremiyet Eğitimi (13-18 Yaş): Bu dönemde çocukların cinsel gelişimleri diğer dönemlerden farklıdır. Bu nedenle cinsel gelişim ile ilgili bilgi çocuklara doğrudan olacak şekilde verilmelidir. Cinsel gelişimi ile ilgili

eğitimler vücuttaki değişim ve gelişmeler başlığı altında doktorlar tarafından verilebilir. Eğitimlerde bedensel değişim, gelişimler, sınır eğitimi ve kendini koruma, karşı tarafın da hakları konuları bu yaş grubunun eğitimlerine dâhil edilmelidir. Mahremiyetinin ihlal edilmesi halinde, çocuğun bu durumu kiminle paylaşıp kiminle paylaşmaması gerektiği konusunda, sisteme dair hem çocuk ve aileye hem de çocukla çalışan personele eğitim düzenlenmesi gereklidir.

Bir çalışmada ise çocuğa verilecek mahremiyet eğitimi özel alan tanımlanması, özel alan ihlalinde tepki, bedenin dokunulmazlığı, giyinme ve soyunmada yalnızlık, banyo ve tuvalette yalnızlık, mahrem bölgelerin sevmek için kullanılmaması, fiziksel baskıya karşı direnme başlıkları altında ele alınmıştır (Martı ve Martı, 2019). Bu kapsamda çocuğa verilecek olan mahremiyet eğitiminde öncelikle özel alan tanımlaması yapılmalı, çocuğa 2 yaşından itibaren mahrem bölgeleri öğretilmeli ve sadece gerektiğinde doktora ve anne-babaya gösterebileceği, diğer kişilerin görmesine ve dokunmasına kapalı olması gerektiği anlatılmalı ve özel alanı ihlal edildiğinde nasıl tepki vermesi gerektiği öğretilmelidir.

Çocuk bedeninin dokunulmaz olduğunu bilmelidir. Bunun içinde ebeveynlerin çocukları bedenleri ile ilgili durumlarda bilgilendirmeleri gerekmektedir. Örneğin çocuk terlediğinde anne çocuğun sırtına havluyu alelacele sokmak yerine, sebebini çocuğa izah ettikten sonra yerleştirilmeli ya da çocuk doktora götürüldüğünde muayene ederken doktorun tedavi için vücuduna dokunacağı önceden belirtilmelidir.

Mahremiyet eğitimindeki bir diğer aşama ise soyunma ve giyinmede yalnızlıktır. Çocukların bedenlerine ilişkin mahremiyeti kazanabilmeleri için ebeveyninden bağımsız şekilde giyinme becerisini kazanmalıdır. Aynı zamanda çocuğun kıyafetleri başka insanların yanında değiştirilmemeli, bebeklikten itibaren ev içinde ve bahçede bile olsa çocuk çamaşırsız ve çıplak gezdirilmemelidir.

Banyo ve tuvalette yalnızlık mahremiyet eğitiminin önemli aşamalarından biridir. Çocuğa tuvalet eğitimi verilirken tuvalette çocukla birlikte girmek ya da kapıyı aralık bırakmak çocuğun mahremiyetinin ihlal edilebileceği fikrini verir bu sebeple çocuk tuvalette yalnız olmalı, ebeveyn gerekiyorsa kapının önünde beklemeli ve izinsiz içeri girmemelidir. Çocuklar kardeşleri ya da ebeveynleri ile birlikte banyo yapmamalı, ebeveyn çocuğa banyo yaptırırken çocuğun iç çamaşırı çıkarılmamalı ve

Çamaşır çıkarılıp temizlenirken ebeveyn başını hafif yana çevirerek çocuğun mahremiyetine sayęı gösterdiğini belli etmelidir (Martı ve Martı, 2019: 20).

Çocuklar anne-baba, akraba ve dostlar tarafından sevilirken vücudun özel bölgelerine dokunulmamalı ve çocuğa bu bölgelerini göstermesine yönelik şakalar yapılmamalıdır. Aksi durumda ocuk istismar davranışlarına karşı korumasız hale gelmektedir. Çocuğa da bu bölgelere sevmek amacıyla dokunulamayacağı böyle bir durumda tepki göstermesi gerektiği anlatılmalıdır. Bazı kişiler çocukları severken sert sevgi hareketlerinde bulunabilmekte ve bu durumda ocuk hem kendini güçsüz hissetmekte hem de bu durumdan rahatsız olmaktadır. Anne-baba çocuğun rahatsız olduğu bu sevmeye biçimine izin vermemelidir. Aynı zamanda anne-baba çocuklarını başkalarını öpmeye ya da başkalarının onları öpmesine zorlamamalı, ocuk seviceği zaman hem ebeveyninden hem de çocuktan izin alınması gerektiği unutulmamalıdır.

Aile içindeki bireylerin birbirinin odasına girerken izin istemeleri, aile içerisinde dahi izinsiz şekilde kimsenin özel eşyalarının karıştırılmaması, ev içerisindeki giyim kuşama dikkat edilmesi mahremiyet eğitiminde dikkat edilmesi gereken konulardandır. Bunun yanında başkalarıyla ilgili özel ve gizli durumları araştırmamak, başkalarının özel konuşmalarını dinlememek, aile içerisinde yaşanan özel durumları başkalarıyla paylaşmamak gerektiği de mahremiyet eğitiminde önem arz eden konulardır (Levent, 2015).

2.9. Dijital Mahremiyet

Teknolojilerin insanın düşünce ve davranışını temelden değiştirdiği çokça dile getirilen bir olgudur. İnsanın sosyal ilişkilerindeki değişiklikler üzerinde en büyük etki televizyonun insan hayatına girmesiyle başlamıştır. Televizyon kelimesi Eski Yunancada “uzak” anlamına gelen telos ve Latince “görmek” anlamında kullanılan visio kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. İskoç mühendis John Logie Baird, 1925 yılında çok sayıda ark ve parçadan oluşan ilk mekanik televizyonu icat etmiştir. ncesinde farklı ülkelerde deneme amaçlı yayınlar yapılsa da ilk düzenli ve yüksek çözünürlüklü televizyon yayını Britanya Yayın şirketi (Britania Broadcasting Company/BBC) tarafından 1936 yılında başlatılmış olup Türkiye’deki ilk televizyon yayını ise İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) tarafından 1952 yılında gerçekleştirilmiştir (Sığırcı, 2020).

Televizyon zamanla evlerin başköşesine yerleşmiş ve vazgeçilmez bir öge olmuştur. Televizyonda “Biri bizi gözetliyor”, Survivor ve çeşitli isimlerle yayınlanan evlilik programları, magazin programları toplumun büyük kesimi tarafından ilgiyle takip edilmekte ve bu programların reyting oranları yüksek olmaktadır. Eğlence programı maksadıyla yayınlanan bu programlar aracılığıyla bireylerin mahremiyetleri ihlal edilmekte olup söz konusu programların mahremiyet sınırlarını ihlal etmeden var olmaları mümkün görünmemektedir. Televizyonda mahremiyetin tek boyutlu olarak ihlal edilmesi söz konusu iken bilgisayar ve onunla birlikte internetin hayatımıza girmesiyle dijital alanda mahremiyet kavramı daha derin tartışmalara yol açmıştır.

Dünya genelinde ve ülkemizde etkisini sürdüren Covid-19 salgını nedeniyle ülkemizde salgın hızını ve yayılımını düşürmek amacıyla esnek çalışma, uzaktan eğitim, sokağa çıkma kısıtlamaları şeklinde çeşitli uygulamalara gidildi. Zamanının büyük çoğunluğunu evde geçiren bireyler bu süreçte televizyon, bilgisayar, tablet ve telefon gibi teknolojik cihazlarla daha fazla vakit geçiriyor. TÜİK tarafından Ağustos ayında yayınlanan Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması Raporu bu görüşümüzü destekler niteliktedir. Araştırma sonucunda 16-70 yaş arası bireylerde 2020 yılında internet kullanım oranının %79 olduğu, bu oranın 2019 yılında %75.3 olduğu belirtilmiştir.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumunun yılın her çeyrek döneminde yayınladığı pazar verileri incelendiğinde 2018 yılı 3. Çeyrekte sabit genişbant internet abonelerinin aylık ortalama veri kullanımının 93.9 GB seviyesinde gerçekleştiği, mobil internet abonelerinin ise aylık ortalama veri kullanımı ise 4.7 GB seviyesinde gerçekleştiği; 2019 yılında 3.çeyrekte sabit genişbant abonelerinin aylık ortalama veri kullanımı 113.2 GB, mobil internet abonelerinin aylık ortalama kullanımı ise 6.4 GB seviyesinde gerçekleştiği; 2020 yılı 3. çeyrekte 15.9 milyonu sabit abone, yaklaşık 65 milyonu mobil abone olmak üzere toplam yaklaşık 80.9 milyon genişbant internet abone sayısına ulaşıldığı, internet abone sayısı bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla %5 arttığı, sabit genişbant abonelerinin aylık ortalama data kullanımı 153 GB, mobil genişbant internet abonelerinin aylık ortalama kullanımı ise 9.3 GB seviyesinde gerçekleştiği görülmüştür. Üç yılın verileri incelendiğinde ülkemizde internet kullanıcı sayısının ve internette aylık kullanılan veri miktarının çarpıcı şekilde arttığı görülmüştür.

We Are Social Dijital 2021 Ocak ayı raporu incelendiğinde ise dünyada yaşayan 7.83 milyar kişiden 5.22 milyarının cep telefonu kullandığı, 4.66 milyar internet kullanıcısının bulunduğu, dünya nüfusunun %53.6'sını oluşturan 4.2 milyar kişinin aktif sosyal medya kullanıcısı olduğu görülmektedir. Ayrıca raporda 16-64 yaş arasındaki internet kullanıcılarının günde yaklaşık 2.5 saatini sosyal medyada, 3.5 saatini televizyon izleyerek, 7 saatini ise internette geçirdiği bilgisine ulaşılmıştır.

TÜİK, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu ve We Are Social'in raporları incelendiğinde ülkemizde ve dünya genelinde internet kullanımının yoğun şekilde arttığı ve sosyal medyada harcanan sürenin de bu kullanım içerisinde önemli bir payı olduğu görülmüştür. Sosyal hayatımızda özel alan ve kamusal alan için önemli bir düzenleme aracı olan mahremiyet kavramı internetin ve sosyal medya uygulamalarının yaygın şekilde kullanılmasıyla dijital alanda da gerekliliğini hissettirdiğini söyleyebiliriz.

İnternet hem profesyonel hem de özel hayatlarımızın iyice içine girdiği için mahremiyet tartışması köklü bir değişikliğe uğramıştır. Nesnelerin interneti adını alan fenomene giderek daha çok şahit oluyoruz. Samsung Electronics'in Yönetim Kurulu Başkanı B.K.Yoon, 2015'te şunları söylemiştir: "Beş yıl içerisinde, Samsung'un üreteceği bilgisayar donanımlı her şey internete bağlanacaktır." Yakın bir gelecekte teknoloji uzmanlarına göre, tüm fiziksel objelerin, nesnelerin internete bağlanacağını söylemek yanlış olmaz. Özel hayatla ilgili sonuçlar o kadar kapsamlı olacak ki, özel hayat rafa kaldırılmadıysa, en azından kavram olarak tamamen değişecektir. Sürekli dijitalleşen dünyada mahremiyetle ilgili en büyük sorun, insanların bu konuda çok az endişelenmeleridir (Lokke, 2018: 53).

Günümüz iletişim teknolojilerinin tek yeni ve kayda değer vasfı, erişilebilirlik değildir. Sosyal ağ oluşturma siteleri pek çok sosyal etkileşimi dijital öncesi dönemde olduğundan çok daha ileri ölçüde kamusal alana taşımıştır (Gardner ve Davis, 2013: 106). Sosyal medya uygulamalarının çeşitlenmesi ve yaygınlaşmasıyla bireyler bu uygulamalar üzerinden kendilerine birer sanal kimlik oluşturmaktadır. Sosyal medya hesapları üzerinden hayatlarındaki önemli eğitim, iş, evlilik gibi durumları, evlerinin içini, gezdikleri yerleri, yedikleri yemekleri vb. birçok kendisiyle ilgili bilgiyi kendisini uygulama üzerinden takip eden birçok kişiye sunmaktadır. Bu hesaplar üzerinden bireylerin kendileriyle ilgili neleri paylaşıp paylaşmayacağına dair bir sınırlama yoktur. Durum böyle olduğunda kişiler

arasındaki sınırlar ortadan kalkmakta ve bu durum dijital mahremiyet kavramını gündeme getirmektedir.

Bireylerin sahip oldukları dijital vatandaş kimliğinde herkesin bilmesi gerektiği bilgiler olduğu gibi saklanması gerekenler de mevcuttur (Barkuş ve Koç, 2019). Dijital alanda gizlilik ve sınırların olmasının gerekmesi dijital mahremiyet kavramını ortaya çıkarmaktadır. Mahremiyet ile ilgili tanımlar dijital mahremiyet kavramını tanımlama konusunda yetersiz kalmaktadır. Bunun nedeni ise bireylerin hayatlarının günümüzde gerçek hayattan dijital hayata doğru yön alması ve bu mecranın bireysel olarak çok değişken barındırıyor olmasıdır (Barkuş ve Koç, 2019).

Mahremiyet bireylerin günlük hayatında diğer bireylerle olan ilişkilerini düzenlemelerine yarayan bir kavramdır. Bu açıdan bakıldığında dijital mahremiyet kavramının bireylerin dijital platformlardaki ilişki ve iletişim sürecini düzenleyen, bireylerin kişisel bilgilerini dijital platformlarda ne ölçüde paylaşacaklarına ve gerçek hayatta olduğu gibi dijital alanda da bireylerin herkese açık olmayan özel alanlarının olmasıyla ilgili bir kavram olduğunu söyleyebiliriz. Dijital alanda mahremiyetimizi korumak için;

- Aile ve ev hayatıyla ilgili fotoğraf, video ve bilgiler mümkün olduğunca internet ortamında paylaşılmamalıdır.
- Sosyal ağlarda yaptığımız paylaşımlar birkaç yıl sonra karşınıza sizi olumsuz etkileyebilecek şekilde çıkabilmektedir. İnternette yaptığımız paylaşımların kişiliğimizin ve itibarımızın bir parçası olduğunu unutmayarak paylaşımda bulunulmalıdır.
- Sosyal medyada insanlar gerçek hayatta yüz yüze gelmediği, tanımadığı insanlarla takipleşebiliyor ya da birbirlerini arkadaş olarak ekleyebiliyor. Bu durum kendi özel alanınızla ilgili paylaşımlar yaptığınızda mahremiyet ihlallerine ve riske neden oluyor. Bu sebeple hesaplarınızı gözden geçirin ve sadece tanıdığınız kişiler listenizde arkadaşınız olarak bulunsun.
- Dijital mahremiyeti korumak için kullanılan sosyal ağların “gizlilik ve güvenlik” ayarları yapılarak kullanılmalı ve paylaşımların “herkese açık” olmasından kaçınılması gerekmektedir.

2.10. Modernleşme ve Mahremiyet Algısı

Mahremiyet algısı toplumların düşünce, tutum ve davranış örüntülerini biçimlendiren ve kavrama attettikleri değerle ölçülen tartışmalı bir olgudur. Bu algı üzerinde toplumların değer sistemi ve normları gibi geleneksel yapıyı şekillendiren unsurlar belirleyici olmaktadır. Toplumsal değişme içinde bu yapının değişmesi ile birlikte mahremiyet algısı da farklılaşır. Her toplumun mahremiyeti düzenleyici kuralları mevcut olmakla birlikte bu kurallar çoğunlukla yazılı olmayan kurallardan oluşmaktadır (Gündüz, 2016).

Geleneksel toplum yapısından modern toplum yapısına geçişle birlikte toplumda ve bireydeki mahremiyet algılarında değişimler meydana gelmiştir. Bu bölümde toplumumuzdaki mahremiyet algılarının geçmiş dönemlerdeki ve şimdiki durumuna ve mahremiyet algı ve sınırlarında meydana gelen değişikliklerin nedenlerine değinilecektir.

Yılmaz çalışmasında 16. Yüzyıl Osmanlı şehir ve kasabalarında mahremiyet sınırlarının çok daraldığını ve kişilerin mahrem alanlarının mahalle halkı tarafından en özel yanlarıyla bilinebildiğine dikkat çekmektedir. Belgelere yansıdığı kadarıyla insanlar birbirlerinin mahrem hayatlarından ayrıntılı bir şekilde bahsedebilmektedir. Şahıslar hakkında görülen davalarda zina, yasak ilişki, şarap tüketimi vs. çeşitli konularda kadı tarafından mahalle halkından şahitlik talep edilmektedir. Misal hırsızlık iddiasıyla yargılanmakta olan Hacı Hamza isimli şahıs için davacı tarafından şahsın zina yaptığı ve şarap içtiğine dair suçlamalar da gündeme getirilince mahalle halkının önde gelenlerine bu durum sorularak şahsın hacca gittikten sonra da bu davranışları yapmaya devam ettiği, namazlarını kılmadığı öğrenilmiştir. Kısaca Osmanlı mahalle toplumunda insanların mahremiyeti öylesine dikkatli izlenebilmektedir ki, kişilerin hayatlarında gerçekleşen değişimler bile haklarındaki kanaate yansımaktadır (2000: 97).

Osmanlı'da kamusal alanda mahremiyet bir kayboluş içerisinde olmakla beraber ev eksenli yaşamı mahremiyet açısından düşünüldüğünde, kadınlar özelinde, onları yabancı nazarlardan saklama kaygısı şeklinde somutlaşan bir mahremiyet anlayışının baskın olduğu görülmektedir (Yılmaz, 2000: 107). Kapı tokmaklarında kadın ve erkek için ayrı tokmak olması ve bu tokmakların çıkardığı sestten hangi

cinsiyette olan kişinin tokmağı çaldığının anlaşılması bu konuda örnek gösterilecek uygulamalardan biridir.

Tanyeli (2012) ise çalışmasında 18. Yüzyıl Osmanlı toplumunda sadrazamın bile resmi görevini özel konutunda yürütüyor olduğu bir ortamda özel alanın nerede bitip kamusal alanın nerede başladığını tanımlanının zor olduğunu belirtir.

Hem Osmanlı hem Batı literatüründe modernleşme sürecinde bireyselleşmenin öne çıkmaya başlaması, konut yapılarındaki değişimler ile birlikte bireylerin mahremiyet alanlarının genişlediğine dair bir kabul söz konusu olmakla birlikte; mahremiyet alanının artması ya da azalmasından ziyade zamanla ev, mahalle ve sosyal yaşam üzerinde mahremiyet örüntülerinin farklılaştığını söylemek mümkündür. Yaşanan değişim ve dönüşüm nedeniyle 18. yüzyıl mahremiyet tartışmaları açısından bir kırılma noktası olarak görülmektedir. Bu yüzyılda yaşanan değişim farklılaşmanın mahremiyet açısından açıklaması oldukça karışıktır. Bu dönem bir yandan mahremiyetin katı kalıplarının yıkılması dolayısıyla mahremiyetin ifşasına diğer yandan ise yeni mahremiyet imkânlarının doğuşuna eşlik etmektedir. Bu dönemde kıyafetlerin ve evin, statü ve zenginliğin beğeniye sunulması mahrem olanın ifşası olarak değerlendirilmektedir. Aynı zamanda üst sınıfların konut mimarisindeki değişimi hem mahremiyeti mümkün kılan imkânları artırmakta hem de mahrem olanın teşhir edildiğini göstermektedir (Tanyeli, 2012: 39-42).

16. yüzyıldan 20. Yüzyıla Osmanlı toplumunun yaşam şeklinde mahremiyet algısında ciddi değişimler olmuştur. Bazı araştırmacılar modernleşme sürecinde özellikle kadının görünürlüğü üzerinden, Osmanlı'nın mahremiyet gibi bir değeri kaybettiğinden yakınırken bazıları ise ev hayatını ve sosyal hayatı bölümlere ayıran modernleşme tecrübesinin bireysel mahremiyet sınırlarının genişlemesine önemli katkı sağladığı görüşünü ileri sürmektedir (Tunç Yaşar, 2019: 64-65).

1980 sonrası merkezinde teknolojinin yer aldığı yeni bir takım gelişmeler eşliğinde hızlanarak devam edegelmiştir. 2000 sonrası milenyum çağı ise tamamen Türkiye'nin internetle tanıştığı yıllar olarak kamusal alan-özel alan geriliminin ürettiği tartışmaların adabımuâşeretten mahremiyete doğru yön değiştirdiği yeni bir dönemi gündeme taşımıştır. Türkiye'de mahremiyet gibi değer sistemine ait olan konuların tartışılması dini ele almayı zorunlu kılmaktadır. Türk toplumu için önemli referans kaynakları din ve gelenektir. Ancak toplumsal değişme ile birlikte

mahremiyet için bu referans kaynaklarının kuşatıcı özelliği giderek zayıflamış, küreselleşme, kapitalizm, tüketim kültürü ve internet olanaklarını artıran teknoloji yaygınlığıyla birlikte mahremiyet bireyin özel alanında tanımladığı, algıladığı ve sınırlarını kendi belirlediği bir noktaya çekilmiştir (Gündüz, 2016).

Günümüzde modernleşme sürecinde bireyselleşmenin ön plana çıkmasıyla evlerde kök aileyle birlikte yaşamanın tercih edilmemesi, çekirdek ailelerde hanedeki çocuklar için bebekliğinden itibaren ayrı bir odanın oluşturulması, hanedeki çocukların iş hayatına atıldığında aynı şehir içinde olduğu ve bekâr olduğu halde genelde stüdyo daire olarak adlandırılan 1+0 ya da 1+1 dairelerde yaşamaya başlaması yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu durum bireysel mahremiyet alanının genişlediğine ve özel alanın kamusal alandaki üstünlüğüne işaret etmektedir. Bununla birlikte bilişim teknolojilerindeki gelişmelerle bireyin mahrem alanı gözetim ve kendini ifşa/teşhir ile tehdit altındadır. Modernleşme sürecinde değer kazanan mahremiyet hakkı, yine modernleşmenin bir sonucu olarak dönüşüme uğramış ve çeşitli biçimlerde ihlal edilmeye başlamıştır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, çalışma gruplarına, veri toplama araçlarına, verilerin toplanmasına ve analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalara tarama (survey) araştırması denir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2018). Bu çalışma 18 yaş üzeri bireylerin mahremiyet algısının belirlenmesine yönelik ölçeğe aracı geliştirilmesi açısından metodolojik, bireylerin mahremiyet algısının belirlenmesi açısından betimleyici tipte ve tarama modelinde bir araştırmadır. Çalışmanın ilk aşamasını 4'lü likert türünde bir ölçek geliştirme, ikinci aşamasını geliştirilen ölçeğin uygulanmasından elde edilen verilerin analizi oluşturmaktadır.

Devellis (2017), ölçek geliştirmeye sürecinde 8 aşamanın izlenmesi gerektiğini belirtir. Birinci aşamada geliştirilecek ölçekle ölçülmek istenen yapı belirlenmeli ve ölçülmek istenilen değişkenin kuramsal yapısı detaylı olarak ortaya konulmalıdır. İkinci aşamada madde havuzu oluşturulmalıdır. Sırasıyla ölçeğin aracının biçimine karar verilmesi, madde havuzunun uzmanlar tarafından gözden geçirilmesi, madde geçerliğinin sağlanması, maddelerin ölçek geliştirme örneğine uygulanması, ölçek maddelerinin istatistiksel olarak değerlendirilmesi, ölçeğin son halinin verilmesi aşamaları gelmektedir.

3.2. Çalışma Grubu

Geliştirilecek olan Mahremiyet Algısı Ölçeği 18 yaş ve üzeri Türkçe okuma-yazma bilen bireyleri kapsamakta olup araştırma sürecinde iki kez veri toplanmıştır. Araştırmanın birinci aşamasına 451 kişi katılım sağlamıştır. Mahremiyet Algısı Ölçeğinin deneme formunun uygulandığı çalışma grubunun detaylı demografik özellikleri Tablo 3.1.'de yer almaktadır.

Tablo 3.1.Ölçek Geliştirme Çalışmasının Birinci Çalışma Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Özellikler	Gruplar	F	%
Cinsiyet	Erkek	197	43.7
	Kadın	254	56.3
	Toplam	451	100.0
Eğitim Durumu	İlköğretim	19	4.2
	Lise	42	9.3
	Ön Lisans	55	12.2
	Lisans	270	59.9
	Lisansüstü	65	14.4
	Toplam	451	100.0
Çalışma Durumu	Çalışıyor	311	69.0
	Çalışmıyor	52	11.5
	Ev Hanımı	26	5.8
	Öğrenci	62	13.7
	Toplam	451	100.0
Medeni Durum	Bekâr	199	44.1
	Boşanmış	5	1.1
	Evli	247	54.8
	Toplam	451	100.0
Dini İnanç	Evet	448	99.3
	Hayır	3	.7
	Toplam	451	100.0
İbadet Yapma	Evet	400	88.4
	Hayır	53	11.6
	Toplam	448	100.0

Tablo 3.1. incelendiğinde çalışma grubunun %43.7'sini (n=197) erkek katılımcıların, %56.3'ünü (n=254) kadın katılımcıların oluşturduğu; katılımcıların %4.2'sinin ilköğretim düzeyinde, %9,3'ünün lise düzeyinde, %12.2'sinin ön lisans düzeyinde, %59.9'unun lisans düzeyinde, %14.4'nün lisansüstü düzeyinde eğitim almış olduğu; katılımcıların çalışma durumlarına baktığımızda ise %68.4'ünü çalışanların, %13.8'ini öğrencilerin, %12.1'ini çalışmayanların ve %5.7'sini ev hanımlarının oluşturduğu; katılımcıların medeni durumuna baktığımızda %54.8'ini evli bireylerin, %44.1'ini bekâr bireylerin ve %1.1'i ise boşanmış bireylerin oluşturduğu görülmektedir. Katılımcıların %99.3'ü dini inancının olduğunu, %0.7'si dini inancının olmadığını belirtmiş olup dini inancı olan bireylerin %88.4'ü ibadet yaptığını, %11.6'si ise ibadet yapmadığını belirtmiştir.

Tablo 3.2. Ölçek Geliştirme Çalışmasının Birinci Çalışma Grubunun Yaş Değişkenine İlişkin Veriler

	N	En Küçük	En Büyük	Ortalama	SS
Yaş	451	18	70	33.88	11.10

Tablo incelendiğinde çalışmaya katılan 451 katılımcının yaş ortalamasının 33.88 olduğu ve 11.10 standart sapma değeriyle 18-70 yaş arasında değiştiği görülmektedir.

Araştırmanın ikinci aşamasına 280 kişi katılmıştır. İkinci çalışma grubunun detaylı demografik özellikleri Tablo 3.3.'te yer almaktadır.

Tablo 3.3. Ölçek Geliştirme Çalışmasının İkinci Çalışma Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Özellikler	Gruplar	F	%
Cinsiyet	Erkek	87	31.1
	Kadın	193	68.9
	Toplam	280	100.0
Eğitim Durumu	İlköğretim	13	4.6
	Lise	28	10.0
	Ön Lisans	28	10.0
	Lisans	162	57.9
	Lisansüstü	49	17.5
	Toplam	280	100.0
Çalışma Durumu	Çalışıyor	157	56.1
	Çalışmıyor	29	10.4
	Öğrenci	53	18.9
	Ev Hanımı	28	10.0
	Emekli	13	4.6
	Toplam	280	100.0
Medeni Durum	Bekâr	147	52.5
	Evli	121	43.2
	Boşanmış	12	4.3
	Toplam	280	100.0
Dini İnanç	Evet	280	100.0
	Toplam	280	100.0
İbadet Yapma	Evet	248	88.6
	Hayır	32	11.4
	Toplam	280	100.0

Tablo incelendiğinde çalışma grubunun %31.1'ini (n=87) erkek katılımcıların, %68.9'unu (n=193) kadın katılımcıların oluşturduğu; katılımcıların %4.6'sının

ilköğretim düzeyinde, %10'unun lise düzeyinde, %10'unun ön lisans düzeyinde, %57.9'unun lisans düzeyinde, %17.5'inin lisansüstü düzeyinde eğitim almış olduğu; katılımcıların çalışma durumlarına baktığımızda ise %56.1'ini çalışanların, %10.4'ünü çalışmayanların, %18.9'unu öğrencilerin, ve %10'unu ev hanımlarının %4.6'sını emekli bireylerin oluşturduğu; katılımcıların medeni durumuna baktığımızda %52.5'ini bekâr bireylerin, %43.2'sini evli bireylerin, ve %4.3'ünü ise boşanmış bireylerin oluşturduğu görülmektedir. Katılımcıların tamamı dini inancının olduğunu, %88.6'sı ibadet yaptığını, %11.4'ü ise ibadet yapmadığını belirtmiştir.

Tablo 3.4. Ölçek Geliştirme Çalışmasının İkinci Çalışma Grubunun Yaş Değişkenine İlişkin Veriler

	N	En Küçük	En Büyük	Ortalama	SS
Yaş	280	18	72	32.27	11.04

Tablo incelendiğinde çalışmaya katılan 280 katılımcının yaşlarının ortalamasının 32.27 olduğu, 11.04 standart sapma değeriyle 18-72 yaş arasında değiştiği görülmektedir.

3.3. Verilerin Toplanması

Veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu ve araştırmacı tarafından geliştirilen Mahremiyet Algısı Ölçeği kullanılmıştır. Açıklayıcı Faktör Analizi için 8 Mart-15 Mart 2020 tarihleri arasında Google Formlar üzerinden çevrimiçi şekilde veri toplanmıştır. Veri toplama sürecine katılan 451 kişinin araştırmanın birinci çalışma grubunu oluşturmaktadır. Doğrulayıcı faktör analizi ve değişkenlere ilişkin analizler için Kişisel Bilgi Anketi ve araştırmacı tarafından geliştirilen Mahremiyet Algısı Ölçeğinin AFA sonrası 25 maddelik hali 3 Aralık- 6 Aralık 2020 tarihleri arasında Google Formlar üzerinden çevrimiçi şekilde veri toplanmıştır. Veri toplama sürecine katılan 280 kişinin araştırmanın ikinci çalışma grubunu oluşturmaktadır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Bu çalışma bir ölçek geliştirme çalışması olduğu için hazır bir ölçek kullanılmamaktadır. Yapılan literatür taraması sonucunda oluşturulan ve uzman görüşü neticesinde son hali verilen Mahremiyet Algısı Ölçeği'nin taslak hali ve katılımcıların araştırma konusuyla ilgili olacak demografik özellikleri tespit etmek üzere araştırmacı tarafından hazırlanan ve ekte sunulan Kişisel Bilgi Anketi

katılımcılara uygulanmıştır. Kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin açıklamalara aşağıda değinilmiştir.

3.4.1. Kişisel Bilgi Anketi

Araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Anketi” katılımcının cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, medeni durumu, çalışma durumu, dini inancının olup olmadığı ve eğer dini inancı var ise ibadet yapıp yapmadığına dair bilgileri kapsamaktadır.

3.4.2. Mahremiyet Algısı Ölçeği

Araştırmacı tarafından yapılan literatür taraması sonucunda yetişkinlerin mahremiyet algısının ölçmeye yönelik kapsamlı bir ölçeğin yerli literatürde olmadığı görülmüştür. Mahremiyet kavramı hakkında yerli ve yurt dışı literatürde yer alan çalışmalar incelenerek kavrama ilişkin 72 madde yazılarak taslak bir ölçek oluşturulmuştur. Ölçek 4'lü Likert tipinde tasarlanmış olup “Hiç Uygun Değil”, “Kısmen Uygun Değil”, “Kısmen Uygun” ve “Tamamen Uygun” seçeneklerinden oluşmaktadır. “Hiç uygun değil” seçeneği 1 puan, “kısmen uygun değil” seçeneği 2 puan, “kısmen uygun” seçeneği 3 puan ve “tamamen uygun” seçeneği 4 puan olarak puanlanmıştır.

İlk olarak oluşturulan taslak ölçeğin kapsam geçerliği bağlamında uzman görüşünden yararlanılmıştır. Sonrasında birinci çalışma grubundan elde edilen verilere AFA uygulanmış ve yapılan analiz neticesinde 5 faktörlü 25 maddelik ölçek formu oluşturulmuştur. Oluşan ölçek modelini doğrulamak amacıyla ikinci çalışma grubundan elde edilen verilere DFA uygulanarak ölçek son halini almıştır. Ölçek maddelerinden 11 tanesinin ters puanlanması gerekmekte olup ölçekten alınan yüksek puan bireyin mahremiyet algısının yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 100 en düşük puan ise 25'tir. Ölçeğe ilişkin analizler sonucunda elde edilen bulgular detaylı şekilde bulgular bölümünde açıklanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Uzman görüşleri neticesinde oluşturulan ölçek formuyla çevrimiçi olarak toplanan veriler SPSS 24 programı kullanılarak Açıklayıcı Faktör Analizine tabi tutulmuştur. Açıklayıcı faktör analizi, Açıklayıcı faktör analizi yapılırken temel

bileşenler analizi yöntemi kullanılmıştır. Döndürme yöntemi olarak ise dik döndürme yöntemi altında yer alan Varimax kullanılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi neticesinde oluşan 5 faktörlü 25 maddelik nihai ölçek 280 kişiye uygulanmış ve elde edilen veriler SPSS AMOS 26 programı kullanılarak doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve doğrulanan ölçek formunun güvenirlik analizi için SPSS 24 programında cronbach alfa iç tutarlılık güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır. DFA sonrasında 25 maddelik nihai ölçeğe değişkenlere göre mahremiyet algısının farklılaşma durumuna ilişkin analizler SPSS 24 programı kullanılmıştır. Mahremiyet Algısı Ölçeği ve alt boyutlarının basıklık ve çarpıklık değerlerine bakılarak normal dağılım durumu tespit edilmiştir. Mahremiyet Algısı Ölçeğinin ve alt boyutlarının demografik değişkenlere farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin analizlerde iki kategorili değişkenlerde kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi kullanılmış, ikiden fazla kategorisi olan değişkenler için Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Tek faktörlü varyans analizi neticesinde anlamlı çıkan sonuçlarda gruplar arası farkı bulmak için Post-Hoc analizi (LSD ve Scheffe) uygulanmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde ölçek geliştirme sürecine ilişkin bulgular ve araştırmanın sorularına amaçlarına ilişkin bulgular ve bu bulguların açıklamaları yer almaktadır. Kapsam geçerliği, yapı geçerliği ve güvenirlik analizlerine ilişkin bulgular ölçek geliştirme süreciyle ilgili bulgulardır.

4.1. Kapsam Geçerliği Çalışmasına İlişkin Bulgular

Kapsam geçerliği, madde örnekleminin yeterliği ile ilgilidir, yani özel madde setlerinin içerik alanını ne derece yansıttığı ile ilgilidir. Madde kapsamının, olgunun kuramsal tanımını ayrıntılı olarak açıklayan yönlerini içermesi fakat belirli ölçme aracı için araştırmanın amacı dışında olan diğer yönler içermemesi esastır (Devellis, 2017).

Mahremiyet kavramı ile ilgili yapılan literatür çalışması sonrasında 72 maddelik taslak ölçek 1 Türkçe dil uzmanına, 1 din psikolojisi uzmanına, 1 ölçme ve değerlendirme konu alanındaki uzmana ve 7 alan uzmanına gönderilerek kapsam geçerliği için uzman görüşü istenmiştir. Uzmanların her bir maddeyi “madde uygun”, “madde düzeltilmeli” ve “madde çıkartılmalı” şeklinde değerlendirmeleri, madde düzeltilmeli şeklinde değerlendirdikleri maddeler içinse açıklama kısmında öneride bulunmaları istenmiştir. Uzmanların görüşleri doğrultusunda maddelere ilişkin kapsam geçerlik oranları hesaplanmıştır.

Kapsam geçerlik oranları, Lawshe (1975) tarafından geliştirilmiştir. Bu nedenle Lawshe tekniği olarak bilinen bu yaklaşım: alan uzmanları grubunun oluşturulması, aday ölçek listesinin hazırlanması, uzman görüşlerinin elde edilmesi, maddelere ilişkin kapsam geçerlik oranlarının elde edilmesi, kapsam geçerlik oranlar ölçütlerine göre nihai ölçeğin oluşturulması aşamalarını içermektedir. Lawshe tekniğinde en az 5 en fazla ise 40 uzmana gerek duyulmaktadır. Kapsam geçerlik oranlarının minimum değerleri Venziano ve Hooper tarafından tablo haline getirilmiştir(Aktaran: Yurdugül, 2005). Bu tabloya göre 10 uzman için KGO minimum değeri 0.62 olarak belirlenmiştir. Tablo 4.1’de ölçeğin maddelerine ilişkin kapsam geçerlik oranları (KGO) yer almaktadır.

Tablo 4.1. MAÖ Maddelerinin Uzman Görüşlerine Dayalı Kapsam Geçerlik Oranları

Madde	Uygun	Düzeltilmeli	Çıkartılmalı	KGO
M1	9	0	1	0.80
M2	10	0	0	1.00
M3	10	0	0	1.00
M4	10	0	0	1.00
M5	8	0	2	0,60
M6	9	1	0	0,80
M7	10	0	0	1.00
M8	9	0	1	0.80
M9	10	0	0	1.00
M10	9	1	0	0.80
M11	6	2	2	0.20
M12	9	1	0	0.80
M13	7	2	1	0.40
M14	6	3	1	0.20
M15	9	1	0	0.80
M16	10	0	0	1.00
M17	9	1	0	0.80
M18	9	1	0	0.80
M19	9	1	0	0.80
M20	8	0	2	0.60
M21	10	0	0	1.00
M22	10	0	0	1.00
M23	10	0	0	1.00
M24	10	0	0	1.00
M25	9	0	1	0.80
M26	9	0	1	0.80
M27	8	0	2	0.60
M28	8	0	2	0.60
M29	7	0	3	0.40
M30	9	0	1	0.80
M31	9	0	1	0.80
M32	10	0	0	1.00
M33	9	0	1	0.80
M34	7	0	3	0.40
M35	10	0	0	1.00
M36	9	1	0	0.80
M37	10	0	0	1.00
M38	7	1	2	0.40

Tablo 4.1. MAÖ Maddelerinin Uzman Görüşlerine Dayalı Kapsam Geçerlik Oranları(Devamı)

Madde	Uygun	Düzeltilmeli	Çıkartılmalı	KGO
M39	9	0	1	0.80
M40	9	0	1	0.80
M41	9	1	0	0.80
M42	4	1	5	-0.20
M43	5	2	3	0.00
M44	10	0	0	1.00
M45	9	1	0	0.80
M46	10	0	0	1.00
M47	9	1	0	0.80
M48	10	0	0	1.00
M49	4	5	1	-0.20
M50	10	0	0	1.00
M51	9	1	0	0.80
M52	10	0	0	1.00
M53	8	0	2	0.60
M54	10	0	0	1.00
M55	10	0	0	1.00
M56	5	1	4	0.00
M57	10	0	0	1.00
M58	10	0	0	1.00
M59	9	1	0	0.80
M60	10	0	0	1.00
M61	10	0	0	1.00
M62	10	0	0	1.00
M63	10	0	0	1.00
M64	9	0	1	0.80
M65	9	1	0	0.80
M66	10	0	0	1.00
M67	10	0	0	1.00
M68	10	0	0	1.00
M69	9	0	0	0.80
M70	10	0	0	1.00
M71	9	1	0	0.80
M72	9	1	0	0.80

Veneziano ve Hooper(1997) tarafından KGO minimum değeri 10 uzman sayısı için 0.62 olarak belirlenmiştir (Aktaran: Yurdugül, 2005). Tablo incelendiğinde KGO değeri 0.62'nin altında olan toplam 15 madde M5, M11, M13,

M14, M20, M27, M28, M29, M34, M38, M42, M43, M49, M53 ve M56 ölçekten çıkarılmıştır. Uzmanların önerisi doğrultusunda bazı maddelerde düzeltmeler yapılmıştır. Çift ilişkilerine dair madde sayısının az olması nedeniyle uzmanların önerisi doğrultusunda çift ilişkilerine dair 5 yeni madde yazılarak 62 maddelik Mahremiyet Algısı Ölçeği oluşturulmuştur.

4.2. Yapı Geçerliği Çalışmalarına İlişkin Bulgular

Ölçeğin yapı geçerliğine ilişkin birinci çalışma grubundan elde edilen verilere açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda çıkan ölçek yapısını doğrulamak amacıyla ikinci uygulama yapılmış ve ikinci çalışma grubundan elde edilen verilere doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına ilişkin bulgulara bu bölümde yer verilecektir.

4.2.1. Açımlayıcı Faktör Analizi

Açımlayıcı faktör analizi sosyal bilimlerde ölçek uyarlama ve geliştirme çalışmalarında yapı geçerliğine ilişkin kanıt elde etmek maksadıyla sıklıkla kullanılan tekniklerden biridir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2018). Açımlayıcı faktör analizi aynı yapıyı ya da niteliği ölçen değişkenleri bir araya toplayarak ölçmeyi az sayıda faktör ile açıklamayı amaçlayan istatistiksel bir tekniktir. Faktör analizi, ortak faktör adı verilen yeni kavramları ortaya çıkarma, faktörleştirme ya da maddelerin faktör yük değerlerini kullanarak kavramların işlevsel tanımlarını elde etme süreci olarak da tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, 2019: 133).

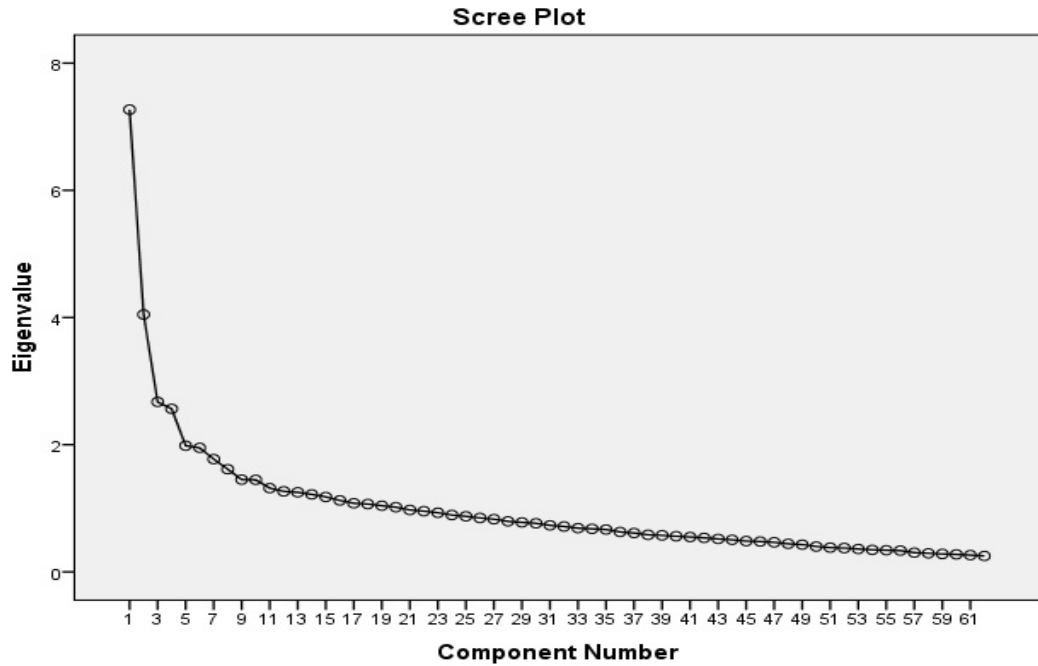
Mahremiyet Algısı Ölçeği'nin geçerlik analizleri için birinci çalışma grubundan elde edilen verilere açımlayıcı faktör analizi yöntemi uygulanmıştır. Faktör analizi öncesinde verilerin faktör analizine uygunluğu test etmek için KMO ve Bartlett's küresellik testinden faydalanılmıştır. Tablo 4.2'de KMO ve Bartlett testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.2. KMO ve Bartlett Küresellik Testi Tablosu

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)	.78
Bartlett Küresellik Testi Ki Kare Değeri	7447.068
Df	1891
P	.000

Kaiser-Meyer-Olkin(KMO) değeri örneklem büyüklüğünün yeterliğine işaret etmektedir ve KMO değerinin .70 ve üzerinde olması istenilir (Seçer, 2018: 81). Tablo 4.2. incelendiğinde KMO değerinin .78 olduğu ve kullanılan veri setinin çalışma grubu büyüklüğünün faktör analizi için yeterli büyüklükte olduğu; Barlett's değeri incelendiğinde (7447.068, $p < .05$) anlamlı olduğu ve veri setinin çok değişkenli normal dağılıma sahip olduğu söylenebilir.

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda faktör belirlemek için literatürde öz değeri (eigenvalue) 1 ve 1'den büyük maddelerin faktör olarak kabul edilmesi ve yamaç-birikinti grafiğinin (scree plot) incelenerek grafikteki yüksek ivmeli ve hızlı düşüşlerin gözlemlendiği maddelerin uygun faktör olarak modele dahil olabileceği belirtilir (Kartal ve Bardakçı, 2018: 42-44). Yapılan faktör analizi sonucunda oluşan açıklanan toplam varyans tablosu incelendiğinde 20 faktör önerildiği görülmektedir. Fakat analiz sonucunda faktör belirlemek için diğer bir unsur yamaç-birikinti grafiği (scree plot)'dir. Analiz sonucunda oluşan scree plot (yamaç-birikinti grafiği) Şekil 4.1.'de sunulmuştur.

Şekil 4.1. AFA Sonucu Elde Edilen Yamaç-Birikinti Grafiği

Şekil 4.1.'e göre dikey eksen özdeğeri (eigenvalue), yatay eksen ise faktör sayısını (component number) ifade etmektedir. Yamaç-birikinti grafiği incelendiğinde beşinci faktörden sonra eğimin azaldığı görülmekte ve beşinci

faktörden sonraki faktörlerin anlamlı düzeyde ölçeğe katkı sağlamayacağı anlaşılmaktadır.

Analiz sonuçları açısından eğik ve dik döndürme yöntemleri arasında genellikle ihmal edilebilir farkların olması ve yorumlamanın daha kolay olması nedeniyle ölçek geliştirme çalışmalarında dik döndürme yöntemi tercih edilmektedir (Büyüköztürk, 2019: 136). Dik döndürme yöntemi olan varimax yönteminde basit yapıya ve anlamlı faktörler ulaşmada faktör yükleri matrisinin sütunlarına öncelik verilmekte ve bu yöntemde daha az değişkenle faktör varyanslarının maksimum olması sağlanacak şekilde döndürme yapılır (Tavşancıl, 2018: 50).

Ölçek beş faktörlü olarak kabul edilerek ve varimax dik döndürme yöntemi kullanılarak açımlayıcı faktör analizi tekrarlanmıştır. Büyüköztürk (2019) madde faktör yük değerinin .45 ya da daha yüksek olmasının iyi bir ölçüt olduğunu fakat az sayıda madde için bunun .30'a kadar inebileceğini belirtmiştir. Tabacnik ve Fidel (2013) ise her bir değişkenin yük değerinin 0.32 ve üzerinde değerlendirilmesi gerektiği ileri sürmüştür. Bir maddenin birden fazla faktörde gösterdiği faktör yük değerleri arasında .10'un altında fark olması durumunda binişiklik sorunu var demektir. Açımlayıcı faktör analizinde her maddenin yalnız bir özelliği ölçmesi istenildiği için yapı geçerliğini sağlamak amacıyla binişik olan maddelerin ölçekten çıkarılması önerilir (Aksu, Eser ve Güzeller, 2017: 57). Faktör yükü .35'in altında kalan ve binişik olan maddeler teker teker ölçekten çıkarılarak analiz tekrarlanmıştır. Analizler sonucunda 37 madde çıkarılmış ve 25 maddelik nihai form elde edilmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçek yapısının açıklanan varyans değerleri şu şekildedir:

Tablo 4.3. Açıklanan Varyans Değerleri

Özdeğer İstatistiği			
Faktörler	Toplam	Varyans Yüzdesi	Birikimsel %
1	2.84	11.37	11.37
2	2.69	10.75	22.12
3	2.34	9.34	31.46
4	1.87	7.49	38.95
5	1.51	6.04	44.99

Tablo incelendiğinde birinci faktörün ölçeğin %11.37'sini, ikinci faktörün %10.75'ini, üçüncü faktörün %9.34'ünü, dördüncü faktörün %7.49'unu, beşinci faktörün %6.04'ünü toplamda ise % 44.99'sını açıkladığı görülmektedir. Analiz sonucunda elde edilen varyans sonucunun yüksek olması ölçeğin faktör yapısını güçlü kılmakla birlikte sosyal bilimlerde yapılan analizlerde %40 ile %60 arasında değişen varyans oranları yeterli kabul edilmektedir (Scherer, Wiebe, Luther ve Adams, 1988; akratan Tavşancıl, 2018: 48). Mahremiyet algısı ölçeğinin açımlayıcı faktör analizi sonucunda açıkladığı %44.99'luk varyans, belirtilen aralıkta bulunduğu için yeterli düzeyde olduğu görülmüştür.

Tablo 4.4. Ölçekte Yer Alan Maddelerin Faktör Yük Değerleri

Maddeler	Faktör 1	Faktör 2	Faktör3	Faktör 4	Faktör 5
M62	.766				
M61	.720				
M60	.698				
M53	.667				
M54	.513				
M55	.479				
M57	.366				
M7		.732			
M22		.699			
M4		.691			
M5		.625			
M12		.535			
M18		.466			
M43		.405			
M8		.739			
M9		.681			
M41		.650			
M40		.608			
M1		.579			
M37			.772		
M38			.771		
M34			.469		
M15					.718
M13					.751
M14					.487

Tablo incelendiğinde Faktör 1'in madde faktör yükleri .366 ve .766 arasında değişen 7 maddeden oluştuğu, Faktör 2'nin madde faktör yükleri .405 ve .732

arasında değişen 7 maddeden oluştuğu, Faktör 3'ün madde faktör yükleri .579 ve .739 arasında değişen 5 maddeden oluştuğu, Faktör 4'ün madde faktör yükleri .469 ve .772 arasında değişen 3 maddeden oluştuğu, Faktör 5'in madde faktör yükleri .487 ve .718 arasında değişen 3 maddeden oluştuğu görülmektedir. Ölçek maddelerinden sadece 57. maddenin faktör yükü .366'dır. Ölçekte yer alan diğer maddelerin faktör yükleri .40' üzerindedir.

Faktörlerin içerdiği maddeler incelendikten sonra birinci faktör “mekânsal mahremiyeti alt boyutu”; ikinci faktör “bireysel mahremiyet alt boyutu”; üçüncü faktör “Başkalarına ilişkin mahremiyet alt boyutu”; dördüncü faktör “çift ilişkilerinde mahremiyet alt boyutu”; beşinci faktör ise “dijital mahremiyet alt boyutu” olarak isimlendirilmiştir.

4.2.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Doğrulayıcı faktör analizi yeni bir ölçme aracı geliştirme sürecinde ve yurt dışında geliştirilmiş olan bir ölçme aracının uyarlanması sürecinde açımlayıcı faktör analizi ile elde edilmiş olan örtük yapının model uyumunun incelenmesi amacıyla kullanılan bir faktör analizi yaklaşımıdır (Seçer, 2018: 90). Kartal ve Bardakçı'ya (2018) göre doğrulanması istenen yapı açımlayıcı faktör analizi neticesinde ortaya konmuş bir yapı olabileceği gibi araştırmacı tarafından kurgulanmış bir yapı da olabilmektedir.

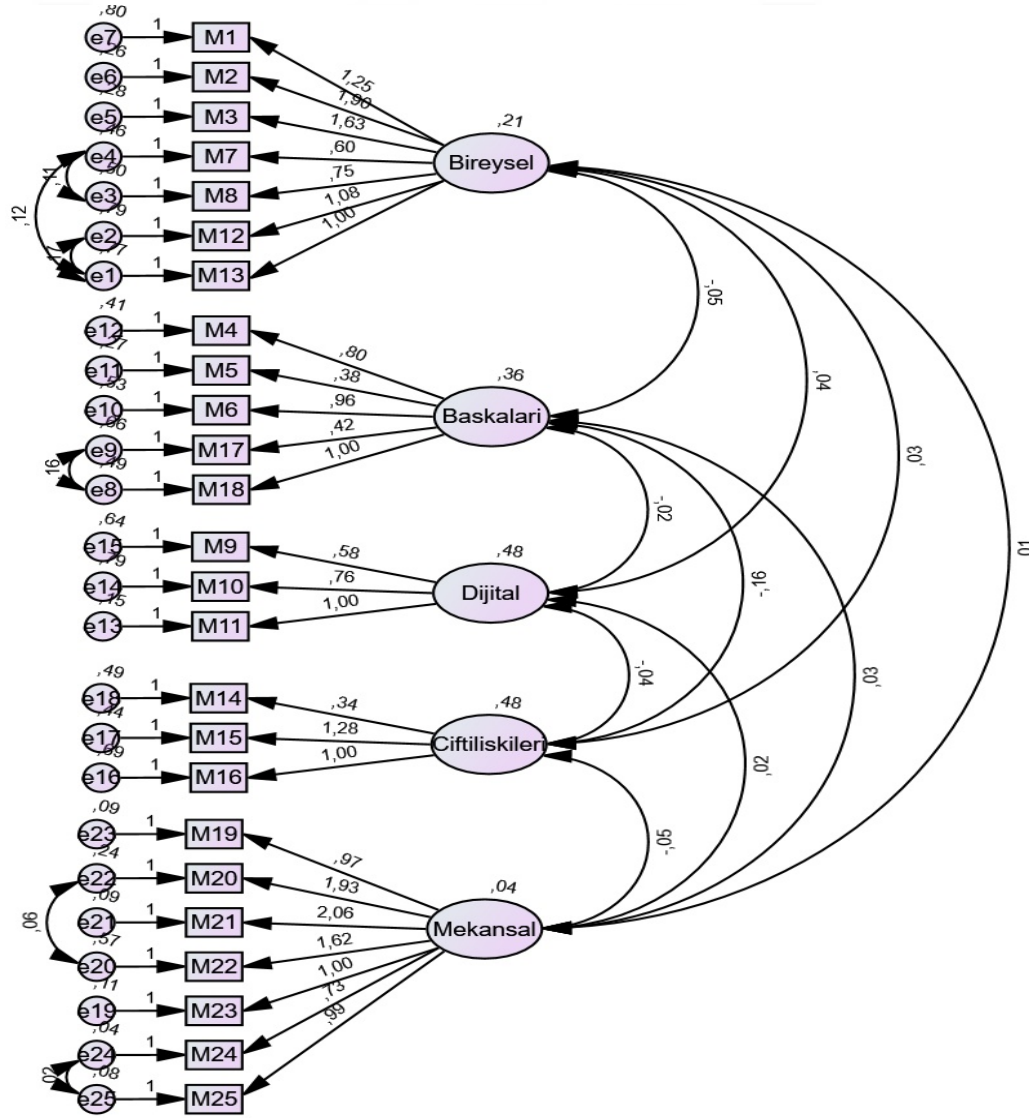
Özellikle ölçek geliştirme çalışmalarında açımlayıcı faktör analizi ile keşfedilen ölçüm modelinin doğrulayıcı faktör analizi ile doğrulanması yapı geçerliği için önem arz etmektedir. Bunun sebebi ise doğrulayıcı faktör analizinin açımlayıcı faktör analizi ile ortaya konan yapıyı başka bir örnekleme elde edilen verilerle uyumlu olup olmadığını, ortaya konan yapının farklı örnekleme geçerli olup olmadığını test ediyor olmasıdır (Kartal ve Bardakçı, 2018: 67).

Doğrulayıcı faktör analizinde model test edildikten sonra uyum iyiliği indeksleri incelenmektedir. Eğer modelin uyum indeksleri yeterli değilse modifikasyon değerleri incelenmelidir. Karagöz (2016), modelin uyumu yeterli değilse kuramsal ilişkilere bağlı kalmak şartıyla modifikasyon yapılabileceğini belirtmektedir (Aktaran: Seçer, 2018). Tablo 4.5.'te uyum indekslerinin sağlaması gerektiği kritik değerlere yer verilmiştir (Schumacker ve Lomax, 2004; Kline, 2011; Tabachnick ve Fidell, 2001; Bryne, 2010; Aktaran: Kartal ve Bardakçı, 2018: 70).

Tablo 4.5.Uyum İndeksleri Kritik Değerleri

Uyum Ölçütleri	İyi Uyum	Mükemmel Uyum
χ^2/sd	≤ 5	≤ 3
RMSEA	≤ 0.08	≤ 0.05
CFI	≥ 0.90	≥ 0.95
AGFI	≥ 0.85	≥ 0.90
GFI	≥ 0.85	≥ 0.90
RMR	≤ 0.08	≤ 0.05
IFI	≥ 0.90	≥ 0.95

Doğrulamalı faktör analizi ilk kez uygulandıktan sonra uyum değerleri yeterli olmadığı için modifikasyon değerleri incelenerek uygun modifikasyonlar oluşturulmuştur. Doğrulamalı faktör analizi sonucunda elde edilen modele Şekil 4.2.'de yer verilmiştir.

Şekil 4.2. DFA Sonucu Ölçek Modelinin Son Hali

Şekil 4.2. incelendiğinde ölçek modelinin beş faktörlü yapısının olduğu ve 25 maddeden oluştuğu görülmektedir. Bireysel mahremiyet boyutu 1, 2, 3, 7, 8, 12 ve 13. maddelerden; başkalarına ilişkin mahremiyet boyutu 4, 5, 6, 17 ve 18. maddelerden; dijital mahremiyet boyutu 9, 10 ve 11. maddelerden; çift ilişkilerinde mahremiyet boyutu 14, 15 ve 16. maddelerden; mekânsal mahremiyet boyutu 19, 20, 21, 22, 23, 24 ve 25. maddelerden oluşmaktadır.

Doğrulayıcı faktör analizi neticesinde ulaşılan uyum ölçütü değerleri Tablo 4.6.'da sunulmuştur.

Tablo 4.6.Uyum Ölçütü Değerleri

Uyum Ölçütleri	Elde Edilen Değerler	Uygunluk
χ^2/sd	1.61	Mükemmel Uyum
RMSEA	.05	Mükemmel Uyum
CFI	.90	İyi Uyum
AGFI	.87	İyi Uyum
GFI	.90	İyi Uyum
RMR	.04	Mükemmel Uyum
IFI	.90	İyi Uyum

Tablo incelendiğinde χ^2/sd , RMSEA, RMR değerlerinin mükemmel uyum gösterdiği; CFI, GFI, AGFI ve IFI değerlerinin ise iyi uyum gösterdiği görülmüştür. Bu sonuçlara göre örneklemden elde edilen beş faktör ve 25 maddelik formun iyi uyum gösterdiği ve DFA'dan elde edilen uyum istatistiklerine göre doğrulandığı ifade edilebilir.

4.3. Güvenirlik Çalışmasına İlişkin Bulgular

Cronbach alfa katsayısı sürekli ardışık 4 ya da 5 seçenekli cevaplar içeren k sayıda sorunun yer aldığı bir ölçeğin bir fenomeni ölçmedeki gücünü, yeterliliğini ve güvenirliliğin ölçen genel güvenirlilik katsayısıdır (Özdamar, 2015: 574). Şencan (2005) Cronbach alfanın, çok boyutlu ölçeklerde yeterince güçlü olmayan bir iç tutarlılık ölçüsü olduğunu, çok sayıda yazarın alfa değerinin sadece tek boyutlu ölçekler için iyi bir güvenirlilik katsayısı olduğunu belirttiğini, geliştirilen ölçeklerde çoğunlukla birden fazla boyut olduğu için bu tür ölçeklerde alfa değerinin ölçeğin tamamının güvenirliliğini göstermek üzere kullanılmasının doğru olmadığını belirtmiştir. Çünkü Şencan'a (2005) göre çok boyutlu ölçeklerde alfa değeri görece daha düşük çıkabilmektedir. Bu sebeple birden fazla faktör içeren ölçeklerde güvenirlilik değerlerini her bir faktör için sanki ayrı birer alt testmiş gibi ayrı ayrı verilmesi gerektiğini önerir.

Cronbach alfa katsayısının değerlendirilmesinde uyulan değerlendirme ölçütüne aşağıdaki Tablo 4.7. de yer verilmiştir (Özdamar, 2015: 575).

Tablo 4.7. Ölçek Güvenirliğinin Yapısal Değerlendirilmesi

Alfa (α) Sınırları	Karar
$0.00 \leq \alpha < 0.40$	Ölçek güvenilir değildir.
$0.40 \leq \alpha < 0.50$	Ölçek çok düşük güvenilirlik düzeyindedir.
$0.40 \leq \alpha < 0.60$	Ölçek çok düşük güvenilirlik düzeyindedir.
$0.60 \leq \alpha < 0.70$	Ölçek yeterli güvenilirlik düzeyine sahiptir.
$0.70 \leq \alpha < 0.90$	Ölçek yüksek güvenilirlik düzeyine sahiptir.
$0.90 \leq \alpha < 1.00$	Ölçek çok yüksek güvenilirlik düzeyine sahiptir.

Tablo 4.8. Mahremiyet Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Güvenirlik Analizi Sonuçları

Boyutlar	Cronbach's Alpha
Bireysel Mahremiyet	.79
Başkalarına İlişkin Mahremiyet	.67
Dijital Mahremiyet	.61
Çift İlişkilerinde Mahremiyet	.61
Mekânsal Mahremiyet	.75
Mahremiyet Algısı Ölçeği	.61

Tablo 4.8. incelendiğinde MAÖ, başkalarına ilişkin mahremiyet alt boyutu, dijital mahremiyet alt boyutu ve çift ilişkilerinde mahremiyet alt boyutlarının Cronbach's Alpha değerinin $0.60 \leq \alpha < 0.70$ aralığında olduğu görülmüş ve yeterli güvenilirlik düzeyine sahip olarak nitelendirilmiştir. Bireysel mahremiyet ve mekânsal mahremiyet alt boyutlarının $0.70 \leq \alpha < 0.90$ aralığında olduğu görülmüş ve yüksek güvenilirlik düzeyine sahip olarak nitelendirilmiştir.

4.4. Araştırmanın Sorularına İlişkin Bulgular

Öncelikle Mahremiyet Algısı Ölçeği ve ölçeğin bireysel mahremiyet, başkalarına ilişkin mahremiyet, dijital mahremiyet, çift ilişkilerinde mahremiyet ve mekânsal mahremiyet alt boyutunun çarpıklık ve basıklık katsayıları analiz edilmiştir. Tabachnick ve Fidel (2013), basıklık çarpıklık değerlerine ilişkin sonuçların +1.5 ile -1.5 olmasının normal dağılım olarak kabul edildiğini, George ve Mallery (2010) ise +2.0 ile -2.0 olmasının normal dağılım olarak kabul edildiğini belirtmektedir. Aşağıdaki tabloda çarpıklık ve basıklık değerlerine yer verilmiştir.

Tablo 4.9.Mahremiyet Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

	Çarpıklık	Basıklık
Bireysel Mahremiyet	-1.663	2.803
Başkalarına İlişkin Mahremiyet	-0.486	-0.097
Dijital Mahremiyet	-1.028	0.367
Çift İlişkilerinde Mahremiyet	0.175	-0.711
Mekânsal Mahremiyet	-2.066	4.928
Mahremiyet Algısı Ölçeği	-0.386	-0.038

Tablo 4.9. incelendiğinde bireysel mahremiyet alt boyutu (-1.663,2803) ve mekânsal mahremiyet alt boyutunun (-2.066, 4.928) +2.0 ile -2.0 aralığında bulunmadığı için normal dağılım göstermediği anlaşılmıştır. Fakat ölçeğin tamamı ve diğer üç alt boyut normallik varsayımını karşıladığı için parametrik testlerin kullanılması tercih edilmiştir. Mahremiyet Algısı Ölçeğinin ve alt boyutlarının demografik değişkenlere farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin analizlerde iki kategorili değişkenlerde kullanılan Bağımsız Gruplar T Testi kullanılmış, ikiden fazla kategorisi olan değişkenler için Tek Faktörlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Tek faktörlü varyans analizi neticesinde anlamlı çıkan sonuçlarda gruplar arası farkı bulmak için Post-Hoc analizi (LSD ve Scheffe) uygulanmıştır.

4.4.1. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular

Mahremiyet Algısı Ölçeği toplam puanı ve alt boyutlarının cinsiyete göre t testi sonuçları tablo gösterilmiştir.

Tablo 4.10.Mahremiyet Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre T Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
Mahremiyet Algısı	Kadın	193	82.58	6.17	278	.87	.381
	Erkek	87	81.85	6.87			
Bireysel Mahremiyet	Kadın	193	23.81	3.94	278	1.95	.053
	Erkek	87	22.60	5.14			
Başkalarına İlişkin Mahremiyet	Kadın	193	15.44	2.57	278	-6.58	.000
	Erkek	87	17.57	2.36			
Dijital Mahremiyet	Kadın	193	10.22	1.99	278	2.92	.004
	Erkek	87	9.46	2.07			

Tablo 4.10. Mahremiyet Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre T Testi Sonuçları (Devamı)

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
Çift İlişkilerinde Mahremiyet	Kadın	193	6.90	2.17	278	4.75	.000
	Erkek	87	5.59	2.08			
Mekânsal Mahremiyet	Kadın	193	26.20	2.34	278	-1.47	.140
	Erkek	87	26.63	2.04			

Tablo incelendiğinde genel mahremiyet algısı ($p=.381>.05$), bireysel mahremiyet ($p=.053>.05$) ve mekânsal mahremiyet alt boyutları ($p=.140>.05$) cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemiştir. Başkalarına ilişkin mahremiyet ($p=.000$), dijital mahremiyet ($p=.004$) ve çift ilişkilerinde mahremiyet ($p=.000$) alt boyutlarında ise cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<.05$).

Erkeklerin başkalarına ilişkin mahremiyet alt boyutu puanlarının ($\bar{X}=17,57$) kadınlara ($\bar{X}=15,44$) göre daha yüksek bulunmuştur. Kadınların dijital mahremiyet alt boyutu puanlarının ($\bar{X}=10,22$) erkeklere ($\bar{X}=9,47$) göre daha yüksek olduğu; yine çift mahremiyeti alt boyutunda da kadınların puanlarının ($\bar{X}=6,90$) erkeklere göre ($\bar{X}=5,59$) yüksek olduğu bulunmuştur. Erkeklerin başkalarına ilişkin mahremiyet algısı; kadınların ise dijital mahremiyet ve çift ilişkilerinde mahremiyet algıları daha yüksektir.

4.4.2. Yaş Grubu Değişkenine İlişkin Bulgular

Mahremiyet algısı ölçeği ve alt boyutlarının yaş grubuna göre ANOVA sonuçları tablo 4.11.'de yer verilmiştir.

Tablo 4.11. Mahremiyet Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Yaş Grubuna Göre ANOVA Sonuçları

	Yaş Grubu	N	$\bar{X}$	Ss	Var.K.	K.T.	S.d.	K.O.	F	p	Fark
Mahremiyet Algısı Ölçeği	18-24	78	81.55	6.10	G.A.	208.407	4	52.102	1.280	.278	-
	25-29	72	83.33	6.14	G.İ.	11191.293	275	40.696			
	30-39	65	83.09	5.99	Toplam	11399.700	279				
	40-49	35	81.26	7.41							
	50-72	30	81.73	7.11							

Tablo 4.11. Mahremiyet Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Yaş Grubuna Göre ANOVA Sonuçları
(devamı)

	Yaş Grubu	N	$\bar{X}$	Ss	Var.K.	K.T.	S.d.	K.O.	F	p	Fark
Bireysel Mahremiyet	18-24	78	23.77	3.30	G.A.	266.963	4	66.741	3.610	.007	2-4
	25-29	72	24.14	4.01	G.İ.	5083.748	275	18.486			
	30-39	65	23.97	3.32	Toplam	5350.711	279				
	40-49	35	21.34	6.04							
	50-72	30	22.13	6.30							
Başkalarına İlişkin Mahremiyet	18-24	78	14.68	2.32	G.A.	370.260	4	92.565	15.374	.000	1-2
	25-29	72	16.06	2.36	G.İ.	1655.736	275	6.021			1-3
	30-39	65	16.15	2.86	Toplam	2025.996	279				1-4
	40-49	35	17.29	2.48							1-5
	50-72	30	18.43	1.94							2-5
Dijital Mahremiyet	18-24	78	10.35	1.63	G.A.	40.920	4	10.230	2.496	.043	1-4
	25-29	72	9.94	2.02	G.İ.	1127.022	275	4.098			1-5
	30-39	65	10.23	2.21	Toplam	1167.943	279				3-5
	40-49	35	9.46	2.03							
	50-72	30	9.23	2.45							
Çift İlişkilerinde Mahremiyet	18-24	78	7.13	2.38	G.A.	82.100	4	20.525	4.342	.002	1-5
	25-29	72	6.49	1.97	G.İ.	1299.886	275	4.727			
	30-39	65	6.48	2.10	Toplam	1381.986	279				
	40-49	35	6.20	2.26							
	50-72	30	5.23	2.09							
Mekânsal Mahremiyet	18-24	78	25.63	2.87	G.A.	67.525	4	16.881	3.431	.009	1-2
	25-29	72	26.71	1.48	G.İ.	1352.918	275	4.920			1-4
	30-39	65	26.26	2.46	Toplam	1420.443	279				
	40-49	35	26.97	1.44							
	50-72	30	26.70	1.84							

Tablo incelendiğinde genel mahremiyet algısı yaş grubuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F_{(4,275)}=1.280$; $p=.278>.05$). Bireysel mahremiyet alt boyutu puanları yaş grubuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($F_{(4,275)}=3.610$; $p=.007<.05$). 25-29 yaş arasındaki bireylerin ($\bar{X}=24.14$) bireysel mahremiyet puanları ve 40-49 yaş arasındaki bireylerin puanları ($\bar{X}=21.34$) arasında anlamlı fark bulunmuştur. 25-29 yaş grubundaki bireylerin bireysel mahremiyet algısı daha yüksektir.

Başkalarına ilişkin mahremiyet alt boyutu puanları yaş grubuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($F_{(4,275)}=15.374$; $p=.000<.05$). Başkalarına ilişkin

mahremiyet alt boyutundaki puanlar incelendiğinde yaş grubu yükseldikçe puanların da arttığı görülmektedir. Posthoc analizi sonucunda 18-24 yaş grubundaki bireylerin başkalarına ilişkin mahremiyet puanının ($\bar{X}=14.68$) diğer yaş gruplarındaki bireylerden anlamlı olarak farklı ve daha düşük olduğu bulunmuştur. 50-72 yaş grubu arasındaki bireylerin başkalarına ilişkin mahremiyet puanı ($\bar{X}=18.43$) ile 18-24, 25-29 ve 30-39 yaş gruplarındaki bireylerin puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur. 50-72 yaş grubundaki bireylerin başkalarına ilişkin mahremiyet algısının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Dijital mahremiyet alt boyutu puanları yaş grubuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($F_{(4,275)}=2.496$; $p=.043<.05$). Dijital mahremiyet alt boyutundaki puanlar incelendiğinde yaş grubu yükseldikçe puanların düşme eğiliminde olduğu görülmektedir. 18-24 yaş arasındaki bireylerin ($\bar{X}=10.35$) dijital mahremiyet alt boyutu puanları ile 40-49 yaş arasındaki ($\bar{X}=9.46$) ve 50-72 yaş arasındaki ($\bar{X}=9.23$) bireylerin puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Aynı zamanda 30-39 yaş arasındaki ($\bar{X}=10.23$) bireylerin dijital mahremiyet alt boyutu puanları ile 50-72 yaş arasındaki ($\bar{X}=9.23$) bireylerin puanları arasında da anlamlı fark bulunmuştur. Dijital mahremiyet algısı en yüksek grup 18-24 yaş grubudur. Bununla birlikte 40 yaş ve üzeri bireylerin dijital mahremiyet algısının daha düşük olduğu söylenebilmektedir.

Çift ilişkilerinde mahremiyet alt boyutu puanları yaş grubuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($F_{(4,275)}=4.342$; $p=.002<.05$). Çift ilişkilerinde mahremiyet alt boyutundaki puanlar incelendiğinde yaş grubu yükseldikçe puanların düştüğü görülmektedir. Posthoc analizi sonucunda 18-24 yaş grubu arasındaki bireylerin ($\bar{X}=7.13$) çift ilişkilerinde mahremiyet alt boyutu puanları ve 50-72 yaş grubu arasındaki bireylerin ($\bar{X}=5.23$) puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre 18-24 yaş grubundaki gençlerin çift ilişkilerinde mahremiyet algısının daha yüksektir.

Mekânsal mahremiyet alt boyutu puanları yaş grubuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($F_{(4,275)}=3.431$; $p=.009<.05$). Anlamlı fark 25-29 yaş grubundaki ($\bar{X}=26.71$) ve 40-49 yaş grubundaki ($\bar{X}=26.97$) bireylerin puanları ile 18-24 yaş grubundaki ($\bar{X}=25.63$) bireylerin puanları arasında bulunmuştur. 25-29 yaş ve 40-49 yaş grubundakilerin mekan mahremiyeti algısı 18-24 yaş grubundaki bireylere göre

daha yüksektir. Aynı zamanda 18-24 yaş grubunun mekân mahremiyeti algısı diğerlerinden daha düşüktür.

4.4.3. Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Mahremiyet algısı ölçeğinin ve alt boyutlarının eğitim durumuna ilişkin ANOVA sonuçlarına tablo 4.12’de yer verilmiştir.

Tablo 4.12. Mahremiyet Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

	Eğitim D.	N	$\bar{X}$	Ss	Var.K.	K.T.	S.d.	K.O.	F	p	Fark
Mahremiyet Algısı Ölçeği	İlköğretim	13	82.85	7.44	G.A.	263.471	4	65.868	1.627	.168	-
	Lise	28	80.64	6.84	G.İ.	11136.229	275	40.495			
	Ön Lisans	28	80.57	7.43	Toplam	11399.700	279				
	Lisans	162	82.51	6.16							
	Lisansüstü	49	83.67	5.76							
Bireysel Mahremiyet	İlköğretim	13	21.31	7.52	G.A.	404.818	4	101.204	5.627	.000	3-4
	Lise	28	21.71	5.21	G.İ.	4945.893	275	17.985			3-5
	Ön Lisans	28	21.18	6.14	Toplam	5350.711	279				
	Lisans	162	23.88	3.41							
	Lisansüstü	49	24.78	3.64							
Başkalarna İlişkin Mahremiyet	İlköğretim	13	18.08	2.69	G.A.	146.353	4	36.588	5.353	.000	1-4
	Lise	28	17.07	3.53	G.İ.	1879.644	275	6.835			
	Ön Lisans	28	17.11	2.31	Toplam	2025.996	279				
	Lisans	162	15.60	2.50							
	Lisansüstü	49	16.12	2.50							
Dijital Mahremiyet	İlköğretim	13	11.15	1.40	G.A.	34.561	4	8.640	2.096	.082	-
	Lise	28	9.50	2.08	G.İ.	1133.382	275	4.121			
	Ön Lisans	28	9.57	2.47	Toplam	1167.943	279				
	Lisans	162	10.12	1.84							
	Lisansüstü	49	9.76	2.41							
Çift İlişkilerinde Mahremiyet	İlköğretim	13	5.00	2.12	G.A.	59.593	4	14.898	3.098	.016	1-4
	Lise	28	5.86	1.82	G.İ.	1322.393	275	4.809			1-5
	Ön Lisans	28	6.04	2.28	Toplam	1381.986	279				2-4
	Lisans	162	6.78	2.16							
	Lisansüstü	49	6.57	2.43							
Mekânsal Mahremiyet	İlköğretim	13	27.31	1.25	G.A.	23.432	4	5.858	1.153	.332	-
	Lise	28	26.50	2.28	G.İ.	1397.011	275	5.080			
	Ön Lisans	28	26.68	1.74	Toplam	1420.443	279				
	Lisans	162	26.14	2.42							
	Lisansüstü	49	26.45	2.07							

Tablo incelendiğinde genel mahremiyet algısı ($p=.168$), dijital mahremiyet ($p=.082$) ve mekânsal mahremiyet ($p=.332$) alt boyutları eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>.05$).

Bireysel mahremiyet alt boyutunun eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($F_{(4,275)}=5.627$; $p=.000<.05$). Anlamlı fark lisans ($\bar{X}=23.88$) ve lisansüstü eğitim ($\bar{X}=24.78$) alan bireylerin puanları ile ön lisans düzeyinde ($\bar{X}=21.18$) eğitim alanların puanları arasında bulunmuştur. Bireysel mahremiyet algısı en yüksek olan iki grubun lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim alanlar olduğu görülmekte ve eğitim düzeyinin yükselmesi kişinin bireysel mahremiyetine yönelik farkındalığının artmasını sağladığını düşündürmektedir.

Başkalarına ilişkin mahremiyet eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($F_{(4,275)}=5.353$; $p=.000<.05$). Anlamlı fark ilköğretim mezunu bireylerin ($\bar{X}= 18.08$) puanları ile lisans mezunu bireylerin ($\bar{X}= 15.60$) puanları arasında bulunmuştur. Buna göre ilköğretim mezunu bireylerin puanları lisans mezunu bireylerin puanlarından daha yüksek olduğu bulunmuştur. İlköğretim mezunu bireylerin başkalarına ilişkin mahremiyet algısı daha yüksektir.

Çift ilişkilerinde mahremiyet eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($F_{(4,275)}=3.098$; $p=.016<.05$). Çift ilişkilerinde mahremiyet alt boyutunda lisans ($\bar{X}=6.78$) ve lisansüstü ($\bar{X}=6.57$) eğitim düzeyindeki bireylerin ilköğretim eğitim düzeyindeki bireylere ($\bar{X}= 5.94$) göre mahremiyet algısının anlamlı olarak yüksek çıktığı ve lisans ($\bar{X}=6.78$) düzeyindeki bireylerin lise ($\bar{X}=5.86$) eğitim düzeyindekilere göre mahremiyet algısının anlamlı olarak yüksek çıktığı bulunmuştur. Çift ilişkilerinde mahremiyet algısı en yüksek olan iki grubun lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim alanlar olduğu ve eğitim düzeyi yükseldikçe çift ilişkilerindeki mahremiyet algısının arttığı görülmektedir.

4.4.4. Medeni Durum Değişkenine Dair Bulgular

Mahremiyet algısı ölçeği ve alt boyutlarının medeni duruma göre ANOVA sonuçları tablo 4.13.'te yer verilmiştir.

Tablo 4.13. Mahremiyet Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Medeni Duruma Göre ANOVA Sonuçları

	Medeni D.	N	$\bar{X}$	Ss	Var.K.	K.T.	S.d.	K.O.	F	p	Fark
Mahremiyet Algısı Ölçeği	Bekar	147	82.04	5.90	G.A.	30.582	2	15.291	.373	.689	-
	Evli	121	82.72	7.03	G.İ.	11369.118	277	41.044			
	Boşanmış	12	82.42	5.51	Toplam	11399.700	279				
Bireysel Mahremiyet	Bekar	147	23.77	3.53	G.A.	59.327	2	29.664	1.553	.213	-
	Evli	121	22.93	5.28	G.İ.	5291.383	277	19.102			
	Boşanmış	12	24.42	3.20	Toplam	5350.711	279				
Başkalarına İlişkin Mahremiyet	Bekar	147	15.24	2.35	G.A.	231.859	2	115.929	17.899	.000	1-2
	Evli	121	17.07	2.71	G.İ.	1794.138	277	6.477			
	Boşanmış	12	17.00	2.95	Toplam	2025.996	279				
Dijital Mahremiyet	Bekar	147	10.13	1.86	G.A.	29.605	2	14.803	3.602	.029	1-3
	Evli	121	9.96	2.20	G.İ.	1138.338	277	4.110			
	Boşanmış	12	8.50	2.02	Toplam	1167.943	279				
Çift İlişkilerinde Mahremiyet	Bekar	147	6.96	2.11	G.A.	68.969	2	34.484	7.275	.001	1-2
	Evli	121	5.94	2.28	G.İ.	1313.017	277	4.740			
	Boşanmış	12	6.33	1.72	Toplam	1381.986	279				
Mekânsal Mahremiyet	Bekar	147	25.95	2.63	G.A.	51.586	2	25.928	5.248	.006	1-2
	Evli	121	26.83	1.62	G.İ.	1368.587	277	4.911			
	Boşanmış	12	26.17	1.94	Toplam	1420.443	279				

Tablo 4.13. incelendiğinde mahremiyet algısı ($p=.689>.05$) ve bireysel mahremiyet algısı ($p=.213>.05$) medeni duruma göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Fakat başkalarına ilişkin mahremiyet algısı ($F_{(4,275)}=17.899$; $p=.000$), dijital mahremiyet algısı ($F_{(4,275)}=3.602$; $p=.001$), çift ilişkilerinde mahremiyet algısı ($F_{(4,275)}=7.275$; $p=.029$) ve mekânsal mahremiyet algısı ($F_{(4,275)}=5.248$; $p=.006$) medeni duruma göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($p<.05$).

Başkalarına ilişkin mahremiyet alt boyutunda anlamlı fark evli bireylerin puanı ($\bar{X}= 17.07$) ile bekâr bireylerin puanı ($\bar{X}=15.24$) arasında bulunmuştur. Evli bireylerin başkalarına ilişkin mahremiyet algısı puanları daha yüksektir.

Dijital mahremiyet alt boyutunda bekâr bireylerin puanı ($\bar{X}$ =10.13) ve boşanmış bireylerin puanı ($\bar{X}$ =8.50) arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bekâr bireylerin dijital mahremiyet algısı puanları daha yüksektir.

Çift ilişkilerinde mahremiyet alt boyutunda bekâr bireylerin puanı ($\bar{X}$ =6.96) ile evli bireylerin puanı ($\bar{X}$ =5.94) arasında anlamlı fark bulunmuştur. Bekâr bireylerin çift ilişkilerinde mahremiyet algısı puanları daha yüksektir.

Mekânsal mahremiyet alt boyutunda anlamlı fark evli bireylerin puanı ($\bar{X}$ =26.83) ile bekâr bireylerin puanı ($\bar{X}$ =25.95) arasında bulunmuştur. Evli bireylerin mekânsal mahremiyet algısı puanları daha yüksektir. Genel olarak baktığımızda ise evli bireylerin başkalarına ilişkin mahremiyet algısının ve mekânsal mahremiyet algısının; bekâr bireylerin ise dijital mahremiyet algısının ve çift ilişkilerinde mahremiyet algısının daha yüksek olduğu görülmektedir.

4.4.5. Çalışma Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Mahremiyet algısı ölçeği ve alt boyutlarının çalışma durumuna göre ANOVA sonuçları tablo 4.14.'te yer verilmiştir.

Tablo 4.14. Mahremiyet Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Çalışma Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

	Çalışma D.	N	$\bar{X}$	Ss	Var.K.	K.T.	S.d.	K.O.	F	p	Fark
Mahremiyet Algısı Ölçeği	Çalışıyor	157	82.94	6.27	G.A.	225.098	4	56.275	1.385	.239	-
	Çalışmıyor	29	81.79	6.57	G.İ.	11174.602	275	40.635			
	Öğrenci	53	81.17	6.54	Toplam	11399.700	279				
	Ev Hanımı	28	82.96	6.20							
	Emekli	13	79.92	6.76							
Bireysel Mahremiyet	Çalışıyor	157	23.79	4.18	G.A.	153.907	4	38.477	2.036	.090	-
	Çalışmıyor	29	24.00	3.04	G.İ.	5196.803	275	18.897			
	Öğrenci	53	22.94	4.24	Toplam	5350.711	279				
	Ev Hanımı	28	23.11	5.30							
	Emekli	13	20.54	6.46							
Baskılara İlişkin Mahremiyet	Çalışıyor	157	16.32	2.68	G.A.	187.140	4	46.785	6.997	.000	2-5
	Çalışmıyor	29	14.90	2.71	G.İ.	1838.856	275	6.687			3-4
	Öğrenci	53	15.11	2.06	Toplam	2025.996	279				3-5
	Ev Hanımı	28	17.00	2.93							
	Emekli	13	18.31	2.09							

Tablo 4.14. Mahremiyet Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarının Çalışma Durumuna Göre ANOVA Sonuçları (devamı)

	Çalışma D.	N	$\bar{X}$	Ss	Var.K.	K.T.	S.d.	K.O.	F	p	Fark
Dijital Mahremiyet	Çalışıyor	157	10.01	1.99	G.A.	27.751	4	6.938	1.673	.156	-
	Çalışmıyor	29	9.41	2.62	G.İ.	1140.192	275	4.146			
	Öğrenci	53	10.17	1.63	Toplam	1167.943	279				
	Ev Hanımı	28	10.50	2.18							
	Emekli	13	9.15	2.19							
Çift ilişkilerinde Mahremiyet	Çalışıyor	157	6.41	2.11	G.A.	96.640	4	24.160	5.169	.000	3-4
	Çalışmıyor	29	7.00	1.98	G.İ.	1285.346	275	4.674			3-5
	Öğrenci	53	7.32	2.35	Toplam	1381.986	279				
	Ev Hanımı	28	5.54	2.06							
	Emekli	13	5.08	2.53							
Mekânsal Mahremiyet	Çalışıyor	157	26.42	2.20	G.A.	38.694	4	9.674	1.925	.106	-
	Çalışmıyor	29	26.48	1.97	G.İ.	1381.748	275	5.025			
	Öğrenci	53	25.62	2.81	Toplam	1420.443	279				
	Ev Hanımı	28	26.82	1.21							
	Emekli	13	26.85	2.26							

Tablo incelendiğinde genel mahremiyet ($p=.239$), bireysel mahremiyet ($p=.090$), dijital mahremiyet ($p=.156$) ve mekânsal mahremiyet ($p=.106$) algıları çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

Başkalarına ilişkin mahremiyet algısının çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($F_{(4,275)}=6.997$; $p=.000<.05$). Anlamlı fark emekli bireylerin puanları ($\bar{X}=18.31$) ile çalışmayan bireylerin ($\bar{X}=14.90$) ve öğrencilerin ($\bar{X}=15.11$) puanları arasında bulunmuştur. Buna göre emekli bireylerin başkalarına ilişkin mahremiyet algısı daha yüksektir.

Çift ilişkilerinde mahremiyet algısının çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($F_{(4,275)}=5.169$; $p=.000<.05$). Çift ilişkilerinde mahremiyet alt boyutunda öğrencilerin puanları ($\bar{X}=7.32$) ile emekli bireylerin puanları ($\bar{X}=5.08$) arasında anlamlı fark bulunmuştur. Buna göre öğrencilerin çift ilişkilerinde mahremiyet algısı daha yüksektir.

4.4.6. Dini İnanç Değişkenine İlişkin Bulgular

“Dini inancınız var mı?” sorusuna hayır yanıtı veren katılımcı olmadığı için dini inanç değişkenine göre mahremiyet algısı ve alt boyutlarının farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin analiz yapılamamıştır.

4.4.7. İbadet Yapma Değişkenine İlişkin Bulgular

Mahremiyet Algısı Ölçeği ve alt boyutlarının ibadet yapma değişkenine göre t testi sonuçları Tablo 4.15.’te gösterilmiştir.

Tablo 4.15. Mahremiyet Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarının İbadet Yapma Değişkenine Göre T Testi Sonuçları

	İbadet Yapma	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
Mahremiyet	Evet	248	82.66	6.36	278	2.25	.025
Algısı	Hayır	32	79.97	6.19			
Bireysel	Evet	248	23.35	4.55	278	-1.24	.219
Mahremiyet	Hayır	32	24.03	2.60			
Başkalarına	Evet	248	16.27	2.64	278	2.91	.004
İlişkin	Hayır	32	14.81	2.77			
Mahremiyet							
Dijital	Evet	248	9.99	2.11	278	.194	.847
Mahremiyet	Hayır	32	9.94	1.39			
Çift	Evet	248	6.39	2.22	278	-2.22	.027
İlişkilerinde	Hayır	32	7.31	2.08			
Mahremiyet							
Mekânsal	Evet	248	26.65	1.88	278	4.73	.000
Mahremiyet	Hayır	32	23.88	3.25			

Tablo incelendiğinde bireysel mahremiyet ($p=.219$) ve dijital mahremiyet algısının ibadet yapma değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir. Fakat genel mahremiyet algısı ($p=.025$) başkalarına ilişkin mahremiyet algısı ($p=.004$), çift ilişkilerinde mahremiyet algısı ($p=.027$) ve mekânsal mahremiyet algısı ($p=.000$) ibadet yapma değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($p<.05$).

Genel mahremiyet algısının ibadet yapan bireylerin ($\bar{X}=82.66$) ibadet yapmayan bireylere göre ($\bar{X}=79.97$) algısının anlamlı düzeyde yüksek çıktığı;

başkalarına ilişkin mahremiyet alt boyutunda ibadet yapan bireylerin ($\bar{X}$ =16.27) ibadet yapmayan bireylere göre ($\bar{X}$ =14.81) algısının anlamlı düzeyde yüksek çıktığı; çift ilişkilerinde mahremiyet alt boyutunda ibadet yapmayan bireylerin ($\bar{X}$ =7.31) ibadet yapan bireylere göre ($\bar{X}$ =6.39) algısının anlamlı düzeyde yüksek çıktığı görülmüştür. İbadet yapan bireylerin genel mahremiyet algısı, başkalarına ilişkin mahremiyet algısı, çift ilişkilerinde mahremiyet algısı ve mekânsal mahremiyet algısı daha yüksektir.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde ölçek geliştirme çalışması kapsamında yapılan istatistiksel analizler neticesinde elde edilen bulguların tartışılması ve öneriler yer almaktadır.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Mahremiyet Algısı Ölçeği geliştirme çalışması iki aşamadan oluşmaktadır. Çalışmanın ilk aşamasını 4'lü likert türünde bir ölçek geliştirme, ikinci aşamasını geliştirilmiş olan ölçeğin uygulanmasıyla elde edilen verilerin değişken analizi oluşturmaktadır. Bu sebeple ölçek geliştirme sürecine ve değişken analizlerine ilişkin sonuçlar ve tartışılması ayrı başlıklar altında ele alınacaktır.

5.1.1. Ölçek Geliştirme Sürecinin Sonuç ve Tartışması

Ölçek geliştirmek için öncelikle mahremiyet kavramı ile ilgili yerli ve yabancı literatür taranarak mahremiyetin türlerini kapsayacak şekilde 72 maddelik havuz oluşturulmuştur. 72 maddelik taslak ölçeğin kapsam geçerliğini tespit etmek amacıyla uzman görüşlerine başvurulmuştur. Lawshe yöntemiyle maddelerin kapsam geçerlik oranları belirlenmiş ve Tablo 4.1.'de ölçek maddelerinin uzman görüşlerine dayalı kapsam geçerlik oranlarına yer verilmiştir. Lawshe tekniğine göre oluşturulmuş olan Uzman Görüşü Formu “madde uygun”, “madde düzeltilmeli” ve “madde çıkartılmalı” seçeneklerinden oluşmaktadır (Yurdagül, 2005). Görüş alınan uzman sayısı 10 olduğu için kapsam geçerlik oranı 0.62'nin altında olan 15 madde ölçek kapsamından çıkarılmıştır. Uzman görüşleri neticesinde diğer maddelerde düzenlemeler yapılmış ve çift ilişkilerine dair 5 madde daha eklenerek ölçeğin 62 maddelik deneme formu oluşturulmuştur.

Uzman görüşleri neticesinde 62 madde olarak düzenlenen MAÖ için yapılan yapı geçerliği çalışmaları kapsamında 451 kişilik birinci çalışma grubu verileri ile SPSS 24 programında Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), 280 kişilik ikinci çalışma grubu verileri ile SPSS AMOS 26 programında doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Faktör analizinde örneklem büyüklüğü ile ilgili çeşitli öneriler bulunmaktadır. Gorsuch (1983), madde sayısına bakılmaksızın örneklem büyüklüğünün en az 100 olmak üzere madde başına beş katılımcı önermiştir. Guilford (1954), örneklem büyüklüğünün en az 200 olması gerektiğini savunurken, Cattell (1978) en az 250 olmak üzere madde başına üç ile altı katılımcı; Everitt

(1975) ise madde başına 10 katılımcı önermiştir (Lingard ve Rowlinson, 2006). Comrey ve Lee (1992), örneklem büyüklüğünü 100 = zayıf, 200 = orta, 300 = iyi, 500 = çok iyi, 1.000 veya daha fazla = mükemmel şeklinde sınıflandırmıştır. Birinci çalışma grubu ve ikinci çalışma grubundaki katılımcı sayısı literatürde yer alan çalışmalara göre uygun örneklem büyüklüğünü sağlamaktadır.

KMO testi sonuçları, Açıklayıcı Faktör Analizine örneklem uygunluğunu tespit etmek için kullanılan bir diğer ölçüttür. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri örneklem büyüklüğünün yeterliğine işaret etmektedir ve KMO değerinin .70 ve üzerinde olması istenilir (Seçer, 2018: 81). Tablo 4.2.'de KMO ve Barlett testi sonuçlarına yer verilmiştir. Analiz sonucunda KMO değeri .78, Barlett's değeri ise $p < .05$ anlamlı bulunmuş kullanılan veri setinin çalışma grubu büyüklüğünün faktör analizi için yeterli büyüklükte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Madde faktör yük değerinin en az 0.30 olması yönünde yaygın görüş olmasına rağmen bu büyüklüğün en az 0.40 olması gerektiğini savunan kuramcılar da vardır (Şencan, 2005). Tabacnik ve Fidel (2013) ise her bir değişkenin yük değerinin 0.32 ve üzerinde değerlendirilmesi gerektiği ileri sürmüştür. Açıklayıcı faktör analizinde faktör yükü .35'in altında kalan ve binişik olan maddeler teker teker ölçekten çıkarılarak analiz tekrarlanmıştır. Analizler sonucunda 37 madde çıkarılmış ve 25 maddelik nihai form elde edilmiştir. AFA sonucunda Tablo 4.3. ve tablo 4.4.'te MAÖ'nün toplam varyansın % 44.99' unu açıklayan beş faktör altında toplandığı ve 25 maddeden oluştuğu görülmüştür. Sosyal bilimlerde yapılan analizlerde %40 ile %60 arasında değişen varyans oranları yeterli kabul edilmektedir (Scherer, Wiebe, Luther ve Adams, 1988; aktaran Tavşancıl, 2018: 48). MAÖ'nün açıkladığı varyansın bu aralıkta bulunarak kabul edilir düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Analizler sonucunda faktör isimlendirmesi yükleme yapan maddelerin özelliklerine göre yapılmıştır. 7 maddeden oluşan birinci faktör içerisindeki maddeler konut ve mekânla ilgili olduğu için faktör "mekânsal mahremiyet alt boyutu"; 7 maddeden oluşan ikinci faktör içerisindeki maddeler kişinin kendi mahremiyeti ile ilgili olduğu için "bireysel mahremiyet alt boyutu"; 5 maddeden oluşan üçüncü faktör içindeki maddeler diğer bireylerin mahremiyetiyle ilgili olduğu için "Başkalarına ilişkin mahremiyet alt boyutu"; 3 maddeden oluşan dördüncü faktör çift

ilişkileriyle ilgili olduğu için “çift ilişkilerinde mahremiyet alt boyutu”; 3 maddeden oluşan beşinci faktör internet ve sosyal ağlarla ilişkili olduğu “dijital mahremiyet alt boyutu” olarak isimlendirilmiştir.

İkinci çalışma grubundan elde edilen verilere doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ilk kez uygulandıktan sonra uyum değerleri yeterli olmadığı için modifikasyon önerileri incelenerek uygun modifikasyonlar oluşturulmuştur. DFA sonucunda Tablo 4.6. yer verilen uyum indeksleri incelendiğinde χ^2/sd değerinin 1.61, RMSEA değerinin .05 ve RMR değerinin .04 ile mükemmel uyum gösterdiği, CFI değerinin .90, AGFI değerinin .87, GFI değerinin .90 ve IFI değerinin .90 ile iyi uyum gösterdiği görülmüş ve DFA’dan elde edilen uyum istatistiklerine göre beş faktör ve 25 maddeden oluşan Mahremiyet Algısı Ölçeği’nin yapısı doğrulanmıştır.

Ölçeğin güvenirlik çalışmaları kapsamında Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. Güvenirlik analizi sonuçlarının yer aldığı tablo 4.8. incelendiğinde MAÖ’nün alfa değerinin .61, başkalarına ilişkin mahremiyet alt boyutu alfa değerinin .67, dijital mahremiyet alt boyutu alfa değerinin .61 ve çift ilişkilerinde mahremiyet alt boyutunun alfa değerinin .61 olduğu ve Cronbach’s Alpha değerleri $0.60 \leq \alpha < 0.70$ aralığında olduğu için yeterli güvenirlik düzeyine sahip oldukları; bireysel mahremiyet alt boyunun alfa değerinin .79, mekânsal mahremiyet alt boyutunun alfa değerinin ise .75 olduğu ve Cronbach’s Alpha değerleri $0.70 \leq \alpha < 0.90$ aralığında olduğu için yüksek güvenirlik düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Şencan’a (2005) göre çok boyutlu ölçeklerde alfa değeri görece daha düşük çıkabilmektedir. Bu sebeple birden fazla faktör içeren ölçeklerde güvenirlik değerlerini her bir faktör için sanki ayrı birer alt testmiş gibi ayrı ayrı verilmesi gerektiğini önerir. Mahremiyet Algısı Ölçeğinin güvenirlik analizleri sonucunda dijital mahremiyet alt boyutu ve çift ilişkilerinde mahremiyet alt boyutunun ölçekle aynı alfa değerine sahip olduğu diğer üç alt boyutun ise ölçeğin alfa değerinden yüksek olduğu görülmüştür.

Yapılan geçerlik ve güvenirlik analizleri neticesinde Mahremiyet Algısı Ölçeği 25 maddeden oluşan beş faktörlü bir ölçek olarak 18 yaş ve üzerindeki bireylerin mahremiyet algılarını ölçek için kullanılabilecek bir ölçektir.

5.1.2. Araştırma Sorularına İlişkin Sonuç ve Tartışma

Cinsiyet değişkenine ilişkin yapılan analiz sonucunda genel mahremiyet algısı ($p=.381>.05$), bireysel mahremiyet algısı ($p=.053>.05$) ve mekânsal mahremiyet algısı ($p=.140>.05$) cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemiştir. Diğer bir deyişle bireylerin genel mahremiyet algısı, bireysel mahremiyet algısı ve mekânsal mahremiyet algısı cinsiyete göre değişmemektedir. Başkalarına ilişkin mahremiyet ($p=.000$), dijital mahremiyet ($p=.004$) ve çift ilişkilerinde mahremiyet ($p=.000$) alt boyutlarında ise cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p<.05$). Erkeklerin başkalarına ilişkin mahremiyet algısının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Toplumumuzda magazin programı takip etme, başkalarının hayatlarıyla ilgilenme, dedikodu yapma gibi eylemler çoğunlukla kadınların gerçekleştirdiği eylemler olarak atfedilmektedir ve başkalarının mahremiyetini ihlal eden eylemlerdir. Bu açıdan bakıldığında erkeklerin başkalarına ilişkin mahremiyet algısının kadınlara göre yük olması manidardır. Kadınların ise dijital mahremiyet ve çift ilişkilerinde mahremiyet algılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kalaman (2017) çevrimiçi mahremiyete yönelik yapmış olduğu ölçek çalışmasında Facebook'ta erkeklerin kadınlara göre mahremiyetlerini daha fazla ifşa ettiğini bulmuştur. Fogel ve Nehmad (2009) ise yaptıkları araştırmada, kadınların erkeklere göre mahremiyetlerini daha fazla önemsedikleri ve kişisel bilgilerini daha kısıtlı paylaştıkları sonucuna ulaşmışlar. Kadınların sosyal medya platformunda mahremiyetlerini ifşa etmemesi ve kişisel bilgilerini kısıtlı şekilde paylaşmaları onların dijital mahremiyete ilişkin mahremiyet algısının daha yüksek olduğu sonucu desteklemektedir.

Yaş değişkenine ilişkin yapılan analiz sonucunda genel mahremiyet algısı yaş grubuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p=.278>.05$). Fakat bireysel mahremiyet ($p=.007$), başkalarına ilişkin mahremiyet ($p=.000$), dijital mahremiyet ($p=.043$), çift ilişkilerinde mahremiyet ($p=.002$) ve mekânsal mahremiyet ($p=.009$) alt boyutlarında ise yaş grubuna göre anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<.05$). 18-24 yaş arasındaki bireylerin dijital mahremiyet algısı ve çift ilişkilerinde mahremiyet algısının; 25-29 yaş grubundaki bireylerin bireysel mahremiyet ve mekânsal mahremiyet algısının; 40-49 yaş grubundaki bireylerin mekânsal mahremiyet algısının; 50-72 yaş grubu arasındaki bireylerin başkalarına ilişkin

mahremiyet algısının diğer gruplarla kıyaslandığında daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte 18-24 yaş grubundaki bireyleri mekân mahremiyeti algısının; 40 yaş ve üzeri bireylerin dijital mahremiyet algısının daha düşük olduğu görülmektedir.

We Are Social Dijital 2021 Ocak ayı raporunda sosyal medya kullanan 13 yaş ve üzeri bireyler içerisinde 18-34 yaş arasındaki bireyler %57.4'lük kesimi oluşturduğu, yaş ve sosyal medya kullanımı arasında negatif bir ilişki olduğunu, yaş arttıkça kullanım oranı düştüğü belirtilmektedir. Raporda sosyal medya platformları (instagram, facebook, youtube, twitter vb.)yaş grubu açısından tek tek ele alınmış ve platform kullanıcılarının çoğunlukla %50'den fazlasını 18-34 arasındaki bireylerin oluşturduğu, 16-24 yaş arasındaki gençler sosyal medyada en fazla vakit geçirdiği görülmektedir. Genç bireylerin internet ve sosyal medya kullanımında daha aktif ve bilgi sahibi olmaları dijital mahremiyete ilişkin farkındalıklarının olmasını sağlayacağını düşündürmektedir. Bu durum analiz neticesinde bulunan dijital mahremiyet algısının 18-24 yaş arasında daha yüksek olması ve 40 yaş ve üzeri bireylerin dijital mahremiyet algısının daha düşük olması sonuçlarını destekleyici niteliktedir.

Çift ilişkilerinde mahremiyet alt boyutundaki puanlar incelendiğinde yaş grubu yükseldikçe puanların düştüğü görülmektedir. Modernleşmeyle birlikte toplum yapısında birçok değişim meydana gelmiş ve bununla birlikte geleneksel düşünce tarzından kopmalar olmuştur. İçinde bulunduğumuz yüzyılda bireyselleşme ön plandadır ve bu durum bireylerin kurduğu ilişkilerde de kendini göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında bireyler yaşadıkları çift ilişkisi içinde hem kendi mahremiyetinin hem de eşinin/partnerinin mahremiyetinin olması gerektiğinin farkında olmaktadır. Bu sebeple 18-24 yaş grubundakilerin çift ilişkilerinde mahremiyet algılarının daha yüksek olması ve yaş grubu yükseldikçe puanların düşmesi manidardır.

Eğitim değişkenine ilişkin yapılan analiz sonucunda genel mahremiyet algısı ($p=.168$), dijital mahremiyet ($p=.082$) ve mekânsal mahremiyet ($p=.332$) algıları eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>.05$). Kalaman (2017) ise çevrimiçi mahremiyete yönelik yapmış olduğu ölçek çalışmasında lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim seviyesine sahip kişilerin

mahremiyetlerini daha az ifşa ettiklerini, gözetlendiklerinin ve mahremiyetin ihlalinin daha fazla farkında olduğunu bulmuştur. Bu durum lisans ve lisansüstü bireylerin dijital mahremiyet algısının yüksek olduğunun göstermektedir. Dijital mahremiyet alt boyutunda anlamlı bir fark bulunamadığı ($p=.082$) için bu sonucu desteklememektedir.

Bireysel mahremiyet ($p=.000$), başkalarına ilişkin mahremiyet ($p=.000$) ve çift ilişkilerinde mahremiyet ($p=.016$) algıları ise eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<.05$). Bireysel mahremiyet algısı ve çift ilişkilerinde mahremiyet algısı en yüksek olan iki grubun lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim alanlar olduğu; ilköğretim mezunu bireylerin başkalarına ilişkin mahremiyet algısının daha yüksek olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe bireysel mahremiyet algısı ve çift ilişkilerindeki mahremiyet algısının arttığı görülmektedir. Bireylerin eğitim düzeyi yükseldikçe toplum içinde kendilerine daha yeter hale gelmekte, hakları konusunda daha bilgi sahibi olmakta ve sonuç olarak bireyselleşmektedir. Lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim alanların bireysel mahremiyet algısının daha yüksek olması, eğitim düzeyinin yükselmesinin kişinin bireysel mahremiyete yönelik farkındalığının artmasını sağladığını düşündürmektedir. Aynı şekilde eğitimle birlikte kişinin bireysel mahremiyete ilişkin farkındalığının artması onun içinde bulunacağı çift ilişkisi içinde kendinin ve diğerinin mahremiyetine dair de farkındalık sahibi olmasını etkileyecektir.

Medeni durum değişkenine ilişkin yapılan analizler sonucunda genel mahremiyet algısı ($p=.689$) ve bireysel mahremiyet algısı ($p=.213$) medeni duruma göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır ($p>.05$). Başkalarına ilişkin mahremiyet algısı ($p=.000$), çift ilişkilerinde mahremiyet algısı ($p=.029$), dijital mahremiyet algısı ($p=.001$) ve mekânsal mahremiyet algısı medeni duruma göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır ($p<.05$). Evli bireylerin başkalarına ilişkin mahremiyet algısı ve mekânsal mahremiyet algısı; bekâr bireylerin ise dijital mahremiyet algısının ve çift ilişkilerinde mahremiyet algısı daha yüksektir. Bekâr bireylerin ($n=147$) büyük çoğunluğunu 18-29 yaş aralığındaki bireyler oluşturmaktadır, evli bireylerin ($n=121$) büyük çoğunluğunu ise 30 yaş ve üzerindeki bireyler oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında yaş ve medeni durum değişkenine dair bulunan sonuçlar birbirini desteklemektedir.

Çalışma durumu değişkenine ilişkin yapılan analizler sonucunda genel mahremiyet ($p=.239$), bireysel mahremiyet ($p=.090$), dijital mahremiyet ($p=.156$) ve mekânsal mahremiyet ($p=.106$) algıları çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>.05$). Kalamın (2017) ise çevrimiçi mahremiyete yönelik yapmış olduğu ölçek çalışmasında çalışan bireylerin öğrencilere göre mahremiyetlerini daha az ifşa ettiklerini, gözetlendiklerinin ve mahremiyetin ihlalinin daha fazla farkında olduğunu bulmuştur. Bu durum çalışan bireylerin dijital mahremiyet algısının yüksek olduğunun göstermektedir. Dijital mahremiyet alt boyutunda anlamlı bir fark bulunamadığı ($p=.156$) için bu sonucu desteklememektedir. Başkalarına ilişkin mahremiyet algısı ($p=.000$) ve çift ilişkilerinde algısının ($p=.000$) ise çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($p<.05$). Emeklilerin başkalarına ilişkin mahremiyet algısı, öğrencilerin ise çift ilişkilerinde mahremiyet algısı daha yüksektir. Emekli bireyler 50-72 yaş arasında yer aldığı ve 18-24 yaş grubunun büyük çoğunluğunu öğrenciler oluşturduğu için bu sonuç 50-72 yaş arasındaki bireylerin başkalarına ilişkin mahremiyet algısının; 18-24 yaş arasındaki bireylerin çift ilişkilerinde mahremiyet algısının yüksek olması sonucuyla örtüşmektedir.

İbadet yapma değişkenine ilişkin yapılan analizler sonucunda bireysel mahremiyet ($p=.219$) ve dijital mahremiyet algısının ibadet yapma değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir. Fakat genel mahremiyet algısı ($p=.025$), başkalarına ilişkin mahremiyet algısı ($p=.004$), çift ilişkilerinde mahremiyet algısı ($p=.027$) ve mekânsal mahremiyet algısı ($p=.000$) ibadet yapma değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($p<.05$). İbadet yapan bireylerin genel mahremiyet algısı, başkalarına ilişkin mahremiyet algısı, çift ilişkilerinde mahremiyet algısı ve mekânsal mahremiyet algısı daha yüksektir. İslam dininin insan ilişkilerine dair koyduğu sırrın açığa çıkarılmaması, dedikodunun ve insanların açığının araştırılmasının günah sayılması, başkasına evine izinsiz girilmemesi vs. şeklindeki kurallar göz önünde bulundurulduğunda dini inancı olup ibadetlerini yerine getiren bireylerin mahremiyet algılarının yüksek olmasını anlamlı kılmaktadır.

5.2. Öneriler

- Ölçek 18 yaş ve üzeri bireylerde kullanılmak için geliştirilmiştir. Lise düzeyinde kullanılmak istenilirse kullanılacak grup üzerinde geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılması gerekmektedir.
- Ölçekte bulunan çift ilişkilerinde mahremiyet alt boyutunda yapılan analizler neticesinde üç madde bulunmaktadır. Bu nedenle sadece çift ilişkilerini ölçmek amacıyla daha kapsamlı bir ölçek çalışması yapılabilir.
- Ölçekte yer alan dijital mahremiyet alt boyutu için yetişkinlere yönelik kapsamlı bir ölçek geliştirme çalışması yapılabilir.
- Mahremiyet algısı ve utanma duygusu arasında ilişki olup olmadığına ilişkin çalışmalar yürütülebilir.
- İş yerinde mahremiyet algısı üzerine yeni çalışılmaya başlanmış olup çalışan bireylerin iş yeri ortamındaki mahremiyet beklentisini ya da algısını ölçmeye yönelik ölçek çalışması yapılabilir.
- Bireylerin sahip olduğu maddi kazancı başkasına göstermeme, maddi zenginliği konusunda mahremiyeti koruma konusunda çalışmalar yapılabilir.

6. KAYNAKÇA

- Alakurt, T. (2017). Adaptation of online privacy concern scale into Turkish culture. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 7(4), 611-636. Erişim adresi: <http://www.pegegog.net/index.php/pegegog/article/view/pegegog.2017.022>.
- Aksu, G., Eser, M. T. Ve Güzeller, C. O. (2017). *Açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile yapısal eşitlik modeli uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aktaş, C. (1995). *Mahremiyetin tükenişi*. İstanbul: Nehir Yayınları.
- Arendt, H., (1994). *İnsanlık durumu*. (B. S. Şener, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi. (1954, 19 Mart) *Resmi Gazete* (Sayı: 8662). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8662.pdf>
- Aydın, N. (2015). Hadislerde mesken mahremiyetini tehdit eden unsurlara karşı alınan önlemler. *Ekev Akademi Dergisi*, 19(63), 287-314.
- Bağlı, M. (2011). *Modern bilinç ve mahremiyet*. İstanbul: Yarın Yayınları.
- Barkuş, F. ve Koç, M. (2019). Dijital mahremiyet kavramı ve ilgili çalışmalar üzerine bir deneme. *Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi*, 3(1), 35-44.
- Belsey, A. ve Chadwick, R. (2011). *Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar*, (N.Türkoğlu, Çev.), İstanbul: Ayrıntı
- Bilgi Edinme Kanunu. (2003, 24 Ekim). *Resmi Gazete* (Sayı: 25269). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4982&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (2018). *Üç Aylık Pazar Verileri Raporu-2018 Yılı 3. Çeyrek*. Erişim adresi: <https://www.btk.gov.tr/uploads/pages/pazar-verileri/2018-3-ceyrekraporu-26-12-18-kurum-disi.pdf>
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (2019). *Üç Aylık Pazar Verileri Raporu-2019 Yılı 3. Çeyrek*. Erişim adresi: <https://www.btk.gov.tr/uploads/pages/pazar-verileri/3-ceyrekraporu-2019.pdf>

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (2020). *Üç Aylık Pazar Verileri Raporu-2020Yılı 3. Çeyrek*. Erişim adresi: <https://www.btk.gov.tr/uploads/pages/pazar-verileri/uc-aylik-pazar-verileri-2020-3-kurumdisi.pdf>

Büyüköztürk, Ş. (2019). *Sosyal bilimler için veri analiz el kitabı*. 25.Baskı, Ankara: Pegem Akademi.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 24.Baskı. Ankara: Pegem Akademi.

Cevizci, A. (1999). *Paradigma felsefe sözlüğü*. İstanbul: Özel Yayınları.

Comrey, A. L. and Lee, H. B., (1992). *A first course in factor analysis*. New Jersey: Erlbaum.

Cüceloğlu, D. (2016). *İletişim donanımları*. 60.Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çelikoğlu, N. (2007). *Türkiye'nin üniversite gençliğinde mahremiyet dönüşümü* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çınar, M. (2019). Bilgi mahremiyeti. *Dünü ve bugünüyle İslam'da mahremiyet içinde* (s.68-101). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Çokluk, Ö. Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları*. 5. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.

DeVellis, R.F. (2017). *Ölçek geliştirme kuram ve uygulamalar*. (T. Totan, Çeviri Ed.). Ankara: Nobel Akademik.

Fischer-Hubner, S. (2001). *IT-security and privacy*. Newyork: Springer.

Fogel, J. and Nehmad, E., (2009). Internet Social Network Communities: Risk Taking, Trust, and Privacy Concerns. *Computers in Human Behavior*, 25 (1), p.153-160.

Gardner, H. ve Davis, K. (2014). *App kuşağı*. (Ü. Şensoy, Çev.). İstanbul: Optimist Yayınları.

- George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows step by step: a simple guide and reference*, 4 th ed.) Pearson, Boston.
- Gençal, E. N. (2019). Mahremiyet eğitimi. Martı, H. ve diğerleri. (Ed.), *Sorularla mahremiyet bilinci*, içinde (s.11-28). 2.Baskı, Ankara: DİB Yayınları.
- Giddens, A. (2018). *Mahremiyetin dönüşümü*. (İ. Şahin, Çev.). 4. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gross, R. and Acquisti, A. (2005). Information revelation and privacy in online social networks (the Facebook case), *Proceedings of the 2005 ACM Workshop on Privacy in the Electronic Community* in (p.71 – 80).
- Gündüz, O. (2016). Toplumsal değişme ve mahremiyet algısı. 1. Cilt. Ünal, Y. ve diğerleri (Ed.), *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu* içinde (s. 307-319). Samsun: ORİV Yayınları.
- Haans, A., Kaiser, F. G. and De Kort, Y. (2007). Privacy needs in office environments: development of two behavior-based scales. *European Psychologist*, 12(2), 93–102. doi: 10.1027/1016-9040.12.2.93
- Harrison, C. L. (1993). The development of a Desire for Privacy Scale. (Doctoral dissertation, University of Connecticut, Storrs). Retrieved from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26805474/>
- İzgi M. C. (2009). *Etik açıdan yaşlı mahremiyeti* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. (1949, 27 Mayıs). *Resmî Gazete* (Sayı: 7217). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7217.pdf>
- Kahraman, A. (2016). Mahremiyetin tanımı ve sınırı. 1. Cilt. Ünal, Y. ve diğerleri (Ed.), *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu* içinde (s. 29-52). Samsun: ORİV Yayınları.
- Kalaman, S. (2017). Yeni medyada mahremiyetin dönüşümü: Facebook Türkiye örneği. *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 14, 1-31.

- Karagöz, İ. (2007). *Dini kavramlar sözlüğü*. 3.Baskı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Karatosun, M. O. (2016). Din ve ahlak ilkeleri çerçevesinde Katolik kilisenin mahremiyet algısı. 2.Cilt. Ünal, Y. ve diğerleri (Ed.), *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu* içinde (s. 389-408). Samsun: ORİV Yayınları.
- Kartal, M. ve Bardakçı, S. (2018). *SPSS ve AMOS uygulamalı örneklerle güvenirlik ve geçerlik analizleri*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (2016, 24 Mart). *Resmi Gazete*, (Sayı: 29677). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160407.htm>
- Korkmaz, A. (2011). Medyada bir etik sorun olarak mahremiyet hakkı, Yağbasan, M. (Ed.), *II. Medya ve Etik Sempozyumu* içinde, 565-575 Ekim 2011, Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Levent, L. (2015). Mahremiyet ve aile. *Diyanet dergisi*, (1), 4-9.
- Lingard, H. ve Rowlinson S. (2006). Sample size in factor analysis: why size matters. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/238622991_Sample_size_in_factor_analysis_why_size_matters
- Lokke E. (2018). *Mahremiyet dijital toplumda özel hayat*. (D. Başak Çev.). İstanbul: Küy.
- Lombardi, D. B., ve Ciceri, M. R. (2016). More than defense in daily experience of privacy: the functions of privacy in digital and physical environments. *Europe's Journal of Psychology*, 12(1), 115–136. doi:10.5964/ejop.v12i1.948
- Mahremiyet. (t.y.). Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük içinde. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/?kelime=mahrem%b0yet>
- Mahremiyet Eğitimi Çalıştayı Sonuç Raporu.(2017). Erbay E. (Ed.). Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını

- Marshall, N. J. (1974). Privacy preference scale. *Multivariate Behavioral Research* 9(3), 255-271. doi: 10.1207 / s15327906mbr0903_1
- Martı, H., ve Martı, H. Ö. (2019). Beden mahremiyeti. *Dünü ve bugünüyle İslam'da mahremiyet* içinde (s.11-31). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (1966, 16 Aralık). *Resmi Gazete*. (Sayı: 25142). Erişim adresi: <https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/regulations/06turkish/TIntCovCivPolRights.pdf>
- Mihçı, P. ve Kılıç Çakmak, E. (2017). Öğrenci siber sağlık ölçekleri geliştirme çalışması. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(2), 457-491.
- Odabaş, Ö. G. (2019). *Ergenler için sosyal medya mahremiyeti koruma becerileri ölçeği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Özbudun, E. (1977). *Anayasa hukuku bakımından özel haberleşmenin gizliliği*, Ankara: Sevinç Matbaası.
- Özbudun, E. (2005). *Türk anayasa hukuku*. 8. Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özdamar, K. (2015). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi cilt 1*. 10. Baskı. Ankara: Nisan Kitabevi.
- Özkurt, K. (2016). Mahremiyet anlayışının mimariye yansıması. 1. Cilt. Ünal Y. ve diğerleri (Ed.), *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu* içinde (s. 333-348). Samsun: ORİV Yayınları.
- Öztürk, D., Eyüboğlu, G. ve Göçmen-Baykara, Z. (2019). Mahremiyet bilinci ölçeği: Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türkiye Klinikleri Dergisi Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi*, 27(1), 57-64. doi: 10.5336/mdethic.2018-63473
- Öztürk, H., Bahçecik, N. & Özçelik, K. S. (2014). The development of the Patient Privacy Scale in Nursing. *Nursing Ethics*, 21(7), 1-17. doi: 10.1177/0969733013515489

- Pedersen, D. M. (1979). Dimensions of privacy. *Perceptual and Motor Skills*, 48(3), 1291-1297. doi: 10.2466 / pms.1979.48.3c.1291
- Pedersen, D. M. (1997). Psychological functions of privacy. *Journal of Environmental Psychology*, 17(2), 147-156. doi:10.1006/jevp.1997.0049
- Petronio, S. (2004). Road to developing communication privacy management theory: narrative in progress, please stand by. *The Journal Of Family Communication*, 4(3&4), 193–207. doi: 10.1207 / s15327698jfc0403 ve 4_6
- Petronio, S. (2010). Communication privacy management theory: What do we know about family privacy regulation? *Journal of Family Theory and Review*, 2, 175–196. doi: 10.1111/j.1756-2589.2010.00052.x
- Rachels, J. (1975). Why privacy is important. *Philosophy and Public Affairs*, 4(4), 323-333. doi: 10.4324/9781315246024-2
- Seçer, İ. (2018). *Psikolojik Test Geliştirme ve Uyarlama Süreci*. 2.Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sığırcı, M. (2020, 24 Ağustos). *Televizyon: Kim, Ne Zaman İcat Etti?* Erişim tarihi 02.01.2021, <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/televizyon-kim-ne-zaman-icac-etti>
- Solove D. J. (2002). Conceptualizing privacy. *California Law Review*, 90, 1087-1155. doi:10.2307/3481326
- Solove D. J. (2008). *Understanding privacy*. London: Harvard University Press.
- Sönmez, (2016).). Kur'an, tefsirler ve hadisler açısından mekânın mahremiyeti ve selamla ilişkisi. 2. Cilt. Ünal, Y. ve diğerleri (Ed.), *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu* içinde (s. 459-484). Samsun: ORİV Yayınları.
- Şen, R. B. (2019). Aile mahremiyeti ve mahremiyetin korunması. Martı, H. ve diğerleri. (Ed.), *Sorularla mahremiyet bilinci*, içinde (s.31-38). 2.Baskı, Ankara: DİB Yayınları.

- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlik*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. 6th ed. Boston: Allyn and Bacon.
- Tan, Q., ve Pivot, F. (2015). Big Data Privacy: Changing Perception of Privacy. *2015 IEEE International Conference on Smart City/SocialCom/SustainCom (SmartCity)* içinde (ss. 860-865). doi: 10.1109 / SmartCity.2015.176
- Tanaç, M. (2004). *Tarihsel süreç boyunca bir Yahudi inan merkezi olarak "İzmir"*. Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresinde sunulan bildiri, Ankara.
- Tanyeli, U. (2012). *İstanbul'da konut mekânında mahremiyetin ihlali ve teşhiri: gerilimli bir tarihçe*. İstanbul: Akın Nalça Kitapları.
- Tavşancıl, E. (2018). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. 6.Baskı, Ankara: Nobel.
- T.C. Anayasası (1982, 9 Kasım). *Resmi Gazete* (Sayı: 17863 (Mükerrer)). Erişim adresi: http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17863_1.pdf
- Thompson, J. B. (2008). *Medya ve modernite*. (S.Öztürk, Çev.), İstanbul, Kırmızı Yayınları.
- TÜİK (2020). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Raporu*. Erişim adresi: [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679)
- Tunç Yaşar, F. (2019). Osmanlı dünyasında mahremiyet: ifşa ile ihlal arasında. *Mahremiyet hayatın sırları ve sınırları* içinde (s.51-65). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Tuunainen, V., Pitkänen, O., ve Hovi, M., (2009, June). *Users' awareness of privacy on online social networking sites – case Facebook*. 22. Bled eConference, Bled. Retrieved from: <https://www.researchgate.net/publication/205694735>

- Vincent, D. (2017). *Mahremiyet kısa bir tarih*. (D.C. Başaraner, Çev.). Ankara: Epos Yayınları.
- Warren S. D. ve Brandeis L. (1890). The right to privacy. *Harvard Law Review*, 4(5), 193-220.
- We Are Social (2021). *Digital 2021 Global Overview Report*. Erişim adresi: <https://datareportal.com/slideshare-embed-issues>
- Westin, A.F. (1966). Science, privacy, and freedom: issues and proposals for the 1970's. Part 1: The current impact of surveillance on privacy. *Columbia Law Review*, 66(6), 1003-1050. doi: 10.2307/1120997
- Westin, A.F. (2003). Social and political dimensions of privacy. *Journal of Social Issues*, 59(2), 431-453. doi: 10.1111/1540-4560.00072
- Yıldız F. (2019). Mekân mahremiyeti. *Dünü ve bugünüyle İslam'da mahremiyet içinde* (s.35-63). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yılmaz, F. (2000) XVI. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Mahremiyetin Sınırlarına Dair *Toplum ve Bilim*, 83, 92-110.
- Yörükhan, T. (2012). *Sosyolojik ve sosyal psikolojik görüş açısıyla şehir, konut ve mahremiyet*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Yurdugül, H. (2005). *Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması*. 14. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde sunulan bildiri, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Yüksel, M. (2003). Mahremiyet hakkı ve sosyo-tarihsel gelişimi, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58(1), 181-214. doi: 10.1501/SBFder_0000001619
- Yüksel, M. (2003). Modernleşme ve mahremiyet. *Kültür ve İletişim Dergisi*, 6(1), 75-107.

7. EKLER

EK-1. Kişisel Bilgi Anketi

Değerli Katılımcı;

Aşağıdaki sorulara vereceğiniz cevaplar sadece bu çalışma için kullanılacak ve size ait bilgiler başka kişilerle kesinlikle paylaşılmayacaktır. (Sadece bir seçeneği işaretlemeniz gerekmektedir.)

1. Cinsiyet

Kız () Erkek ()

2. Yaş

3. Eğitim Durumu:

İlköğretim() Lise () Ön Lisans () Üniversite() Lisansüstü ()

4. İş Durumu

Çalışmıyor () Çalışmıyor () Öğrenci () Ev Hanımı () Emekli ()

5. Medeni Durum

Bekâr () Evli () Boşanmış ()

6. Dini İnancınız Var Mı?

Evet () Hayır ()

7. İnancınız Varsa İbadet Yapıyor Musunuz?

Evet () Hayır ()

EK-2: Mahremiyet Algısı Ölçeği

Aşağıda mahremiyet ile ilgili maddeler yer almaktadır. İfadeleri dikkatle okuduktan sonra kendinize uygun olan kutucuğa X işaretini koyunuz. Lütfen maddeleri boş bırakmayınız ve her madde için bir işaretlemede bulununuz.

	Hiç Uygun Değil	Kısmen Uygun Değil	Kısmen Uygun	Tamamen Uygun
1. Özel hayatımı sınırlı sayıdaki insanla paylaşıyorum.				
2. Samimi olmadığım kişilerin özel sorular sorması beni rahatsız eder				
3. Başkalarının duyabileceği yerde özel hayatımdan bahsetmem.				
4. Başkalarının özel yaşamlarıyla ilgili konuşmalarına kulak misafiri olurum.				
5. Toplu taşımada başkalarının telefonundaki mesajları/paylaşımları okurum.				
6. Tanınmış kişilerin özel hayatlarını merak ederim.				
7. Başkalarının çok yakın mesafemde durmasından rahatsız olurum.				
8. Kişisel bilgilerimin herkes tarafından bilinmesini istemem.				
9. İnternet sohbetleri yeni kişilerle tanışma ve arkadaşlık kurma fırsatıdır.				
10. Sosyal medya hesabımı herkese açık şekilde kullanırım.				
11. Sosyal medyadan tanımadığım biri arkadaşlık isteği gönderdiğinde onaylarım.				
12. Onayım alınmadan bulunduğum fotoğrafın paylaşılması beni rahatsız eder.				
13. Karşımdakinin dokunarak konuşmasından rahatsız olurum.				
14. Çiftler birbirlerinden hiçbir şey saklamadan anlatmalıdır.				
15. Çiftlerin telefon, bilgisayar ve sosyal medya hesaplarının şifrelerini birbirlerine vermesini normal bulurum.				
16. Çiftlerden biri istediği zaman diğerinin telefonundaki mesajları okuyabilmelidir.				
17. Sır olduğu söylenmediyse özel olarak anlatılanları başkalarına anlatırım.				
18. Dedikodu yaptığım olur.				
19. Evde perde kullanımını önemserim.				
20. Dışarıdan gelen kişinin direkt salona geçmemesi için antre ya da holün bulunması önemlidir.				
21. Balkon, bahçe gibi evin açık mekânlarında giyim ve davranışlarıma dikkat ederim.				
22. Kafe/restoran gibi mekânlarda masaların				

yakın olması beni rahatsız eder.				
23. Tuvalet ve banyonun konumlandırılmasında mahrem mekânlar olduklarına dikkat edilmelidir.				
24. Binalarda ses yalıtımının olması mahremiyeti sağlamak açısından önemlidir.				
25. Evin içinin görülmemesi için karşılıklı iki apartman arasındaki mesafe önemlidir.				

*** Madde 4,5,6,9,10,11,14,15,16,17,18 için ters puanlama yapılacaktır: Hiç Uygun Değil=4, Kısmen Uygun Değil=3, Kısmen Uygun=2, Tamamen Uygun=1.

***Bireysel Mahremiyet Alt Boyutu Maddeleri: 1, 2, 3, 7, 8, 12, 13

Başkalarına İlişkin Mahremiyet Alt Boyutu Maddeleri: 4, 5, 6, 17, 18

Dijital Mahremiyet Alt Boyutu Maddeleri: 9, 10, 11

Çift İlişkilerinde Mahremiyet Alt Boyutu Maddeleri: 14, 15, 16

Mekânsal Mahremiyet Alt Boyutu Maddeleri: 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25

EK-3: Etik Kurul Onayı

Biruni Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu

02.01.2020

Sayın Prof.Dr.Adnan KULAKSIZOĞLU

Biruni Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu yapılan inceleme sonucunda planladığı **"Mahremiyet Algısı Ölçeği Geliştirme Çalışması"** isimli araştırmanızın kurulumuzun **02.01.2020** tarihli toplantısında etik yönden uygun olduğuna karar verilmiştir.

Etik Kurul Başkanı
Prof.Dr.Can Polat EYİĞÜN

9. İNTİHAL RAPORU

MAHREMİYET ALGISI ÖLÇEĞİ GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

ORJİNALLİK RAPORU

% 20	% 17	% 4	% 11
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	%1
2	openaccess.ogu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	%1
3	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	%1
4	toad.halileksi.net İnternet Kaynağı	%1
5	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	%1
6	Submitted to Ege Üniversitesi Öğrenci Ödevi	%1
7	www.timeturk.com İnternet Kaynağı	%1
8	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	%1
9	adudspace.adu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<%1